

ΠΑΝ. Δ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητού του Ζ' εν 'Αθήναις Γυμνασίου 'Αρσένων

Π. Δ.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΚΑΙ

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΙ ΔΥΟ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

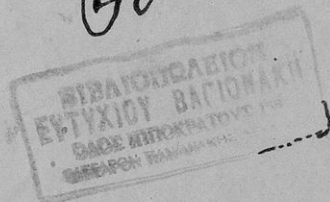
ΜΕΤΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

Κατὰ τὸ νέον ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα.

Διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τῶν Γυμνασίων
καὶ Πρακτικῶν Λυκείων.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

Π. Δ.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Δ. Ν. ΤΖΑΚΑ, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΙΑΣ

81Α ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 81Α

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1937

Π. Δ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ίνστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΑΝ. Δ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Ζ' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου ἀρρένων

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΚΛΟΓΑΙ
ΜΕΤΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ
ΠΡΟΣ

Χρήσιν τῶν μαθητῶν τῆς τετάρτης
τάξεως τῶν Γυμνασίων καὶ Πρακτικῶν Λυκείων.
Κατὰ τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

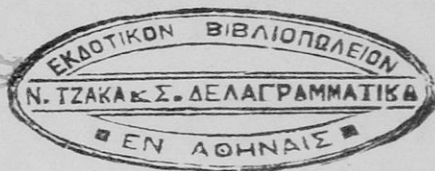
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΔΗΜΗΤΡ. Ν. ΤΖΑΚΑ, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΙΑΣ
81α ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 81α

1937

18371

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγρα-
φέως καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ἐκδοτῶν.

Handwritten signature

Handwritten mark

Τύποις ΑΘ. Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
Ὁδὸς Λέκκα—Στοῦ Σιμοπούλου

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΚΕΙΜΕΝΟΝ

* Αλληλεπίρρου 2

60 *ταλαντα*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

---

1. Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Ὁ Λυκοῦργος, υἱὸς τοῦ Λυκόφρονος, ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 390 π. Χ. ὀλίγον πρὸ τοῦ Δημοσθένους. Κατήγετο ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἐπιφανεστάτου ἱερατικοῦ γένους τῶν Ἐτεοβουταδῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνοντο αἱ ἱερεῖαι τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ Ποσειδῶνος.

Οὗτος ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη μὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἰσοκράτους, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμα μεγάλως ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ὥστε ἀνεδείχθη καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς ἰδιώτης εὐσεβής, χρηστός, νομιμόφρων, ἔντιμος, ἀκέραιος, λιτὸς τὸν βίον καὶ ἀπλοῦς τοὺς τρόπους, ἀμεμπτος ἠθικῶς καὶ πρὸ πάντων φιλόπατρις ζήσας βίον ἐπ' ἀρετῇ περιβόητον εἰς οὐδένα παρὰ τὸ δίκαιον χαριζόμενος. Τὸ ὑψιστον δὲ ἰδεῶδες τοῦ βίου του ὑπῆρξε τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του καὶ ἡ ἀνύψωσις τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν εὐκλειαν. Πρὸς τοῦτο ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος του παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πατριωτικοῦ κόμματος Δημοσθένους, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ δεξιὸς βραχίον ἀγωνισθεὶς μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἀκεραιότητος τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας καὶ κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Φίλιππου εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα.

Ὁ Λυκοῦργος ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῆς πόλεως καὶ ἰδίως εἰς τὰ οικονομικά, εἰς τὰ ὁποῖα πρὸ πάντων ὀφείλει τὴν δόξαν του, ἐνῶ ὁ φίλος αὐτοῦ Δημοσθένης εἶχε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ μόνη δὲ περίστασις καθ' ἣν ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολι-

τικήν εἶναι, ὅτε μετέβη ὡς πρέσβυς μετὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ ἄλλων εἰς Πελοπόννησον κατὰ τὸ 343 π. Χ., ἵνα τὰς ἐκεῖ πόλεις ἀπὸ τοῦ Φιλίππου ἀποσπάσωσιν.

Ἡ σταθερὰ παρὰ τῷ λαῷ φήμη τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εὐ-
λικρινείας του συνετέλεσεν, ὥστε νὰ ἐκλεγῆ κατὰ τὸ 338 π. Χ.
μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ταμίᾳ τῶν δημοσίων χρη-
μάτων διὰ μίαν τετραετίαν. Τόσον δὲ τιμὰ ὑπῆρξεν ἡ ὑπ' αὐ-
τοῦ διαχείρισις καὶ τοιαύτην οἰκονομολογικὴν ἱκανότητα ἔδειξεν,
ὥστε, ἐνῶ ὁ νόμος ὀητῶς ἀπηγόρευε τὴν ἐκ δευτέρου ἐκλογὴν,
διετήρησεν οὗτος τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐπὶ δύο εἰσέτι τετραετίας
ἐκλεγομένου κατὰ τύπους ταμίου τινὸς τῶν φίλων του, ἐνῶ ἐκεῖ-
νος ἦτο ὁ διαχειριστὴς τοῦ δημοσίου χρήματος.

Ὡς ταμίᾳ ὁ Λυκοῦργος ἠΐξησε τὰς δημοσίας προσόδους διὰ
τῆς εὐρέσεως νέων πόρων ἀπὸ 600 εἰς 1200 τάλαντα κατ' ἔτος·
διὰ τῆς σώφρονος δὲ διαχειρίσεως αὐτοῦ ἐπλήρωσε τὸ δημόσιον
ταμεῖον χρημάτων καὶ ἀνύψωσε τὴν πίστιν τοῦ δημοσίου. Κατὰ
τὰς τρεῖς τετραετίας κατὰ τὰς ὁποίας διεχειρίσθη τὰ δημόσια
χρήματα ἔδαπάνησε κατ' ἄλλους 14000 τάλαντα κατ' ἄλλους δὲ
18650 εἰς πολεμικὰς παρασκευὰς καὶ ἄλλα διάφορα ἔργα. Οὕτως
ἔφερον εἰς τὴν ἀκρόπολιν ὄπλα καὶ ἠΐξησε τὰς τριήρεις εἰς 400
δι' ἐπισκευῆς τῶν παλαιῶν καὶ κατασκευῆς νέων, μεταξὺ τῶν
ὁποίων διὰ πρώτην φορὰν τετρήρεις καὶ πεντήρεις. Ἀνφοδό-
μησε τοὺς παλαιοὺς ναυστάθμους καὶ ἀνήγειρε νέους, ἐπεράτωσε
τὴν οἰκοδομὴν τῆς νέας μεγάλης σκευοθήκης δυναμένης νὰ πε-
ριλάβῃ τὰ σκεύη 1000 τριήρων, ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐπισκευὴν
τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ γενικῶς διὰ τὴν στρατιωτικὴν καὶ
ναυτικὴν ἀναδιοργάνωσιν ταύτης.

Μετὰ ταῦτα ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἔργων
πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, ὅσους ἂν καὶ ἤρchiσεν ἀπὸ τῶν
χρόνων τοῦ Περικλέους, δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρωθῆ. Ἀνή-
γειρε τὸ γυμνάσιον τοῦ Λυκείου καὶ κατεσκεύασε τὴν ἐν αὐτῷ
παλαιστραν. Κατεσκεύασε τὸ Παναθηναϊκὸν στάδιον. Ἀπεπερά-
τωσε τὴν ἐπέκτασιν καὶ διακόσμησιν τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου,
τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ περὶ τὰς 30.000 θεατῶν. Ἔστη-
σεν ἐντὸς αὐτοῦ τοὺς χαλκοῦς ἀνδριάντας τῶν τριῶν μεγάλων
τραγικῶν Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου καὶ ἐμερίμνησε
διὰ τὴν πιστὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἔργων αὐτῶν, ἵνα τὸ ἐπίσημον
τοῦτο κείμενον χρησιμεύῃ εἰς ἀντιπαραβολὴν κατὰ τὰς παραστά-

σεις και δὲν παραποιῆται ἀπὸ τοῦς ἠθοποιοῦς. Ὑπεστήριξε τὴν κωμῳδίαν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν κωμικῶν ἀγώνων κατὰ τὴν τρίτην τῶν Ἀνθεστηρίων καὶ κατεσκεύασεν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν νίκας ὄλοχρούσους, σκευὴ διὰ τὴν πομπὴν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ κόσμον χρυσοῦν δι' ἑκατὸν κληφόρους. Ἀνέγραψε δὲ τὰς δαπάνας πάντων τούτων ἐπὶ στήλης, τὴν ὁποίαν ἐξέθηκε πρὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθείσης παλαιστρας «σκοπεῖν τοῖς βουλομένοις οὐδεὶς μέντοι ἔδυνήθη ἐλέγξει τὸν ἄνδρα νοσφισμοῦ».

Ὅτε δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς διαχειρίσεως προσῆλθεν, ἵνα δώσῃ εὐθύνας, οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ κατηγορήσῃ αὐτὸν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον. Μετ' ὀλίγον τῷ 325 π. Χ. ὁ Λυκούργος ἀπέθανε σχεδὸν ἔνδεης εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ζῶντα ἐτίμησαν αὐτὸν καὶ ἀποθανόντα δημοσίᾳ δαπάνῃ ἔθαψαν πλησίον τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἔνθα ὑπῆρχον τὰ μνημεῖα τῶν ὀνομαστοτάτων Ἀθηναίων. Εἴκοσι δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἐψήφισαν χαλκοῦν ἀνδριάντα καὶ σίτησιν ἕν τῷ πρυτανείῳ ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἀπογόνων του.

2. ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ ΛΟΓΟΙ

Ὁ Λυκούργος φιλόπατρις καὶ ἠθικὸς ὢν ἀπῆτει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος καὶ τὴν τήρησιν τῶν νόμων παρὰ πάντων τῶν πολιτῶν. Διὸ ἐγένετο ἀμείλικτος διώκτης τῶν εἰς τὴν πατρίδα παρανομούντων κακῶν πολιτῶν, πολλοὺς πολιτικοὺς ἐγκληματίας ἔσυρε πρὸ τοῦ δικαστηρίου καὶ πάντας σχεδὸν κατώρθωσε νὰ καταδικάσῃ. Ἡ εἰς τοὺς δικαστικοὺς ἀγῶνας ἐπικράτησις τοῦ Λυκούργου ὀφείλεται εἰς τὸ δίκαιον τῶν κατηγοριῶν του καὶ εἰς τὴν πεποίθησιν τῶν δικαστῶν ἐπὶ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος του. Ὁ Λυκούργος ὑπολείπεται ἄλλων πρὸ αὐτοῦ ἢ συγχρόνων ῥητόρων κατὰ τὴν δεινότητα καὶ χάριν, δὲν συναρπάξει δι' ἀπαραμίλλου εὐγλωττίας ὡς ὁ Δημοσθένης, ὑπερέχει ὅμως πάντων κατὰ τὴν φιλοπατρίαν καὶ ἐπιβάλλεται διὰ τῆς εὐγενείας τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἠθικῆς μεγαλοπρεπείας. Ἡ φράσις του δὲν εἶναι ἐπαγωγός· πολλάκις ἐπανέρχεται εἰς τὰ ἤδη εἰρημένα καὶ ἐκτρέπεται εἰς διηγήσεις ἐκ τοῦ παρελθόντος, δι' ὧν ἡ κυρία ὑπόθεσις σχεδὸν ἐξαφανίζεται. Διαπρέπει ὅμως κατὰ τὴν λεγομένην δεινώσιν, ἥτοι τὴν ἠθικὴν αὐξήσιν καὶ μεγάλυνσιν

τοῦ προκειμένου πράγματος, ἐν ἣ θεωρεῖται τέλειος τεχνίτης καὶ ὑπόδειγμα.

Ὁ Λυκοῦργος συνέγραψε περὶ τοὺς 15 λόγους, ἐξ ὧν περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς ἀποσπάσματα καὶ ἀκέραιος μόνον ὁ κατὰ Λεωκράτους λόγος, ὅστις εἶναι διδακτικώτατον καὶ παιδαγωγικώτατον ἀνάγνωσμα, τὸ ἠθικὸν περιεχόμενον τοῦ ὁποίου δικαίως ἐλέχθη ὅτι ὀφείλει νὰ ὑπάρχη εἰς τὰς καρδίας πάντων τῶν λαῶν πάντων τῶν χρόνων.

Λ ΥΚΥΡΓΟΥ

Ο ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἦσαν ἐνῶ ὁ λαὸς συνήροχετο εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἐψήφισεν ἕκτακτα μέτρα πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος, ὁ Λεωκράτης, πλούσιος Ἀθηναῖος βιομήχανος, φοβηθεὶς παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ἔφυγεν ἔξ Ἀθηνῶν καὶ ἔπλευσεν εἰς Ρόδον. Ἐκεῖ διέδωκε ψευδεῖς εἰδήσεις περὶ καταλήψεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ πολιορκίας τοῦ Πειραιῶς, αἰτίνες σπουδαίως ἔβλαψαν τὰ Ἀθηναϊκὰ συμφέροντα.

Μετὰ τρία ἔτη ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Μέγαρα ὡς ἔμπορος πωλήσας τὰ ἐν Ἀθήναις κτήματά του. Μετὰ ὅ ἔτη ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας νομίζων ὅτι ἡ πράξις του εἶχε πλέον λησμονηθῆ. Ἄλλ' ὁ ἐντιμος καὶ αὐστηρὸς Λυκοῦργος, ὁ ἀμείλικτος τῶν παρανομούντων πολιτῶν διώκτης μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὸν προδότην ἐλευθέρως περιφερόμενον εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ συναναστρεφόμενον τοὺς ἐντίμους πολίτας, κατήγγειλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐζήτηε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του. Ἡ καταγγελία, ἡ εἰσαγγελία ὡς ἐκαλεῖτο, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ ὄχι εἰς τὰ ἄρμόδια δικαστήρια, ὡς συνήθως ἐγένετο εἰς βαρέα πολιτικά ἐγκλήματα· ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὅτι ὁ καταγγελλόμενος ἦτο ἄξιός νὰ παραπεμφθῆ εἰς δίκην, καὶ μετὰ τὴν ἔγκρισιν παρεπέμφθη ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Ἡλιαίας. Ἐνώπιον ταύτης ὁ Λυκοῦργος ἔξεφώνησε τὸν λόγον του. Καίτοι δὲ ἡ πράξις ἀπεδείχθη καὶ ὁ Λυκοῦργος μετὰ σφοδρότητος καὶ δεινότητος ἀπεκάλυψε καὶ κατηγορήσεν, ὁ Λεωκράτης ἠθώωθη δι' ἰσοψηφίας, ὡς ἀναφέρει ὁ

Αίσχινος. Καὶ ἂν εἶναι θαῦμα ὅτι οἱ ἡμίσεις τῶν δικαστῶν ἐψηφίσα ὑπὲρ τοῦ Λεωκράτους, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός τοῦ νομικῶς ἀστηρίκτου τῆς κατηγορίας, διότι οὐδεὶς νόμος πρὸ τῆς φυγῆς προέβλεπε περὶ τοῦ ἀδικήματος, καὶ τῆς μεσολαβήσεως 8 ἐτῶν μεταξὺ τῆς πράξεως καὶ τῆς δίκης. Ἔνεκα τούτου ἐπεκράτησε πνεῦμα ἐπεικειᾶς, καίτοι ἡ πράξις εἶναι αἰσχρὰ καὶ ἐπονείδιστος προκαλοῦσα πατριωτικὴν ἀγανάκτησιν.

nos του γεω. J. J.

Δικαστῶν ἡμετέροις ἡμετέροις ἀποφασιστικῶν
ἐπιμελητῶν

οὐδεὶς ἄλλος ἠδὲν ἄλλος τῶν ἡμετέρων οἱ ἀποφασιστικῶν
ἐπιμελητῶν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἡμετέρων

ἐπιμελητῶν ἡμετέροις ἀποφασιστικῶν
ἐπιμελητῶν

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ ΛΟΓΟΣ

ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

Δικαίαν, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ εὐσεβῆ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τὴν ἀρχὴν τῆς κατηγορίας Λεωκράτους τοῦ κρινομένου ποιήσομαι. Εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾷ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τοῖς ἥρωσι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰδρυμένοις, εἰ μὲν εἰσήγγελκα Λεωκράτη δικαίως καὶ κρίνω τὸν προδόντα αὐτῶν καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἔδη καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας τὰς ὑπὸ τῶν ὑμετέρων προγόνων παραδεδωμένας, ἐμὲ μὲν ἄξιον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων κατηγοροῦν ποιῆσαι, ἃ καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει συμφέρει, ὑμᾶς δὲ ὡς ὑπὲρ πατέρων καὶ παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ πατρίδος καὶ ἱερῶν βουλευομένους, καὶ ἔχοντας ὑπὸ τῆς ψήφου τὸν προδότην ἀπάντων τούτων, ἀπαραιτήτους δικαστὰς καὶ καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον γενέσθαι τοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα παρανομοῦσιν· εἰ δὲ μήτε τὸν προδόντα τὴν πατρίδα μήτε τὸν ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερά εἰς τούτον τὸν ἀγῶνα καθίστημι, σωθῆναι αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ὑφ' ἡμῶν τῶν δικαστῶν.

Ἐβουλόμην δ' ἂν, ὦ ἄνδρες, ὡσπερ ὠφέλιμόν ἐστι τῇ πόλει εἶναι τοὺς κρίνοντας ἐν ταύτῃ τοὺς παρανομοῦντας, οὕτω καὶ φιλόανθρωπον αὐτὸ παρὰ τοῖς πολλοῖς ὑπειληφθαι· νῦν δὲ περιέστηκεν εἰς τοῦτο, ὥστε τὸν ἰδίᾳ κινδυνεύοντα καὶ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀπεχθανόμενον οὐ φιλόπολιν ἀλλὰ φιλοπράγμονα δοκεῖν εἶναι, οὐ δικαίως οὐδὲ συμφερόντως τῇ πόλει. Τρία γάρ ἐστι τὰ μέγιστα, ἃ διαφυλάττει καὶ διασφίζει τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν τῆς πόλεως

εὐδαιμονίαν, πρῶτον μὲν ἢ τῶν νόμων τάξεις, δεῦτερον δ' ἢ τῶν δικαστῶν ψῆφος, τρίτον δ' ἢ τούτοις τὰ δίκηματα παραδιδούσα κρίσις. Ὁ μὲν γὰρ νόμος πέφυκε προλέγειν ἅ μὴ δεῖ πράττειν, ὁ δὲ κατήγορος μνηύειν τοὺς ἐνόχους τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίαις καθεστῶτας, ὁ δὲ δικαστὴς κολάζειν τοὺς ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων ἀποδειχθέντας αὐτῶ, ὥστ' οὐθ' ὁ νόμος οὐθ' ἢ τῶν δικαστῶν ψῆφος ἄνευ τοῦ

5 παραδώσοντος αὐτοῖς τοὺς ἀδικούντας ἰσχύει. Ἐγὼ δέ, ὦ Ἀθηναῖοι, εἰδὼς Λεωκράτην φυγόντα μὲν τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδύνους, ἐγκαταλιπόντα δὲ τοὺς αὐτοῦ πολίτας, προδεδωκότα δὲ πᾶσαν τὴν ὑμετέραν δύναμιν, ἅπασιν δὲ τοῖς γεγραμμένοις ἐνοχον ὄντα, ταύτην τὴν εἰσαγγελίαν ἐποιησάμην, οὔτε δι' ἔχθραν οὐδεμίαν οὔτε διὰ φιλονικίαν οὐδ' ἠντινοῦν τοῦτον τὸν ἀγῶνα προελόμενος, ἀλλ' αἰσχρὸν εἶναι νομίσας τοῦτον περιορᾶν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβάλλοντα καὶ τῶν κοινῶν ἱερῶν μετέχοντα, τῆς τε πα-

6 τρίδος ὄνειδος καὶ πάντων ὄμων γεγενημένον. Πολίτου γὰρ ἔστι δικαίου μὴ διὰ τὰς ἰδίας ἔχθρας εἰς τὰς κοινὰς κρίσεις καθιστάναι τοὺς τὴν πόλιν μηδὲν ἀδικούντας, ἀλλὰ τοὺς εἰς τὴν πατρίδα τι παρανομοῦντας ἰδίου ἐχθροὺς εἶναι νομίζειν καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἀδικημάτων κοινὰς καὶ τὰς προφάσεις ἔχειν τῆς πρὸς αὐτοὺς διαφορᾶς.

7 Ἀπαντας μὲν οὖν χρὴ νομίζειν μεγάλους εἶναι τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, μάλιστα δὲ τοῦτον ὑπὲρ οὗ νῦν μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν. Ὅταν μὲν γὰρ τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς δικάζετε, τοῦτο μόνον ἐπανορθοῦτε καὶ ταύτην τὴν πράξιν κωλύετε, καθ' ὅσον ἂν τὸ ψήφισμα μέλλῃ βλάπτειν τὴν πόλιν· ὁ δὲ νῦν ἐνεστηνῶς ἀγὼν οὐ μικρὸν τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως οὐδ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος καὶ κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀεὶ 8 μνηστὸν καταλείψει τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν κρίσιν. Οὕτω γὰρ ἔστι δεινὸν τὸ γεγενημένον ἀδίκημα καὶ τηλικούτον.

αὐτὴν φέρειν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπιτίσειν

ἔχει τὸ μέγεθος, ὥστε μήτε κατηγορίαν μήτε τιμωρίαν ἐνδέ-
χασθαι εὐρεῖν ἀξίαν, μηδὲ ἐν τοῖς νόμοις ὄρισθαι τιμω-
ρίαν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων. Τί γὰρ χρή παθεῖν τὸν ἐκλι-
πόντα μὲν τὴν πατρίδα, μὴ βοηθήσαντα δὲ τοῖς πατρίοις
ἱεροῖς, ἐγκαταλιπόντα δὲ τὰς τῶν προγόνων θήκας, ἀπα-
σαν δὲ τὴν πόλιν ὑποχείριον τοῖς πολεμίοις παραδόντα ;
τὸ μὲν γὰρ μέγιστον καὶ ἔσχατον τῶν τιμημάτων, θάνατος,
ἀναγκαῖον μὲν ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμιον, ἔλαττον δὲ τῶν
Λεωκράτους ἀδικημάτων καθέστηκε. Παρεῖσθαι δὲ τὴν ὑπὲρ 9
τῶν τοιούτων τιμωρίαν συμβέβηκεν, ὧ ἄνδρες, οὐ διὰ βρ-
θυμίαν τῶν τότε νομοθετούντων, ἀλλὰ διὰ τὸ μήτ' ἐν τοῖς
πρότερον χρόνοις γεγενῆσθαι τοιοῦτον μηδὲν μήτε ἐν τοῖς
μέλλουσιν ἐπίδοξον εἶναι γενήσεσθαι. Διὸ καὶ μάλιστα, ὧ
ἄνδρες, δεῖ ὑμᾶς γενέσθαι μὴ μόνον τοῦ νῦν ἀδικήματος
δικαστὰς ἀλλὰ καὶ νομοθέτας. Ὅσα μὲν γὰρ τῶν ἀδικη-
μάτων νόμος τις διώρικε, βῆδριον τούτῳ κανόνι χρωμένους
κολάζειν τοὺς παρανομοῦντας· ὅσα δὲ μὴ σφόδρα περιεί-
ληφεν ἐνὶ ὀνόματι προσαγορεύσας, μείζω δὲ τούτων τις
ἠδίκηκεν, ἅπασι δὲ ὁμοίως ἔνοχος ἔστιν, ἀναγκαῖον τὴν
ὑμετέραν κρίσιν καταλείπεσθαι παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνο-
μένοις. Εὐ δ' ἔστε, ὧ ἄνδρες, ὅτι οὐ μόνον τοῦτον νῦν κο- 10
λάσετε κατεψηφισμένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς νεωτέρους ἅπαντας
ἐπ' ἀρετὴν προτρέψετε. Δύο γὰρ ἔστι τὰ παιδεύοντα τοὺς
νέους, ἢ τε τῶν ἀδικούντων τιμωρία καὶ ἢ τοῖς ἀνδράσι
τοῖς ἀγαθοῖς διδομένη δωρεὰ· πρὸς ἑκάτερον δὲ τούτων
ἀποθλέποντες τὴν μὲν διὰ τὸν φόβον φεύγουσι, τῆς δὲ διὰ
τὴν δόξαν ἐπιθυμοῦσι. Διὸ δεῖ, ὧ ἄνδρες, προσέχειν τούτῳ
τῷ ἀγῶνι καὶ μηδὲν περὶ πλείονος ποιήσεσθαι τοῦ δικαίου.

Δεῖ δ', ὧ ἄνδρες, μηδὲ ταῦτα λαθεῖν ὑμᾶς, ὅτι οὐχ 14
ὁμοίος ἔστιν ὁ ἀγῶν περὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλων ἰδιωτῶν.
Περὶ μὲν γὰρ ἀγνώτος ἀνθρώπου τοῖς Ἕλλησιν ἐν ὑμῖν
αὐτοῖς ἔδοκεῖτ' ἂν ἢ καλῶς ἢ καὶ φαύλως ἐψηφίσθαι· περὶ

δὲ τούτου ὅτι ἂν βουλευσῆσθε, παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν
 ἔσται λόγος. Ἐπιφανῆς τε γάρ ἐστι διὰ τὸν ἔκπλουν τὸν εἰς
 Ῥόδον καὶ τὴν ἀπαγγελίαν, ἣν ἐποιήσατο καθ' ὑμῶν πρὸς
 15 τε τὴν πόλιν τὴν τῶν Ῥοδίων καὶ τῶν ἐμπόρων τοῖς ἐπιδη-
 μοῦσιν ἐκεῖ, οἳ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιπλέοντες δι' ἐρ-
 γασίαν ἀπήγγελλον ἅμα περὶ τῆς πόλεως ἃ Λεωκράτους
 ἀκηκόεσαν· οἳ ἴσασι τὰ τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων ἔργα
 ἐναντιώτατα τοῖς τούτῳ διαπεπραγμένοις ὄντα. Ὡστε περὶ
 πολλοῦ ποιητέον ἐστὶν ὀρθῶς βουλευσασθαι περὶ αὐτοῦ.
 Εὐ γὰρ ἴστε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅτι ᾧ πλεῖστον διαφέρετε τῶν
 ἄλλων ἀνθρώπων, τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς καὶ
 πρὸς τοὺς γονεῖς ὁσίως καὶ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτίμως
 ἔχειν, τούτου πλεῖστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἂν, εἰ τὴν παρ' ὑμῶν
 οὗτος διαφύγοι τιμωρίαν.

- 16 Δέομαι δ' ὑμῶν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἀκοῦσαί μου τῆς κατηγο-
 ρίας διὰ τέλους, καὶ μὴ ἄχθεσθαι ἐὰν ἄρξωμαι ἀπὸ τῶν τῆ
 πόλει τότε συμβάντων, ἀλλὰ τοῖς αἰτίοις ὀργίζεσθαι καὶ
 δι' οὓς ἀναγκάζομαι νῦν μεμνησθαι περὶ αὐτῶν. Γεγενη-
 μένης γὰρ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης καὶ συνδραμόντων
 ἀπάντων ὑμῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐψηφίσατο ὁ δῆμος παῖ-
 δας μὲν καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰ τεῖχη κατακο-
 μίζειν, τοὺς δὲ στρατηγούς τάττειν εἰς τὰς φυλακὰς τῶν
 Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων τῶν οἰκούντων Ἀθήνησι, καθ'
 17 ὅτι ἂν αὐτοῖς δοκῇ. Λεωκράτης δὲ τούτων οὐδενὸς φρον-
 τίσας, συσκευασάμενος ἃ εἶχε χρήματα μετὰ τῶν οἰκετῶν
 ἐπὶ τὸν λέμβον κατεκόμισε, τῆς νεῶς ἤδη περὶ τὴν ἀκτὴν
 ἐξορμούσης καὶ περὶ δειλὴν ὀψίαν αὐτὸς κατὰ μέσῃν τὴν
 ἀκτὴν διὰ τῆς πυλίδος ἐξελθὼν πρὸς τὴν ναῦν προσέπλευσε
 καὶ ᾗχετο φεύγων, οὔτε τοὺς λιμένας τῆς πόλεως ἐλεῶν,
 ἐξ ὧν ἀνήγετο, οὔτε τὰ τεῖχη τῆς πατρίδος αἰσχυρόμενος,
 ὧν τὴν φυλακὴν ἔρημον τὸ καθ' αὐτὸν μέρος κατέλειπεν,
 οὔτε τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος καὶ

τῆς Ἀθηναῖς τῆς σωτείρας ἀφορῶν καὶ προδιδούς ἐφοβήθη, οὗς αὐτίκα σώσοντας ἑαυτὸν ἐκ τῶν κινδύνων ἐπικαλέσεται. Καταχθεις δὲ καὶ ἀφικόμενος εἰς Ῥόδον, ὡσπερ τῆ 18 πατρίδι μεγάλας εὐτυχίας εὐαγγελιζόμενος, ἀπήγγελλεν ὡς τὸ μὲν ἄστει τῆς πόλεως ἐαλωκὸς καταλίποι, τὸν δὲ Πειραιᾶ πολιορκούμενον, αὐτὸς δὲ μόνος διασωθεὶς ἦκοι καὶ οὐκ ἠσχύνθη τὴν τῆς πατρίδος ἀτυχίαν αὐτοῦ σωτηρίαν προσαγορεύσας. Οὕτω δὲ σφόδρα ταῦτ' ἐπίστευσαν οἱ Ῥόδιοι ὥστε τριῆρεις πληρώσαντες τὰ πλοῖα κατήγον, καὶ τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ναυκλήρων οἱ παρεσκευασμένοι δεῦρο πλεῖν αὐτοῦ τὸν σίτον ἐξείλοντο καὶ τᾶλλα χρήματα διὰ τοῦτον. Καὶ ἔτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς 19 μαρτυρίας ἀπάντων, πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων καὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κατοικούντων, οἱ τοῦτον ἴσασιν ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα καὶ ἐκπλεύσαντα Ἀθήνηθεν, ἔπειτα τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον, ὅτε Λεωκράτης ταῦτ' ἀπήγγελλε, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Φυρκίνου μαρτυρίαν, ὃν καὶ ὑμῶν ἴσασιν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα τούτου ἐν τῷ δήμῳ ὡς καὶ μέγαρα βεβλαφῶς εἶη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτῆς.

Πρὸ δὲ τοῦ ἀναβαίνειν τοὺς μάρτυρας βραχέα βούλο· 20 μαι διαλεχθῆναι ὑμῖν. Οὐ γὰρ ἀγνοεῖτε, ὦ ἄνδρες, οὔτε τὰς παρασκευὰς τῶν κρινομένων οὔτε τὰς δεήσεις τῶν ἐξαιτουμένων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπίστασθε ὅτι χρημάτων ἕνεκα καὶ χάριτος πολλοὶ ἐπέισθησαν τῶν μαρτύρων ἢ ἀμνημονεῖν ἢ μὴ ἐλθεῖν ἢ ἑτέραν πρόφασιν εὑρεῖν. Ἀξιοῦτε οὖν τοὺς μάρτυρας ἀναβαίνειν μὴδὲ ὀκνεῖν μὴδὲ περὶ πλείονος ποιῆσθαι τὰς χάριτας ὑμῶν καὶ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀποδιδόναι τῇ πατρίδι τᾶληθῆ καὶ τὰ δίκαια, μὴδὲ λείπειν τὴν τάξιν ταύτην καὶ μιμεῖσθαι Λεωκράτην, ἢ λαβόντας τὰ ἱερά κατὰ τὸν νόμον ἐξομόσασθαι. Ἐὰν δὲ μὴδέτερον τούτων

ποιῶσιν, ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν νόμων καὶ τῆς δημοκρατίας κλητεύσομεν αὐτούς. Λέγε τὰς μαρτυρίας.

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ

21 Μετὰ ταῦτα τοίνυν, ὦ ἄνδρες, ἐπειδὴ χρόνος ἐγένετο καὶ ἀφικνεῖτο Ἀθήνηθεν πλοῖα εἰς τὴν Ῥόδον καὶ φανερόν ἦν ὅτι οὐδὲν δεινὸν ἐγεγόνει περὶ τὴν πόλιν, φοβηθεὶς ἐκπλεῖ πάλιν ἐκ τῆς Ῥόδου καὶ ἀφικνεῖται εἰς Μέγαρα· καὶ ὄκει ἐν Μεγάροις πλειῶ ἢ πέντε ἔτη προστάτην ἔχων Μεγαρέα, οὐδὲ τὰ ἄρια τῆς χώρας αἰσχυρόμενος, ἀλλ' ἐν γειτόνων τῆς ἐκθρεψάσης αὐτὸν πατρίδος μετοικῶν. Καὶ οὕτως αὐτοῦ κατεγνώκει ἀίδιον φυγὴν.

36 Ἐν οἷς δὲ καιροῖς καὶ ἡλίκοις κινδύνοις τὴν πόλιν οὖσαν Λεωκράτης προδέδωκεν, ἀναμνησαί ὑμᾶς βούλομαι. Καί μοι λαβὲ τὸ ψήφισμα, γραμματεῦ, τὸ Ὑπερείδου, καὶ ἀναγίνωσκε.

ΨΗΦΙΣΜΑ

37 Ἀκούετε τοῦ ψηφίσματος, ὦ ἄνδρες, ὅτι τὴν βουλὴν τοὺς πεντακοσίους καταβαίνειν εἰς Πειραιᾶ χρηματιοῦσαν περὶ φυλακῆς τοῦ Πειραιῶς ἐν τοῖς ὅπλοις ἔδοξε, καὶ πράττειν διεσκευασμένην ὅ τι ἂν δοκῇ τῷ δήμῳ συμφέρον εἶναι. Καίτοι, ὦ ἄνδρες, εἰ οἱ ἀφειμένοι τοῦ στρατεύεσθαι ἔνεκα τοῦ βουλευέσθαι ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐν τῇ τῶν στρατιωτῶν τάξει διέτριβον, ἄρ' ὑμῖν δοκοῦσι μικροὶ καὶ οἱ τυχόντες φόβοι τότε τὴν πόλιν κατασχεῖν; ἐν οἷς Λεωκράτης οὕτοσι καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς πόλεως ἀποδράς ὄψητο καὶ τὰ χρήματα τὰ ὑπάρχοντα ἐξεκόμισε καὶ ἱερὰ τὰ πατρῷα μετεπέμψατο, καὶ εἰς τοσοῦτον προδοσίας ἤλθεν, ὥστε κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν ἔρημοι μὲν ἦσαν οἱ ναοί, ἔρημοι δὲ αἱ φυλακαὶ τῶν τειχῶν, ἐξελέλειπτο δὲ ἢ πόλις καὶ ἡ χώρα. Καίτοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὦ

ἄνδρες, τίς οὐκ ἂν τὴν πόλιν ἠλέησεν, οὐ μόνον πολίτης ἀλλὰ καὶ ξένος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἐπιβεδημηκῶς; τίς δ' ἦν οὕτως ἢ μισόδημος τότε ἢ μισαθήναιος, ὅστις ἐδυνήθη ἂν ἄτακτον αὐτὸν ὑπομῆναι ἰδεῖν, ἡνίκα ἢ μὲν ἦτα καὶ τὸ γεγονός πάθος [τῷ δήμῳ] προσηγγέλλετο, ὀρθῇ δ' ἦν ἢ πόλις ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν, αἱ δὲ ἐλπίδες τῆς σωτηρίας τῷ δήμῳ ἐν τοῖς ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονόσι καθεισθηκέσαν, ὄραν δ' ἦν ἐπὶ μὲν τῶν θυρῶν γυναῖκας ἐλευθέραις 40 περιφόβους κατεπτηχυίας καὶ πυνθανομένας εἰ ζῶσι, τὰς μὲν ὑπὲρ ἄνδρός, τὰς δ' ὑπὲρ πατρός, τὰς δ' ὑπὲρ ἀδελφῶν, ἀναξίως αὐτῶν καὶ τῆς πόλεως ὀρωμένας, τῶν δ' ἀνδρῶν τοὺς τοῖς σώμασιν ἀπειρηκότας καὶ ταῖς ἡλικίαις πρεσβυτέρους καὶ ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ στρατεύεσθαι ἀφειμένους ἰδεῖν ἦν καθ' ὅλην τὴν πόλιν τότε ἐπὶ γήρως ὀδῶ περιφθειρομένους, διπλᾶ τὰ ἱμάτια ἐμπεπορημένους; Πολλῶν δὲ καὶ δεινῶν 41 κατὰ τὴν πόλιν γιγνομένων, καὶ πάντων τῶν πολιτῶν τὰ μέγιστα ἠτυχηκότων, μάλιστ' ἂν τις ἤλγησε καὶ ἐδάκρυσεν ἐπὶ ταῖς τῆς πόλεως συμφοραῖς, ἡνίχ' ὄραν ἦν τὸν δῆμον ψηφισάμενον τοὺς μὲν δούλους ἐλευθέρους, τοὺς δὲ ξένους Ἀθηναίους, τοὺς δ' ἀτίμους ἐπιτίμους· ὅς πρότερον ἐπὶ τῷ αὐτόχθων εἶναι καὶ ἐλεύθερος ἐσεμνύετο. Τοσαύτη δὲ ἡ πόλις 42 ἐκέχρητο μεταβολῇ, ὥστε πρότερον μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγωνίζεσθαι, ἐν δὲ τοῖς τότε χρόνοις ἀγαπᾶν ἂν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἀσφαλῶς δύνηται κινδυνεῦσαι, καὶ πρότερον μὲν πολλῆς χώρας τῶν βαρβάρων ἐπάρχειν, τότε δὲ πρὸς Μακεδόνας ὑπὲρ τῆς ἰδίας κινδυνεύειν· καὶ τὸν δῆμον ὃν πρότερον Λακεδαιμόνιοι καὶ Πελοποννήσιοι καιοὶ τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντες Ἑλληνας βοηθῶν ἐπεκαλοῦντο, οὗτος ἐδεῖτο τῶν ἐξ Ἄνδρου καὶ Κέω καὶ Τροιζήνος καὶ Ἐπιδαύρου ἐπικουρίαν αὐτῷ μεταπέμψασθαι. Ὅστε, ὡ ἄν- 43 δρες, τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις καὶ τηλικούτοις κινδύνοις καὶ τοσαύτη αἰσχύνη ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν, καὶ μήτε ὄπλα

- θέμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος μήτε τὸ σῶμα παρασχόντα τάξαι τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλὰ φυγόντα καὶ προδόντα τὴν τοῦ δήμου σωτηρίαν, τίς ἂν ἢ δικαστῆς φιλόπολις καὶ εὐσεβεῖν βουλόμενος ψήφῳ ἀπολύσειεν, ἢ ῥήτωρ κληθεὶς τῷ προδότη τῆς πόλεως βεβηθήσειε, τὸν οὐδὲ συμπενηθῆσαι τὰς τῆς πατρίδος συμφορὰς τολμήσαντα οὐδὲ συμβεβλημένον οὐδὲν εἰς
- 44 τὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου σωτηρίαν; Καίτοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὐκ ἔστιν ἤτις ἡλικία οὐ παρέσχετο ἑαυτὴν εἰς τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν, ὅτε ἡ μὲν χώρα τὰ δένδρα συνεβάλλετο, οἱ δὲ τετελευτηκότες τὰς θήκας, οἱ δὲ νεψὶ τὰ ὄπλα. Ἐπεμελοῦντο γὰρ οἱ μὲν τῆς τῶν τειχῶν κατασκευῆς, οἱ δὲ τῆς τῶν τάφρων, οἱ δὲ τῆς χαρακώσεως· οὐδεὶς δ' ἦν ἀργὸς τῶν ἐν τῇ πόλει. Ἐφ' ὧν οὐδενὸς τὸ
- 45 σῶμα τὸ ἑαυτοῦ παρέσχετο τάξαι Λεωκράτης. Ὡν εἰκὸς ὑμᾶς ἀναμνησθέντας τὸν μηδὲ συνεξενεγκεῖν μηδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἔλθειν ἀξιώσαντα τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας ἐν Χαιρωνείᾳ τελευτησάντων θανάτῳ ζημιῶσαι, ὡς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος ἀτάφων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν γεγενημένων ὧν οὗτος οὐδὲ τὰς θήκας παριῶν ἠσχύνθη ὀγδόφ' ἔτει τὴν πατρίδα αὐτῶν προσαγορεύων.
- 46 Περὶ ὧν, ὧ ἄνδρες, μικρῷ πλείω βούλομαι διελθεῖν, καὶ ὑμῶν ἀκοῦσαι θέομαι καὶ μὴ νομίζειν ἄλλοτρίους εἶναι τοὺς τοιοῦτους λόγους τῶν δημοσίων ἀγῶνων· αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐλογίαι τὸν ἔλεγχον σαφῆ κατὰ τῶν τάναντία ἐπιτηδευόντων ποιοῦσιν. Ἔτι δὲ καὶ δίκαιον τὸν ἔπαινον, ὃς μόνος ἄθλον τῶν κινδύνων τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστὶ, τοῦτον, ἐπειδὴ κάκεινοι εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως τὰς ψυχὰς τὰς αὐτῶν ἀνήλωσαν, ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ κοι-
- 47 νοῖς ἀγῶσι τῆς πόλεως μὴ παραλιπεῖν. Ἐκείνοι γὰρ τοῖς πολεμίοις ἀπήντησαν ἐπὶ τοῖς ὄρλοις τῆς Βοιωτίας ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας μαχοῦμενοι, οὐκ ἐπὶ τοῖς τείχεσι τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχοντες, οὐδὲ τὴν χώραν κακῶς

ποιεῖν προέμενοι τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλὰ τὴν μὲν αὐτῶν ἀνδρείαν ἀσφαλεστέραν φυλακὴν εἶναι νομίζοντες τῶν λιθίνων περιβόλων, τὴν δὲ θρέψασαν αὐτοὺς αἰσχυρόμενοι περιορᾶν πορθουμένην, εἰκότως ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς φύσει γεννήσαντας ⁴⁸ καὶ τοὺς ποιητοὺς τῶν πατέρων οὐχ ὁμοίως ἔχουσιν ἅπαντες ταῖς εὐνοίαις, οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας τὰς μὴ φύσει προσηκούσας, ἀλλ' ὕστερον ἐπικτήτους γενομένας καταδεέστερον διάκεινται. Τοιαύταις δὲ γνώμαις χρῆσάμενοι, καὶ τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν ἐξ ἴσου τῶν κινδύνων μετασχόντες, οὐχ ὁμοίως τῆς τύχης ἐκοινώνησαν· τῆς γὰρ ἀρετῆς οὐ ζῶντες ἀπολαύουσιν, ἀλλὰ τελευτήσαντες τὴν δόξαν κατελελοίπασιν, οὐχ ἠττηθέντες, ἀλλ' ἀποθανόντες ἔνθαπερ ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀμύνοντες. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παραδοξότατον μὲν ⁴⁹ εἰπεῖν, ἀληθὲς δέ, ἐκείνοι νικῶντες ἀπέθανον. Τὰ γὰρ ἄθλα τοῦ πολέμου τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστὶν ἐλευθερία καὶ ἀρετὴ· ταῦτα γὰρ ἀμφοτέρω τοῖς τελευτήσασιν ὑπάρχει. Ἐπειτα δὲ οὐδ' οἶόν τ' ἐστὶν εἰπεῖν ἠττηθῆναι τοὺς ταῖς διανοίαις μὴ πτήξαντας τὸν τῶν ἐπιόντων φόβον. Μόνους γὰρ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις καλῶς ἀποθνήσκοντας οὐδ' ἂν εἰς ἠττηθῆναι δικαίως φήσεις· τὴν γὰρ δουλείαν φεύγοντες εὐκλεῆ θάνατον αἰροῦνται. Ἐδήλωσε δὲ ἡ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ· ⁵⁰ μόνοι γὰρ τῶν ἀπάντων τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν εἶχον. Ἄμα γὰρ οὗτοί τε τὸν βίον μετήλλαξαν καὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς δουλείαν μετέπεσεν· συνετάφη γὰρ τοῖς τούτων σώμασιν ἡ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερία. Ὅθεν καὶ φανερόν πᾶσιν ἐποίησαν οὐκ ἰδίᾳ πολεμοῦντες ἀλλ' ὑπὲρ κοινῆς ἐλευθερίας προκινδυνεύοντες. Ὅστε, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἂν αἰσχυρθεῖην εἰπὼν στέφανον τῆς πατρίδος εἶναι τὰς ἐκείνων ψυχάς. Καὶ δι' ἃ οὐκ ἀλόγως ἐπετῆδευον, ⁵¹ ἐπίστασθε, ὦ Ἀθηναῖοι, μόνοι τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας τιμᾶν· εὕρησετε δὲ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἀθλητὰς ἀνακαιμένους, παρ' ὑμῖν δὲ στρατηγούς

ἀγαθούς καὶ τοὺς τὸν τύραννον ἀποκτείναντας. Καὶ τοιούτους μὲν ἄνδρας οὐδ' ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὀλίγους εὐρεῖν ῥάδιον, τοὺς δὲ τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας νενικηκότας εὐπετῶς πολλαχόθεν ἔστι γεγονότας ἰδεῖν. Ὡσπερ τοίνυν τοῖς εὐεργέταις μεγίστας τιμὰς ἀπονέμετε, οὕτω δίκαιον καὶ τοὺς τὴν πατρίδα καταισχύοντας καὶ προδιδόντας ταῖς ἐσχάταις τιμωρίαις κολάζειν.

- 75 Καίτοι ὑμεῖς τίνα τρόπον νενομίκατε περὶ τούτων, καὶ πῶς ἔχετε ταῖς διανοαῖς, θεωρήσατε· ἄξιον γὰρ ὅμως καίπερ πρὸς εἰδότας διελθεῖν· ἐγκώμιον γὰρ νῆ τὴν Ἀθηναίων εἰσι τῆς πόλεως οἱ παλαιοὶ νόμοι καὶ τὰ ἔθη τῶν ἐξ ἀρχῆς ταῦτα κατασκευασάντων, οἷς ἂν προσέχητε, τὰ δίκαια ποιήσετε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σεμνοὶ καὶ ἄξιαι τῆς πό-
- 76 λεως δόξετε εἶναι. Ἰμῖν γὰρ ἔστιν ὄρκος, ὃν ὀμνύουσι πάντες οἱ πολῖται, ἐπειδὴν εἰς τὸ ληξιαρχικὸν γραμματεῖον ἐγγραφῶσι καὶ ἔφηβοι γένωνται, μήτε τὰ ἱερὰ ὄπλα καταισχυρεῖν μήτε τὴν τάξιν λείψειν, ἀμυνεῖν δὲ τῇ πατρίδι καὶ ἀμείνω παραδώσειν. Ὅν εἰ μὲν ὀμώμοκε Λεωκράτης, φανερώς ἐπιώρκηκεν, καὶ οὐ μόνον ὑμᾶς ἠδίκηκεν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεῖον ἠρέβηκεν· εἰ δὲ μὴ ὀμώμοκεν, εὐθὺς δηλὸς ἔστι παρασκευασάμενος οὐδὲν ποιήσειν τῶν δεόντων, ἀνθ' ὧν δικαίως ἂν αὐτὸν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τιμωρήσεσθε.
- 77 Βούλομαι δὲ ὑμᾶς ἀκοῦσαι τοῦ ὄρκου. Λέγε, γραμματεῦ.

Ο Ρ Κ Ο Σ

[Οὐ καταισχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην ὄφ' ἂν στοιχήσω· ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν· τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ὄσης ἂν παραδέξωμαι. Καὶ εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων, καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυσμένοις πείσομαι καὶ οὐσιν· ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρύσῃται ὁμοφρόνως·

καὶ ἂν τις ἀναιρῆ τοὺς θεσμοὺς ἢ μὴ πείθεται οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν. Καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τιμῆσω. "Ἱστορες τούτων" Ἀγλαυρος, Ἐνυάλιος, Ζεὺς, Αὐξῶ, Θαλλῶ, Ἡγεμόνη].

Καλὸς γε, ὦ ἄνδρες, καὶ σοῖος ὁ ὅρκος. Παρά τοῦτον τοίνυν ἅπαντα πεποίηκε Λεωκράτης. Καίτοι πῶς ἂν ἄνθρωπος γένοιτο ἀνοσιώτερος ἢ μᾶλλον προδότης τῆς πατρίδος; τίνα δ' ἂν τρόπον ὄπλα καταισχύνειέ τις μᾶλλον ἢ εἰ λαβεῖν μὴ θέλει καὶ τοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι; πῶς δι' οὐ καὶ τὸν παρασιάτην καὶ τὴν τάξιν λέλοιπεν ὁ μὴδὲ τάξει τὸ σῶμα παρασχών; ποῦ δ' ὑπὲρ δόσιων καὶ ἱερῶν ἤμυνεν ἂν ὁ μὴδένα κίνδυνον ὑπομείνας; τίνη δ' ἂν τὴν πατρίδα παρέδωκε μείζονα προδοσίᾳ; τὸ γὰρ τούτου μέρος ἐκλειμμένη τοῖς πολεμίσις ὑποχείριός ἐστιν. Εἴτα τοῦτον οὐκ ἀποκτενεῖτε τὸν ἀπάσαις ταῖς ἀδικίαις ἔνοχον ὄντα; τίνας οὖν τιμωρήσεσθε; τοὺς ἔν τι τούτων ἡμαρτηκότας; βράδιον ἔσται παρ' ἡμῖν ἄρα μεγάλα ἀδικεῖν, εἰ φανεύσθε ἐπὶ τοῖς μικροῖς μᾶλλον ὀργιζόμενοι.

Καὶ μὴν, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦθ' ὑμᾶς δεῖ μᾶθειν, οἷ 79· τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὅρκος ἐστί. Τρία γάρ ἐστιν ἐξ ὧν ἡ πολιτεία συνέστηκεν, ὁ ἄρχων, ὁ δικαστής, ὁ ἰδιώτης. Τούτων τοίνυν ἕκαστος ταύτην πίστιν δίδωσιν, εἰκότως· τοὺς μὲν γὰρ ἀνθρώπους πολλοὶ ἤδη ἐξαπατήσαντες καὶ διαλαθόντες οὐ μόνον τῶν παρόντων κινδύνων ἀπελύθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἀθῆροι τῶν ἀδικημάτων τούτων εἰσὶ· τοὺς δὲ θεοὺς οὐτ' ἂν ἐπιορκήσας τις λάθῃ οὐτ' ἂν ἐκφύγοι τὴν ἀπ' αὐτῶν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰ μὴ αὐτός, εἰ παῖδες γε καὶ τὸ γένος ἅπαν τὸ τοῦ ἐπιορκήσαντος μεγάλους ἀτυχήμασι περιπίπτει. Διόπερ, ὦ ἄνδρες δικασταί, 80· ταύτην πίστιν ἔδωσαν αὐτοῖς ἐν Πλαταιαῖς πάντες οἱ Ἕλληγες, ὅτε ἔμελλον παρταξάμενοι μάχεσθαι πρὸς τὴν

Ἐέρξου δύναμιν, οὐ παρ' αὐτῶν εὐρόντες, ἀλλὰ μιμησάμενοι τὸν παρ' ἡμῖν εἰθισμένον ὄρκον. Ὅν ἄξιόν ἐστιν ἀκοῦσαι· καὶ γὰρ παλαιῶν ὄντων τῶν τότε πεπραγμένων ὁμοῦς ἀτεχνῶς ἐστὶν ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἰδεῖν τὴν ἐκείνων ἀρετήν. Καί μοι ἀναγίγνωσκε αὐτόν.

Ο Ρ Κ Ο Σ

[Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας, οὐδ' ἐγκαταλείψω τοὺς ἡγεμόνας οὔτε ζῶντας οὔτε ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων ἅπαντας θάψω. Καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοὺς βαρβάρους τῶν μὲν μαχεσαμένων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν ἀνάστατον ποιήσω, τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελομένας ἀπάσας δεκατεύσω· καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπρησθέντων καὶ καταβληθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἀνοικοδομήσω παντάπασι, ἀλλ' ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἔασω καταλείπεσθαι τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας].

82 Οὕτω τείνουν, ὦ ἄνδρες, σφόδρα ἐνέμειναν ἐν τούτῳ πάντες, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν μεθ' ἑαυτῶν ἔσχον βοηθόν, καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶν ἀγαθῶν γενομένων πρὸς τὸν κίνδυνον μάλιστα ἢ πόλις ὑμῶν εὐδοκίμησεν. Ὁ καὶ πάντων ἂν εἶη δεινότατον, τοὺς μὲν προγόνους ὑμῶν ἀποθνήσκειν τολμᾶν ὥστε μὴ τὴν πόλιν ἀδοξεῖν, ὑμᾶς δὲ μὴ κολάζειν τοὺς καταισχύναντας αὐτήν, ἀλλὰ περιορᾶν τὴν κοινὴν καὶ μετὰ πολλῶν πόνων συνειλεγμένην εὐκλειαν, ταύτην διὰ τὴν τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν πονηρίαν καταλυομένην.

83 Καίτοι, ὦ ἄνδρες, μόνοις ὑμῖν τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἐστὶν οὐδὲν τούτων περιδεῖν. Βούλομαι δὲ μικρὰ τῶν παλαιῶν ὑμῖν διελθεῖν, εἷς παραδείγμασι χρώμενοι καὶ περὶ τούτων

καὶ περὶ τῶν ἄλλων βέλτιον βουλευέσθε. Τοῦτο γὰρ ἔχει μέγιστον ἢ πόλις ἡμῶν ἀγαθόν, ὅτι τῶν καλῶν ἔργων παρδείγμα τοῖς Ἕλλησι γέγονεν· ὅσον γὰρ τῷ χρόνῳ πασῶν ἐστὶν ἀρχαιοτάτη, τοσοῦτον οἱ πρόγονοι ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀρετῇ διενηνόχασιν. Ἐπὶ Κόδρου γὰρ βασι- 84
λεύοντος Πελοποννησίοις γενομένης ἀφορίας κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ἔδοξε στρατεύειν ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ἡμῶν τοὺς προγόνους ἐξαναστήσαντας καταναίμασθαι τὴν χώραν. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς Δελφοὺς ἀποστείλαντες τὸν θεὸν ἐπηρώτων εἰ λήψονται τὰς Ἀθήνας· ἀνελόντος δὲ τοῦ θεοῦ αὐτοῖς ὅτι τὴν πόλιν αἰρήσουσιν, ἐὰν μὴ τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων Κόδρον ἀποκτείνωσιν, ἐστράτευσον ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. Κλεό- 85
μαντις δὲ τῶν Δελφῶν τις πυθόμενος τὸ χρηστήριον δι' ἀπορρήτων ἐξήγγειλε τοῖς Ἀθηναίοις· οὕτως οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὡς ἔοικε, καὶ τοὺς ἐξωθεν ἀνθρώπους εὖνους ἔχοντες διετέλουν. Ἐμβαλόντων δὲ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν τί ποιῶσιν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ἄνδρες δικασταί; οὐ καταλιπόντες τὴν χώραν ὡσπερ Δεωκράτης ᾤχοντο οὐδ' ἔκδοτον τὴν θρεψαμένην καὶ τὰ ἱερὰ τοῖς πολεμίοις παρέδωσαν, ἀλλ' ὀλίγοι ὄντες κατακλεισθέντες ἐπολιορκοῦντο καὶ διακαρτέρουν εἰς τὴν πατρίδα. Καὶ οὕτως ἦσαν, ὦ ἄνδρες, γεν- 86
ναῖοι οἱ τότε βασιλεύοντες, ὥστε προηροῦντο ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῖς τῶν ἀρχομένων σωτηρίας μᾶλλον ἢ ζῶντες ἐτέρας μεταλλάξαι τὴν χώραν. Φασὶ γοῦν τὸν Κόδρον παραγγέλλαντα τοῖς Ἀθηναίοις προσέχειν ὅταν τελευτήσῃ τὸν βίον, λαβόντα πτωχικὴν στολὴν ὅπως ἂν ἀπατήσῃ τοὺς πολεμίους, κατὰ τὰς πύλας ὑποδύντα φρύγανα συλλέγειν πρὸ τῆς πόλεως, προσελθόντων δ' αὐτῷ δυσὶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν πυνθανομένων τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀποκτείνειν τῷ δρεπάνῳ προσπεσόντα· τὸν δὲ περιλελειμμένον, παροξυνθέντα τῷ Κόδρῳ καὶ νομίσαντα πτωχὸν εἶναι, σπασάμενον τὸ ξίφος ἀποκτείνει τὸν Κόδρον. Τούτων δὲ γε 87

- νομένων οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κήρυκα πέμφαντες ἤξιον δοῦναι τὸν βασιλέα θάψαι, λέγοντες αὐτοῖς ἅπασαν τὴν ἀλήθειαν· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τοῦτον μὲν ἀπέδωσαν, γνόντες δὲ ὡς οὐκέτι δυνατόν αὐτοῖς τὴν χώραν κατασχεῖν ἀπεχώρησαν. Τῷ δὲ Κλεομάντει τῷ Δελφῷ ἢ πόλις αὐτῷ τε καὶ ἐκγόνοις
- 88 ἐν Πρυτανείῳ ἄιδιον σίτησιν ἔδωσαν. Ὅρατε· ὁμοίως ἐφίλουν τὴν πατρίδα Λεωκράται οἱ τότε βασιλεύοντες, οἱ γὰρ προηροῦντο τοὺς πολεμίους ἐξαπατῶντες ἀποθνήσκειν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀντὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀντικαταλλάττεσθαι. Τοιγαροῦν μονώτατοι ἐπώνυμοι τῆς χώρας εἰσίν, ἰσοθέων τιμῶν τετυχηκότες, εἰκότως· ὑπὲρ ἧς γὰρ οὕτω σφόδρα ἐσπούδαζον, δικαίως ταύτην καὶ τεθνεῶτες ἐκληρο-
- 89 νόμουν. Ἀλλὰ Λεωκράτης οὔτε ζῶν οὔτε τεθνεῶς δικαίως ἂν αὐτῆς μετᾴχοι, μονώτατος δ' ἂν προσηκόντως ἐξορισθεῖη τῆς χώρας, ἣν ἐγκαταλιπὼν τοῖς πολεμίοις ὄχθετο· οὐδὲ γὰρ καλὸν τὴν αὐτὴν καλύπτειν τοὺς τῇ ἀρετῇ διαφέροντας καὶ τὸν κάκιστον πάντων ἀνθρώπων.
- 94 Ἦγοῦμαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, τὴν τῶν θεῶν ἐπιμέλειαν πάσας μὲν τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ἐπισκοπεῖν, μάλιστα δὲ τὴν περὶ τοὺς γονέας καὶ τοὺς τετελευτηκότας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐσέθειαν, εἰκότως· παρ' ὧν γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ ζῆν εἰλήφαμεν καὶ πλεῖστα ἀγαθὰ πεπόνθαμεν, εἰς τούτους μὴ ὅτι ἀμαρτεῖν ἀλλ' ὅτι μὴ εὐεργετοῦντας τὸν αὐτῶν βίον κα-
- 95 ταναλῶσαι μέγιστον ἀσέβημά ἐστι. Λέγεται γοῦν ἐν Σικελίᾳ (εἰ γὰρ καὶ μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ ὑμῖν ἅπασιν τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι) ἐκ τῆς Αἴτνης βύρακα πυρὸς γενέσθαι· τοῦτον δὲ βεῖν φασὶν ἐπὶ τὴν ἄλλην χώραν καὶ δῆ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμῆσαι πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δὲ τινὰ τῶν νεωτέρων, ἔρῳντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον, ἀράμενον φέρειν. Φορτίου δ', οἶμαι, προσγενομένου

καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη. Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, 96
ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει. Λέγεται γὰρ
κύκλῳ τὸν τόπον ἐκείνον περιρρεῦσαι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι
τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγο-
ρεῦσθαι τῶν εὐσεβῶν χῶρον· τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώ-
ρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς ἅπαντας ἐγκα-
ταλιπόντας ἀπολέσθαι. Ὡστε καὶ ὑμᾶς δεῖ τὴν παρὰ θεῶν 97
ἔχοντας μαρτυρίαν ὁμογνωμόνως τοῦτον κολάζειν τὸν ἅπασι
τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασιν ἔνοχον ὄντα κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέ-
ρος. Τοὺς μὲν γὰρ θεοὺς τὰς πατέρας τιμὰς ἀπεστέρηκε,
τοὺς δὲ γονεῖς τοῖς πολεμίοις ἐγκατέλιπε, τοὺς δὲ τετελευ-
τηκότας τῶν νομίμων οὐκ εἶασε τυχεῖν.

Καίτοι σκέψασθε, ὦ ἄνδρες· οὐ γὰρ ἀποστήσομαι τῶν 98
παλαιῶν· ἐφ' οἷς γὰρ ἐκείνοι ποιοῦντες ἐφιλοτιμεῦντο, ταῦτα
δικαίως ἂν ὑμεῖς ἀκούσαντες ἀποδέχοισθε. Φασι γὰρ Εὐμολ-
πον τὸν Ποσειδῶνος καὶ Χιόνης μετὰ Θρακῶν ἔλθειν τῆς
χώρας ταύτης ἀμφισθητοῦντα, τυχεῖν δὲ κατ' ἐκείνους
τοὺς χρόνους βασιλεύοντα Ἐρεχθέα, γυναῖκα ἔχοντα Πρα-
ξιθέαν τὴν Κηφισοῦ θυγατέρα. Μεγάλου δὲ στρατοπέδου 99
μέλλοντος αὐτοῖς εἰσβάλλειν εἰς τὴν χώραν, εἰς Δελφοὺς
ἰὼν ἠρώτα τὸν θεόν, τί ποιῶν ἂν νίκην λάβοι παρὰ τῶν πο-
λεμίων. Χρήσαντος δ' αὐτῷ τοῦ θεοῦ, τὴν θυγατέρα εἰ θύ-
σει πρὸ τοῦ συμβαλεῖν τῷ στρατοπέδῳ, κρατήσῃ τῶν πο-
λεμίων, ὁ δὲ τῷ θεῷ πειθόμενος τοῦτ' ἔπραξε καὶ τοὺς ἐπι-
στρατευομένους ἐκ τῆς χώρας ἐξέβαλε.

Τοιγαροῦν οὕτως ἦσαν ἄνδρες σπουδαῖοι καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ 105
οἱ τότε τὴν πόλιν οἰκοῦντες, ὥστε τοῖς ἀνδρειοτάτοις Λακε-
δαίμονσι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις πολεμοῦσι πρὸς Μεσ-
σηνίους ἀνείλεν ὁ θεὸς παρ' ἡμῶν ἡγεμόνα λαβεῖν καὶ νική-
σειν τοὺς ἐναντίους. Καίτοι εἰ πρὸς τοὺς ἀφ' Ἡρακλέους γεγε-
νημένους, οἳ αἰεὶ βασιλεύουσιν ἐν Σπάρτῃ, τοὺς παρ' ἡμῶν
ἡγεμόνας ἀμείνους ὁ θεὸς ἔκρινε, πῶς οὐκ ἀνυπέρβλητον

- 106 χρῆ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν νομίζειν; τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν Ἑλλήνων, ὅτι Τυρταῖον στρατηγὸν ἔλαβον παρὰ τῆς πόλεως, μεθ' οὗ καὶ τῶν πολεμίων ἐκράτησαν. καὶ τὴν περὶ τοὺς νέους ἐπιμέλειαν συνετάξαντο, οὐ μόνον εἰς τὸν παρόντα κίνδυνον, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα βουλευσάμενοι
- 107 καλῶς. Κατέλιπε γὰρ αὐτοῖς ἐλεγεία ποιήσας, ὧν ἀκούοντες παιδεύονται πρὸς ἀνδρείαν· καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς οὐδένα λόγον ἔχοντες, περὶ τούτου οὕτω σφόδρα ἐσπουδάκασιν, ὥστε νόμον ἔθεντο, ὅταν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐκστρατεύομενοι ᾖσι, καλεῖν ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν ἀκουσομένους τῶν Τυρταίου ποιημάτων ἅπαντας, νομίζοντες οὕτως ἂν αὐτοὺς μάλιστα πρὸ τῆς πατρίδος ἐθέλῃν ἀποθνήσκειν.
- 108 Οὕτω δ' εἶχον πρὸς ἀνδρείαν οἱ τούτων ἀκούοντες, ὥστε πρὸς τὴν πόλιν ἡμῶν περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀμφισβητεῖν, εἰκότως· τὰ γὰρ κάλλιστα τῶν ἔργων ἀμφοτέροις ἦν κατειργασμένα. οἱ μὲν γὰρ πρόγονοι τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν, οἱ πρῶτοι τῆς Ἀττικῆς ἐπέβησαν, καὶ καταφανῆ ἐποίησαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ πλοῦτου καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγινομένην. Λακεδαιμόνιοι δ' ἐν Θερμοπύλαις παραταξάμενοι, ταῖς μὲν τύχαις οὐχ ὁμοίως ἐχρήσαντο, τῇ δ' ἀνδρείᾳ
- 109 πολὺ πάντων διήνεγκαν. Τοιγαροῦν ἐπὶ τοῖς ὄρλοις τοῦ βίου μαρτύρια ἔστιν ἰδεῖν τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀναγεγραμμένα ἀληθῆ πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας, ἐκείνοις μὲν·

ὧ ξεῖν', ἄγγελον Λακεδαιμόνιοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις,

τοῖς δ' ὑμετέροις προγόνοις·

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.

- 110 Ταῦτα, ὧ Ἀθηναῖοι, καὶ μνημονεύεσθαι καλά, καὶ τοῖς πράξασιν ἔπαινος, καὶ τῇ πόλει δόξα ἀείμνητος. Ἄλλ' οὐχ ὁ Λεωκράτης πεποίηκεν, ἀλλ' ἐκὼν τὴν ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶ-

νος συνηθροισμένην τῇ πόλει δόξαν κατήσχυνεν. Ἐὰν μὲν οὖν αὐτὸν ἀποκτείνητε, δόξετε πᾶσι τοῖς Ἑλλησι καὶ ὑμεῖς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων μισεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ τοὺς προγόνους τῆς παλαιᾶς δόξης ἀποστερήσετε, καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας μέγαλα βλάψετε. Οἱ γὰρ ἐκείνους μὴ θαυμάζοντες τοῦτον πειράζονται μιμεῖσθαι, νομίζοντες ἐκεῖνα μὲν παρὰ τοῖς πολεμίοις εὐδοκιμεῖν, παρ' ὑμῖν δ' ἀνάδειαν καὶ προδοσίαν καὶ δειλίαν κεκρίσθαι κάλλιστον.

Εἰ δὲ μὴ δύνασθε ὑπ' ἐμοῦ διδαχθῆναι ὃν τρόπον δεῖ 111
πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἔχειν, σκέψασθε ἐκείνους τίνα τρόπον ἐλάμβανον παρ' αὐτῶν τὴν τιμωρίαν· ὡσπερ γὰρ τὰ καλὰ τῶν ἔργων ἠπίσταντο ἐπιτηδεύειν, οὕτω καὶ τὰ πονηρὰ προηροῦντο κολάζειν. Ἐκεῖνοι γάρ, ὡ ἄνδρες, θεωρήσατε ὡς ὠργίζοντο τοῖς προδόταις καὶ κοινοὺς ἐχθροὺς ἐνόμιζον εἶναι τῆς πόλεως. Φρυνίχου γὰρ ἀποσφαγέντος νύκτωρ 112
παρὰ τὴν κρήνην τὴν ἐν τοῖς οἰσούοις ὑπὸ Ἀπολλοδώρου καὶ Θρασυδούλου, καὶ τούτων ληφθέντων καὶ εἰς τὸ δεσμοτήριον ἀποτεθέντων ὑπὸ τῶν τοῦ Φρυνίχου φίλων, αἰσθανόμενος δὲ δῆμος τὸ γεγονός τοὺς τε εἰρχθέντας ἐξῆγε καὶ βασάνων γενομένων ἀνέκρινε, καὶ ζητῶν τὸ πρᾶγμα εὔρε τὸν μὲν Φρυνίχον προδιδόντα τὴν πόλιν, τοὺς δ' ἀποκτείναντας αὐτὸν ἀδίκως εἰρχθέντας· καὶ ψηφίζεται ὁ δῆμος Κριτίου 113·
εἰπόντος τὸν μὲν νεκρὸν κρίνειν προδοσίας, κἂν δόξη προδότης ὢν ἐν τῇ χώρᾳ τεθάφθαι, τὰ τε ὅσα αὐτοῦ ἀγορεύει καὶ ἐξορίσαι ἔξω τῆς Ἀττικῆς, ὅπως ἂν μὴ κένηται ἐν τῇ χώρᾳ μηδὲ τὰ ὅσα τοῦ τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν προδιδόντος. Ἐψηφίζαντο δὲ καὶ εἰάν ἀπολογῶνται τινες περὶ 114·
τοῦ τετελευτηκότος, εἰάν ἀλφὶ ὁ τεθνηκώς, ἐνόχους εἶναι καὶ τούτους τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίαις· οὕτως οὐδὲ βοηθεῖν τοῖς τοὺς ἄλλους ἐγκαταλείπουσιν ἡγούντο δίκαιον εἶναι, ἀλλ' ἑμοίως ἂν προδοῦναι τὴν πόλιν καὶ τὸν διασφύζοντα τὸν προδότην. Τοιγαροῦν οὕτω μισοῦντες τοὺς ἀδικοῦντας καὶ

τοιαῦτα κατ' αὐτῶν ψηφίζόμενοι ἀσφαλῶς ἐκ τῶν κινδύ-
νων ἀπηλλάττοντο. Λαβῆ δὲ αὐτοῖς τὸ ψήφισμα, γραμματεῦ,
καὶ ἀνάγνωθι.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

- 115 Ἀκούετε, ὦ ἄνδρες, τούτου τοῦ ψηφίσματος. Ἐπειτα
ἐκεῖνοι μὲν τὰ τοῦ προδότου ὅστις ἀνορύξαντες ἐκ τῆς
Ἀττικῆς ἐξώρισαν, καὶ τοὺς ἀπολογουμένους ὑπὲρ αὐτοῦ
Ἀρίσταρχον καὶ Ἀλεξικλέα ἀπέκτειναν καὶ οὐδ' ἐν τῇ
χώρᾳ ταφῆναι ἐπέτρεψαν· ὑμεῖς δ' αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ
προδεδωκὸς τὴν πόλιν ζῶν καὶ ὑποχείριον ἔχοντες τῇ ψήφῳ
116 ἀτιμώρητον ἐάσετε ; καὶ τσοῦτον ἔσεσθέ γε τῶν προγόνων
χείρους, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν τοὺς λόγῳ μόνον τῷ προδότῃ
βοηθήσαντας ταῖς ἐσχάταις τιμωρίαις μετήλθον, ὑμεῖς δὲ
αὐτὸν τὸν ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ τὸν δῆμον ἐγκαταλιπόντα
ὡς οὐδὲν ἀδικοῦντα ἀφήσετε ; μὴ δῆτα, ὦ ἄνδρες, δικασταί,
ὃ ὑμῖν οὐδὲ πάτριον, ἀναξίως ὑμῶν αὐτῶν ψηφίζεσθε.
- 128 Οὐ μόνον τοίνυν ἢ πόλις ὑμῶν οὕτως ἔσχε πρὸς τοὺς
προδιδόντας, ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμόνιοι. Καὶ μὴ μοι ἀχθε-
σθῆτε, ὦ ἄνδρες, εἰ πολλάκις μέμνημαι τῶν ἀνδρῶν τούτων·
καλὸν γάρ ἐστι πόλεως εὐνομουμένης περὶ τῶν δικαίων πα-
ραδείγματα λαμβάνειν· ἀσφαλέστερον γὰρ ἕκαστος ὑμῶν
τὴν δικαίαν καὶ τὴν εὖορκον ψῆφον θήσεται. Πausανίαν γὰρ
τὸν βασιλέα αὐτῶν προδιδόντα τῷ Πέρσῃ τὴν Ἑλλάδα λα-
βόντες, ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγῶν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοῖκου ἱε-
ρόν, τὴν θύραν ἀποικοδομήσαντες καὶ τὴν ὄροφὴν ἀποσκευά-
σαντες καὶ κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες οὐ πρότερον ἀπῆλ-
θον πρὶν ἢ τῷ λιμῷ ἀπέκτειναν, καὶ πᾶσιν ἐπίσημον ἐποίη-
σαν τὴν τιμωρίαν, ὅτι οὐδ' αἰ παρὰ τῶν θεῶν ἐπικουρίαι τοῖς
προδόταις βοηθοῦσιν, εἰκότως· οὐδὲν γὰρ πρότερον ἀδικοῦ-
σιν ἢ περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβοῦσι, τῶν πατρίων νομίμων αὐτοὺς
129 ἀποστεροῦντες. Μέγιστον δὲ τῶν ἐκεῖ γεγεννημένων τεκμή-

ρίον ἔστιν, ὃ μέλλω λέγειν· νόμον γὰρ ἔθεντο περὶ ἀπάντων τῶν μὴ θελώντων ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδυνεύειν διαρρήδην λέγοντα ἀποθνήσκειν, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν τάξαντες, εἰς ὃ μάλιστα φοβούμενοι τυγχάνουσι, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν ὑπεύθυνον κινδύνῳ ἐποίησαν μετ' αἰσχύνης. Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι οὐ λόγον ἀναπόδεικτον εἴρηκα, ἀλλὰ μετ' ἀληθείας παραδείγματα, φέρε αὐτοῖς τὸν νόμον.

Ν Ο Μ Ο Σ

Ἐνθυμεῖσθε δὴ ὡς καλῶς ὁ νόμος, ὧ ἄνδρες, καὶ σύμφορος οὐ μόνον ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. Ὁ γὰρ παρὰ τῶν πολιτῶν φόβος ἰσχυρὸς ὢν ἀναγκάσει τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους κινδύνους ὑπομένειν· τίς γὰρ ὄρων θανάτῳ ζημιούμενον τὸν προδότην ἐν τοῖς κινδύνοις ἐκλείψει τὴν πατρίδα; ἢ τίς παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχήσει εἰδῶς ὑποκειμένην αὐτῷ ταύτην τιμωρίαν; οὐδεμίαν γὰρ ἄλλην δεῖ ζημίαν εἶναι τῆς δειλίας ἢ θάνατον· εἰδότες γὰρ ὅτι δυοῖν κινδύνουσιν ὑποκειμένοι ἀναγκαῖον ἔσται θατέρου μετασχεῖν, πολὺ μᾶλλον αἰρήσονται τὸν πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ τὸν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς πολίτας.

Τοσοῦτῳ δ' ἂν δικαιότερον οὗτος ἀποθάνοι τῶν ἐκ τῶν στρατοπέδων φευγόντων, ὅσον οἱ μὲν εἰς τὴν πόλιν ἤκουσιν ὡς ὑπὲρ ταύτης μαχοῦμενοι ἢ κοινῇ μετὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν συνατυχοῦντες, οὗτοσὶ δ' ἐκ τῆς πατρίδος ἔφυγεν ἰδίᾳ τὴν σωτηρίαν ποριζόμενος, οὐδὲ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐστίας ἀμύνεσθαι τολμήσας, ἀλλὰ μόνος οὗτος τῶν πάντων ἀνθρώπων καὶ τὰ τῆς φύσεως οἰκαῖα καὶ ἀναγκαῖα προδέδωκεν, ἃ καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις μέγιστα καὶ σπουδαιότατα διείληπται. Τὰ γοῦν πετεινὰ ἃ μάλιστα πέφυκε πρὸς τάχος, ἔστιν ἰδεῖν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν νεοστιᾶς ἐθέλοντα ἀποθνήσκειν· ὅθεν καὶ τῶν ποιητῶν τινες εἰρήκασι

οὐδ' ἀγρία γὰρ ὄρνις, ἣν πλάσῃ δόμον,
ἄλλη νεοσσὸς ἠξίωσεν ἐντεκεῖν.

- ἀλλὰ Λεωκράτης τοσοῦτον ὑπερβέβληκε δειλία, ὥστε τὴν
133 πατρίδα τοῖς πολεμίοις ἐγκατέλιπε. Τοιγαροῦν οὐδεμία πό-
λις αὐτὸν εἶασε παρ' αὐτῇ μετοικεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ἀν-
δροφόνων ἤλαυνεν, εἰκότως· οἱ μὲν γὰρ φόνου φεύγοντες εἰς
ἐτέραν πόλιν μεταστάντες οὐκ ἔχουσιν ἐχθροὺς τοὺς ὑποδε-
ξαμένους, τοῦτον δὲ τίς ἂν ὑποδέξαιτο πόλις; ὅς γὰρ ὑπὲρ
τῆς αὐτοῦ πατρίδος οὐκ ἐσοήθησε, ταχύ γε ἂν ὑπὲρ τῆς ἀλ-
λοτρίας κίνδυνόν τινα ὑπομείναιε. Κακοὶ γὰρ καὶ πολῖται
καὶ ξένοι καὶ ἰδίᾳ φίλοι οἱ τοιοῦτοι τῶν ἀνθρώπων εἰσίν, οἱ
τῶν μὲν ἀγαθῶν τῶν τῆς πόλεως μεθέξουσιν, ἐν δὲ ταῖς
134 ἀτυχίαις οὐδὲ βοηθείας ἀξιώσουσι. Καίτοι τῶν ὑπὸ τῶν μη-
δὲν ἀδικουμένων μισούμενον καὶ ἐξελαυνόμενον τί δεῖ παθεῖν
ὑφ' ὑμῶν τῶν τὰ δεινότατα πεπονθότων; ἄρ' οὐ τῆς ἐσχάτης
τιμωρίας τυγχάνειν; καὶ μήν, ὦ ἄνδρες, τῶν πώποτε προδο-
τῶν δικαιοῦσιν ἂν Λεωκράτης, εἴ τις μείζων εἴη τιμωρία
θανάτου, ταύτην ὑπόσχοι. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι προδοῦναι μέλ-
λοντες ἀδικεῖν, ὅταν καταληφθῶσι, τιμωρίαν ὑπέχουσιν·
οὗτος δὲ μόνος διαπεπραγμένος ὅπερ ἐπεχείρησε, τὴν πόλιν
ἐγκαταλιπὼν κρίνεται.
- 141 Ἐχρῆν μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, εἰ καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου
νόμιμόν ἐστι παίδας καὶ γυναῖκας παρακαθισαμένους ἑαυ-
τοῖς τοὺς δικαστὰς δικάζειν, ἀλλ' οὖν γε περὶ προδοσίας
κρίνοντας οὕτως ὅσιον εἶναι τοῦτο πράττειν, ὅπως ὅποσοι τοῦ
κινδύνου μετεῖχον, ἐν ὀφθαλμοῖς ὄντες καὶ δρώμενοι καὶ
ἀναμιμνήσκοντες ὅτι τοῦ κοινοῦ παρὰ πᾶσιν ἐλέου οὐκ ἠξιώ-
θησαν, πικροτέρας τὰς γνώσεις κατὰ τοῦ ἀδικοῦντος παρα-
σκευάζουσιν. Ἐπειδὴ δ' οὐ νόμιμον οὐδ' εἰθισμένον ἐστίν,
ἀλλ' ἀναγκαῖον ὑμᾶς ὑπὲρ ἐκείνων δικάζειν, τιμωρησάμενοι
γοῦν Λεωκράτη καὶ ἀποκτείναντες αὐτόν, ἀπαγγείλατε τοῖς

ὑμετέροις αὐτῶν παισὶ καὶ γυναίξιν ὅτι ὑποχείριον λαθόν-
 τες τὸν προδότην αὐτῶν ἐτιμωρήσασθε. Καὶ γὰρ δεῖνόν καὶ 142
 σχέτλιον, ὅταν νομίζῃ δεῖν Λεωκράτης ἴσον ἔχειν ὁ φυγῶν
 ἐν τῇ τῶν μεινάντων πόλει καὶ ὁ μὴ κινδυνεύσας ἐν τῇ τῶν
 παραταξαμένων καὶ ὁ μὴ διαφυλάξας ἐν τῇ τῶν σωσάντων·
 ἀλλ' ἤκει ἱερῶν, θυσιῶν, ἀγορᾶς, νόμων, πολιτείας μεθεξῶν,
 ὑπὲρ ὧν τοῦ μὴ καταλυθῆναι χίλιοι τῶν ὑμετέρων πολιτῶν
 ἐν Χαιρωνείᾳ ἐτελεύτησαν καὶ δημοσίᾳ αὐτοὺς ἡ πόλις ἔθα-
 ψαν· ὧν οὗτος οὐδὲ τὰ ἐλεγεία τὰ ἐπιγεγραμμένα τοῖς μνη-
 μείοις ἐπανιῶν εἰς τὴν πόλιν ἠῆδέσθη, ἀλλ' οὕτως ἀναιδῶς ἐν
 τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν πενηθσάντων τὰς ἐκείνων συμφορὰς
 ἠγγεῖται δεῖν ἀναστρέφεσθαι. Καὶ αὐτίκα μάλ' ὑμᾶς ἀξιῶσαι 143
 ἀκούειν αὐτοῦ ἀπολογουμένου κατὰ τοὺς νόμους· ὑμεῖς δ'
 ἐρωτᾶτε αὐτὸν ποίους; οὓς ἐγκαταλιπὼν ᾤχετο. Καὶ ἐᾶσαι
 αὐτὸν οἰκεῖν ἐν τοῖς τεύχεσι τῆς πατρίδος· ποίους; ἂ μόνος
 τῶν πολιτῶν οὐ συνδιεφύλαξε. Καὶ ἐπικαλέσεται τοὺς θεοὺς
 σώσοντας αὐτὸν ἐκ τῶν κινδύνων· τίνας; οὐχ ὧν τοὺς νεῶς
 καὶ τὰ ἔδῃ καὶ τὰ τεμένῃ προὔδωκε; καὶ δεήσεται καὶ ἱκε-
 τεύσει ἐλεῆσαι αὐτόν· τίνων; οὐχ οἷς τὸν αὐτὸν ἔρανον εἰς
 τὴν σωτηρίαν εἰσενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμησεν; Ῥοδίους ἱκετευέτω·
 τὴν γὰρ ἀσφάλειαν ἐν τῇ ἐκείνων πόλει μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ἑαυ-
 τοῦ πατρίδι ἐνόμισεν εἶναι. Ποία δὲ ἡλικία δικαίως ἂν τοῦ- 144
 τον ἐλεήσειε; πότερον ἢ τῶν πρεσβυτέρων; ἀλλ' οὐδὲ γη-
 ροτροφηθῆναι οὐδ' ἐν ἐλευθέρῳ ἐδάφει τῆς πατρίδος αὐτοῖς
 ταφῆναι τὸ καθ' αὐτὸν μέρος παρέδωκεν. Ἄλλ' ἢ τῶν νεω-
 τέρων; καὶ τίς ἂν ἀναμνησθεῖς τῶν ἡλικιωτῶν τῶν ἐν Χαι-
 ρωνείᾳ ἑαυτοῖς συμπαραταξαμένων καὶ τῶν κινδύνων τῶν αὐ-
 τῶν μετασχόντων σώσειε τὸν τὰς ἐκείνων θήκας προδεδω-
 κότα, καὶ τῇ αὐτῇ ψήφῳ τῶν μὲν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τε-
 λευτησάντων παρανοίας καταγνοίῃ, τὸν δ' ἐγκαταλιπόντα τὴν
 πατρίδα ὡς εὖ φρονοῦντα ἀθῶρον ἀφήσει; ἐξουσίαν ἄρα δώσετε
 τῷ βουλομένῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸν δῆμον καὶ ὑμᾶς κακῶς

145 ποιεῖν. Οὐ γὰρ μόνον νῦν οἱ φεύγοντες κατέρχονται, ὅταν δὲ ἐγκαταλιπὼν τὴν πόλιν καὶ φυγὴν αὐτὸς ἑαυτοῦ καταγνοῦς καὶ οἰκήσας ἐν Μεγάροις ἐπὶ προστάτου πλείω πέντ' ἢ ἕξ ἔτη ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἐν τῇ πόλει ἀναστρέφεται, ἀλλὰ καὶ ὁ μη-
λέβοτον τὴν Ἀττικὴν εἶναι φανερὰ τῇ ψήφῳ καταψηφισά-
μενος, οὗτος ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ σύνοικος ὑμῶν γενήσεται.

146 Βούλομαι δ' ἔτι βραχέα πρὸς ὑμᾶς εἰπὼν καταβῆναι καὶ τὸ ψήφισμα τοῦ δήμου παρασχόμενος ὃ περὶ εὐσεβείας ἐποι-
ήσατο· χρήσιμον γὰρ ὑμῖν ἐστί τοις μέλλουσι τὴν ψήφον
φέρειν. Καὶ μοι λέγε αὐτό.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Ἐγὼ τοίνυν μὲν ὑμῶν τὸν ἀφανίζοντα πάντα ταῦτα πρὸς
ὑμᾶς τοὺς κυρίους ὄντας κολάσαι, ὑμέτερον δὲ ἐστί καὶ
ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τιμωρήσασθαι Λεωκράτην.
Τὰ γὰρ ἀδικήματα, ἕως μὲν ἂν ἢ ἄκριτα, παρὰ τοῖς
πράξασιν ἐστίν, ἐπειδὴν δὲ κρίσις γένηται, παρὰ τοῖς μὴ
δικαίως ἐπεξεληθοῦσιν. Εὐ δὲ ἴστε, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν κρύβδην
ψηφίζόμενος ἕκαστος ὑμῶν φανεράν ποιήσει τὴν αὐτοῦ
147 διάνοιαν τοῖς θεοῖς. Ἐγὼ δὲ, ὦ ἄνδρες, ὑπὲρ ἀπάν-
των τῶν μεγίστων καὶ δεινοτάτων ἀδικημάτων μίαν ὑμᾶς
ψηφον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ φέρειν, οἷς ἅπασιν ἐνοχον
ὄντα Λεωκράτην ἐστὶν ἰδεῖν, προδοσίας μὲν ὅτι τὴν πόλιν
ἐγκαταλιπὼν τοῖς πολεμίοις ὑποχείριον ἐποίησε, δήμου δὲ
καταλύσεως ὅτι οὐχ ὑπέμεινε τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
κίνδυνον, ἀσεβείας δ' ὅτι τοῦ τὰ τεμένη τέμνεσθαι καὶ τοὺς
νεῶς κατασκάπτεσθαι τὸ καθ' ἑαυτὸν γέγονεν αἴτιος, το-
κέων δὲ κακώσεως τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων καὶ τῶν
νομίμων ἀποστερῶν, λιποταξίου δὲ καὶ ἀστρατείας οὐ πα-
148 ρασχῶν τὸ σῶμα τάξει τοῖς στρατηγοῖς. Ἐπειτα τούτου τίς
ἀποψηφιεῖται καὶ συγγνώμην ἔξει τῶν κατὰ προαίρεσιν ἀδι-

κημάτων ; και τοσοῦτόν ἐστιν ἀνόητος, ὥστε τοῦτον σφύζων τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν προέσθαι τοῖς ἐγκαταλιπεῖν βουλομένοις, και τοῦτον ἐλεήσας αὐτὸς ἀνελέητος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπολέσθαι προαιρήσεται, και τῷ προδότῃ τῆς πατρίδος χάριν θέμενος ὑπεύθυνος εἶναι τῇ παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίᾳ ;

Ἐγὼ μὲν οὖν και τῇ πατρίδι βοηθῶν και τοῖς ἱεροῖς και 149
τοῖς νόμοις ἀποδέδωκα τὸν ἀγῶνα ὀρθῶς και δικαίως, οὔτε τὸν ἄλλον τοῦτου βίον διαβαλὼν οὔτ' ἔξω τοῦ πράγματος οὐδὲν κατηγορήσας· ὑμῶν δ' ἕκαστον χρὴ νομίζειν τὸν Λεωκράτους ἀποψηφιζόμενον θάνατον τῆς πατρίδος και ἀνδραποδισμόν καταψηφιζέσθαι, και δυοῖν καδίσκειν κειμένον τὸν μὲν προδοσίας, τὸν δὲ σωτηρίας εἶναι, και τὰς ψήφους φέρεσθαι τὰς μὲν ὑπὲρ ἀναστάσεως τῆς πατρίδος, τὰς δὲ ὑπὲρ ἀσφαλείας και τῆς ἐν τῇ πόλει εὐδαιμονίας. Ἐὰν μὲν 150
Λεωκράτην ἀπολύσῃτε, προδιδόναι τὴν πόλιν και τὰ ἱερὰ και τὰς ναῦς ψηφιεῖσθε· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνῃτε, διαφυλάττειν και σφύζειν τὴν πατρίδα και τὰς προσόδους και τὴν εὐδαιμονίαν παρακελεύσεσθε. Νομίζοντες οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἱκετεύειν ὑμῶν τὴν χώραν και τὰ δένδρα, δεῖσθαι τοὺς λιμένας, τὰ νεώρια και τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἀξιοῦν δὲ και τοὺς νεῶς και τὰ ἱερὰ βοηθεῖν αὐτοῖς, παράδειγμα ποιήσατε Λεωκράτη, ἀναμνησθέντες τῶν κατηγορημένων, ὅτι οὐ πλέον ἰσχύει παρ' ὑμῖν ἔλεος οὐδὲ δάκρυα τῆς ὑπὲρ τῶν νόμων και τοῦ δήμου σωτηρίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

§ 1—2.

Ὁ εὐσεβῆς Λυκούργος κατηγορῶν τὸν Λεωκράτη οὐχὶ ἐκ προσωπικῶν λόγων, ἀλλ' ἐκ καθήκοντος πατριωτικοῦ ἄρχεται τῆς κατηγορίας ὅχι διὰ τῶν συνήθων προοιμίων, δι' ὧν ἡ καταδίκη τοῦ κατηγορουμένου ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιδιώκεται, ἀλλὰ διὰ πανηγυρικῆς ἐπικλήσεως τῶν θεῶν εὐχόμενος, νὰ τιμωρηθῇ ἀμειλίκτως ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν εἶναι ἔνοχος, νὰ ἀπαλλαγῇ δέ, ἐὰν εἶναι ἀθῶος. Τῆς ἐπικλήσεως ταύτης προτάσσει ὡς εἰσαγωγὴν μικρὰν περίοδον (*δικαίαν... ποιήσομαι*) πανηγυρικὴν ἐπίσης κατὰ τὸ περιεχόμενον διὰ τῆς συσσωρεύσεως τεσσάρων ὑφίστων ἠθικῶν ἐννοιῶν καὶ κατὰ τὴν μορφήν διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τεσσάρων αὐτοτελῶς ἀπ' ἀλλήλων χωριζομένων κώλων *δικαίαν—εὐσεβῆ—ὕπερ ἡμῶν—ὕπερ τῶν θεῶν*.

δικαίαν, καὶ εὐσεβῆ, καὶ ὑπερ ἡμῶν, καὶ ὑπερ τῶν θεῶν· καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα κεῖνται ὡς κατηγορούμενα εἰς τὸ ἀντικείμενον *ἀρχήν*. ὑπερ ἡμῶν μὲν δικαίαν, ὑπερ τῶν θεῶν εὐσεβῆ. τὸ *δικαίαν* ἐξαίρεται καὶ διὰ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ ὅλου λόγου καὶ διὰ τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τῶν ἄλλων διὰ τῆς κλητικῆς. Εἶναι δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς κατηγορίας δικαία ὡς σύμφωνος μὲ τοὺς νόμους, εὐσεβῆς ὡς σύμφωνος μὲ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν, καὶ ὑπερ ἡμῶν καὶ ὑπερ τῶν θεῶν διότι τὸ νὰ τιμωρῶνται οἱ ἔνοχοι καὶ νὰ ἀπαλλάσσωνται οἱ ἀθῶοι εἶναι ὀφελίμον καὶ εἰς τὴν πολιτείαν καὶ εἰς τὴν θρησκείαν.—ὦ Ἀθηναῖοι ἀντί, ὦ ἄνδρες δικασταί, διότι οἱ δικασταὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν πολιτῶν, αἱ δὲ ἀποφάσεις των ὡς ἀποφάσεις τῆς πόλεως (Δημ. 19, 80. ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· τὸ δ' ὑμεῖς ὅταν λέγω, τὴν πόλιν λέγω).—*εὐχομαι τῇ Ἀθηνᾶ*=παρακαλῶ τὴν Ἀθηνᾶν (ὡς πολιοῦχον)· εἶναι ἡ ἀπό-

δοσις τοῦ ὑποθ. λόγου εἰ *εἰσήγγελκα καὶ (εἰ) κρίνω* = ἔὰν ἔχω καταγγέλλει καὶ εἰσάγω εἰς δίκην· ἀπὸ εὐχῆς πρὸς θεοὺς ἄρχεται καὶ ὁ Δημοσθένης τοῦ περὶ Στεφάνου λόγου.—*γάρ· διασαφ. καὶ τοῖς ἥρωσι·* οἱ ἐγγώριοι ἥρωες συνελατρεύοντο μετὰ τῶν θεῶν.—*τοῖς ἰδρυμένοις·* ὧν ὑπάρχουσιν ἱερὰ καθιδρύματα.—*αὐτῶν·* τῶν θεῶν, ἢ γεν. ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα οὐσιαστικά, ὧν ἡ ἀπαρίθμησις διὰ τοῦ πολυσυνδέτου σχήματος αὐξάνει πρὸ τῶν ἀκροατῶν τὸ γενόμενον ἀδίκημα.—*ἔδος* = τὸ ἀγαλμα, κυρίως τὸ καθήμενον.—*τέμενος* = δ. ναός, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱεροὶ ἀγροὶ καὶ τὰ ἄλλα.—*τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας·* ἐν τοῖς νόμοις τοῦ Σόλωνος ἦσαν ἀναγεγραμμένοι δημόσιαι θυσίαι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τοὺς πολίτας, αἷς ὁ Λεωκρ. φεύγων δὲν ἐτέλει.—*δ·* δηλ. τὸ ποιῆσαι τοὺς θεοὺς ἐμέ... κατήγορον.—*τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει·* συνώνυμα· ἡ τοιαύτη συσώφρευσις συνωνύμων λέξεων συνήθης εἰς τοὺς ῥήτορας.—*ὡς βουλευομένους καὶ ἔχοντας* = ἔχοντες ὑπ' ὄψιν σας ὅτι σκέπτεσθε καὶ ὅτι ἔχετε.—*ὑπὸ τῇ ψήφῳ* = ὑ. τὸ τὸ κράτος τῆς ψήφου σας.—*ἀπαραίτητος* = μὴ δεχόμενος παράκλησιν, ἀδυσώπητος, ἄκαμπτος.—*τοῖς παρανομοῦσι·* δοτ. ἀντιχαρ. ἀγών· δικαστικός.—*καθίστημι* = εἰσάγω· καὶ τοῦ ὑποθ. λόγου *εἰ μήτε καθίστημι* κτλ. ἀπόδ. εἶναι τὸ εὐχομαι σωθῆναι.—*Σύνταξις.* εὐχομαι, εἰ εἰσήγγελκα καὶ κρίνω, ἐμὲ ποιῆσαι (τὴν Ἀθηναίων κτλ.) καὶ ὑμᾶς γενέσθαι.

§ 3, 4.

ᾠφελίμὸν ἔστι· ἔχει ὑποκ. τὸ εἶναι τοὺς κρίνοντας (=κατηγόρους κ.λ.π.) *κρίνω* = εἰσάγω εἰς δίκην.—*παρὰ τοῖς πολλοῖς·* ποιητ. αἴτιον.—*ὑπολαμβάνομαι* = θεωροῦμαι, νομίζομαι.—*ὑπειληφθαι·* ἐκ τοῦ ἠβουλόμην ἄν.—*περιέστηκε* = ἔχει καταντήσει.—*τὸν ἰδίᾳ κινδυνεύοντα* = τὸν προσωπικῶς κινδυνεύοντα· ἐν ταῖς δημοσίαις δίκαις ὁ κατήγορος, ἔὰν δὲν ἐλάμβανε τὸ πέμπτον τῶν ψήφων, κατεδικάζετο εἰς χιλιόδραχμον ζημίαν καὶ στέρησιν τοῦ δικαιώματος νὰ κάμνη κατηγορίας ὁμοίας φύσεως, καθὼς· ἔπαθεν ὁ Αἰσχίνης.—*ἀπεχθάνομαι* = γίνομαι μισητός.—*ὑπὲρ τῶν κοινῶν* = χάριν τῶν κοινῶν (ἀντίθ. τοῦ ἰδίᾳ).—*φιλόπολις* = φιλόπατρις.—*φιλοπράγμων* = ὁ θέλων νὰ ἔχη περισπασμούς, φιλόδικος, συκοφάντης.—*ἡ τῶν νόμων τάξις·* (γεν. ὑποκειμ.) = αἱ νομικαὶ διατάξεις.—*ἡ κρίσις* = ἡ κατηγορία· ἐτέθη εἰς τὸ τέλος ἐπίτηδες πρὸς ἔξαρσιν.—*πέφυκε* = εἶναι ἐκ φύσεως προωρισμένος.—*μηνύειν·*

ἐκ τοῦ πέφυκε—σύνταξις. *τοὺς καθεστῶτας ἐνόχους τοῖς ἐπιτιμίοις* (=εἰς τὰς νομίμους ποινάς) *ἐκ τῶν νόμων.*—*παραδώσσοντος*=τοῦ θέλοντος νὰ παραδίδῃ· ὁ μέλλων πολλάκις σημαίνει τὸν θέλοντα ἢ τὸν δυνάμενον νὰ ἐνεργήσῃ ἢ νὰ πάθῃ τὸ ὑπὸ τοῦ ὄ. σημαίνομενον.

§ 5, 6.

δὲ=ὁμως.—*εἰδῶς*· αἰτ. μετχ.—*φυγόντα*· κατηγ. μετχ. ὡς καὶ αἱ ἐπόμεναι κατ' αἰτ. μετοχαί.—*τοῖς γεγραμμένοις*· ἔνν. τοῖς ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς εἰσαγγελίας περιεχομένοις ἄρθροισι τῆς κατηγορίας· ἀναφέρονται δὲ λεπτομερῶς εἰς τὴν παράγρ. 147· ἦτοι προδοσία, δῆμον κατάλυσις, ἀσέβεισι, γονέων κάκωσις, λιποτάξιον καὶ ἀστρατεία.—*προελόμενος, νομίσας* αἰτιολ. μετχ.—*οὐδ' ἠντινοῦν*=οὐδὲ οἰανδῆποτε, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην.—*περιορῶ*=παραβλέπω, ἀδιαφορῶ.—*ἐμβάλλοντα, μετέχοντα*· κατηγ. μετχ. *ἐμβάλλω εἰς τὴν ἀγορὰν*=εἰσέρχομαι αὐθαδῶς, ἐπιδεικτικῶς· ἢ εἴσοδος εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ἀτίμους, φονεῖς καὶ λιποτάκτας.—*γεγεννημένον*=ἐνῶ ἢ ἀφοῦ ἔχει γίνεαι.—*ἔστι*· ἔνν. ἴδιον.—*κοινὰς κρίσεις*=δημοσίας δίκας.—*εἰς τὴν πατρίδα*=κατὰ τῆς πατρίδος. *τί*· σύστοιχ. ἀντικ.—*καθιστάναι καὶ νομίζειν*· ἐκ τοῦ *ἔστι* (ἴδιον)· *ἔχειν*· ἐκ τοῦ *νομίζειν*· τὰ κοινὰ ὑποκ. τοῦ *ἔχειν*.—*πρόφασις*=ἀφορμή.—*διαφορὰ*=ἔχθρα.

§ 7, 8.

ὕπερ οὗ=περὶ οὗ.— *τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς*=τὰς ἕνεκα εἰσαγωγῆς παρανόμων ψηφισμάτων δίκας. Τὸν προτείναντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ψήφισμα ἀντιβαῖνον εἰς τοὺς νόμους πᾶς πολίτης εἶχε δικαίωμα νὰ κατηγορήσῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους· ἡ κατηγορία ἔκαλεῖτο γραφὴ παρανόμων.

τοῦτο μόνον... *καθ' ὅσον*... *τὴν πόλιν*· ἡ ἔννοια: ἐπιδιορθοῦτε τοῦτο μόνον τὸ μέρος καθ' ὃ τὸ ψ. μέλλει νὰ βλάβῃ τὴν π. (δηλ. τὸ βλαπτόμενον μέρος) καὶ ἐμποδίζετε (=δὲν ἀφίνετε νὰ γίνῃ, προλαμβάνετε) τὴν πρᾶξιν ταύτην (=τὴν ἐκ τῆς παρανομίας βλάβην) εἰς ὅσην ἔκτασιν τὸ ψ. μέλ. κ.τ.λ.—*ὁ νῦν ἐνεστηκώς*=ὁ παρῶν, ὁ νῦν διεξαγόμενος.—*συνέχω*=συγκρατῶ.
κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος=αἰωνίως.—*οἱ ἐπιγιγνώμενοι*=οἱ ἀπόγονοι.—*ἡ κρίσις*=ἡ ἀπόφασις.—*οὕτω*=ἐπιτατ. τοῦ δεινόν.
ἐνδέχασθαι—*ὀρίσθαι*· ἐκ τοῦ ὅστε.—*κατηγορία*· τίτλος κατη-

γορίας περιλαμβάνων τὸ πολλαπλοῦν ἀδίκημα τοῦ Λεωκρ. (σημ. § 5)—*μητε ἐνδέχασθαι*=μητε νὰ εἶναι δυνατόν.—*πατρώοις ἰεροῖς*=τὰ ἱερὰ τῆς οἰκογενείας (οἱ λεγόμενοι ἐφέστιοι θεοὶ καὶ μύχιοι) § 38.—*θήκας*=τάφους, μνήματα.—*τίμημα*=ἡ ποινή.—*θάνατος* ἐπεξήγ.—*ἀναγκαῖον ἐπιτίμιον*=εἶναι ὑποχρεωτικὴ ποινή ἐκ τῶν νόμων ἀπορρέουσα, ἦν, ἐφ' ὅσον οἱ νόμοι δὲν διαλαμβάνουν μεγαλειτέραν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ μεταχειρισθῶμεν.—*καθέστηκε* ἰσχυρότερον τοῦ ἔστι.

§ 9, 10.

παρεῖσθαι ὁ. παρέμαι=παραμελοῦμαι. *ὑπὲρ (περὶ) τῶν τοιούτων* οἷον τὸ τοῦ Λεωκρ. ἀδίκημα.—*ἔραθυμία*=ὀλιγωρία, ἀμέλεια.—*τότε* τίθεται πολλάκις ἐπὶ χρόνου ὡς γνωστοῦ ὑποτιθεμένου.—*ἐπίδοξον*=τὸ προσδοκώμενον, πιθανόν. *καί* ἐπιτατ *διώρικε*=ἔχει ὀρίσει ἀκριβῶς.—*κανὼν*=ὑπόδειγμα.—*σφόδρα*=αὐστηρῶς, ἀκριβῶς *περιείληφε*=διώρικε.—*μείζω δέ...* ἡ σύνταξις κατὰ παράταξιν, διὸ καὶ ἡ προσθήκη τῆς δεικτ. ἀντ. *τούτων*.—*κατεψηφισμένοι* (τετ μέλλ.)=ἐὰν τὸν ἔχητε καταδικάσει.—*δωρεὰ*=ἡθικὴ ἱκανοποίησις. *δὲ*=γάρ.—*περὶ πλείονος ποιούμαι τι*=προτιμῶ τι.

§ 14, 15.

ἄγνως=ᾧτος=ἄγνωστος.—*ἐν ὑμῖν αὐτοῖς*=μεταξύ σας, ἐδῶ μόνον εἰς Ἀθήνας.—*ἐδοκεῖτ' ἄν'* ἀπόδοσις εἰς τὸν νοούμενον ὑποθ. λόγον *εἰ ἐψηφίζεσθε* κ τ.λ.—*ἢ καί* σημ. ἀδιαφορίαν περὶ τὴν ἐκλογὴν. *ὅ,τι ἂν βουλευέσησθε* ὑποκ. εἰς τὸ ἔσται λόγος. *ἐπιφανής* (ἀντιτίθ. εἰς τὸ ἀγνῶς)=πασίγνωστος.—*τε* διὰ τε τὸν ἔκπλουν.—*καθ' ὑμῶν*=πρὸς βλάβην σας.—*ἐπιδημέω ᾧ*=μένω ἐν τινι τόπῳ.—*δι' ἐργασίαν*=δι' ἐμπορίαν, χάριν κέρδους.—*οἷ*. (κάτοικοι τῆς οἰκουμένης, ὅλος ὁ κόσμος) *ἴσασι ὁ. οἶδα*=γνωρίζω.—*ᾧ διαφέρετε* τὸ *ᾧ* (=καθ' ὃ) ἀναφέρεται εἰς τὸ κατωτέρω *τούτου πλείστον*, ἐπεξηγεῖται δὲ καθ' ἕλξιν ὑπὸ τοῦ *ᾧ ἔχειν*=κατὰ τὸ ὅτι δηλ. διάκεισθε... οἱ Ἀθηναῖοι ἐφημίζοντο διὰ τὰς ἀρετὰς των αὐτὰς.

§ 16, 17.

* Ἀρχεται ὁ ῥήτωρ διηγούμενος διὰ τοῦ *δέομαι ἀκοῦσαι μὴ ἀχθεσθαι ἀλλὰ ὀργίζεσθαι*, ὅπερ λέγεται σχῆμα προδιορισθώσεως, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ λεχθῶν δυσάρεστα ὑπομιμνήσκοντα

χαλεπούς καιρούς τῆς πόλεως — *τότε* ἔνν. τὰ μετὰ τὴν ἐν Χαιρω νεία μάχην 338 π. Χ. — *τοῖς αἰτίοις* ἔνν. τὸν Λεωκρ. καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν (συγγενεῖς, φίλους, συνηγόρους). *γὰρ* διασαφ. — Ἐντεῖθεν ἄρχεται ἡ διήγησις — *συνδραμόντων* = συνελθόντων ἐν σπουδῇ. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης πατρίδος χαρακτηρίζεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Λεωκρ. — *κατακομίζειν* = νὰ μεταφέρωσι κάτω ἔκ τῶν περιχώρων — *εἰς τὰς φυλακάς* σημ. τὸν τόπον καὶ ὄχι τὴν πράξιν. *τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων* γεν. διαιρετικά· *οἱ ἄλλοι οἱ οἰκοῦντες Ἀθήνησι* οἱ μέτοικοι, οἱ ξένοι. — *καθ' ὅτι* = ὅπως (τροπικόν). — *χρήματα* = πράγματα. *ἐξορμούσης* = οὔσης καθὼς λέγομεν τώρα, εἰς τὰ πανιά, ἔκτος τοῦ λιμένος — *περὶ τὴν ἀκτὴν* τοῦ Πειραιῶς. *περὶ δεῖλην ὄψιαν* = τὸ βράδυ-βράδυ· δεῖλη ἐλέγετο ὄλον τὸ μ. μ. μέρος τῆς ἡμέρας, ἣτις διηροῖτο εἰς δεῖλην πρωτῶν μέχρι τῆς μεσημβρίας, καὶ δεῖλην ὄψιαν ἢ ἀτλῶς ὄψιαν μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. *κατὰ μέσην τὴν ἀκτὴν* = ἀντικρὺ τοῦ μέσου τῆς ἀκτῆς (καὶ οὐχὶ τοῦ συνήθους τόπου τῶν ἀναχωρήσεων (τοῦ λιμένος)· διὰ τούτου ὀρίζεται εἰς τοὺς ἀκροατὰς καὶ ἡ πυλὶς συντρέχοντος καὶ τοῦ ἄρθρου. — *ὥχετο φεύγων* = ταχέως ἔφευγε. — *τὸ καθ' αὐτὸν μέρος* = ὅσον ἐξηριᾶτο ἀπ' αὐτόν. — *ἐλεῶν* = λυπούμενος. *οὐδὲ τὴν ἀκρόπολιν...* ἀφορῶν καὶ προδιδοὺς ἐφοβήθη. ἀνακολουθία ἀντὶ : οὐδὲ φοβούμενος τὴν ἀκρόπ., ἃ ἀφεῶρα (μακρόθεν ἀπὸ τοῦ πλοίου ἔβλεπε) καὶ προυδίδου. Ὁ ναὸς τοῦ μὲν Διὸς Σωτῆρος ἦτο ἐν Πειραιεῖ, τῆς δὲ τῆς Ἀθηναῖς Σωτείρας ἐν τῷ Δήμῳ Κορυδαλλέων ἀπέναντι τῆς Σαλαμῖνος. — *αὐτίκα* = εὐθὺς μετ' ὀλίγον.

§ 18—19.

κατάγομαι = καταπλέω εἰς λιμένα. — *ὥσπερ εὐαγγελιζόμενος* (εἰρωνικῶς) = ὥσάν νὰ ἔφερε καλὰς ἀγγελίας περὶ μεγ. εὐτυχιῶν διὰ τὴν πατρίδα· *τῇ πατρίδι*· εἰς τὸ εὐτυχίας. — *τὸ ἄστυ τῆς πόλεως* = τὴν πόλιν μας· τῆς πόλεως προσδιορ. ἄστυ ἐλέγετο κυρίως ἡ ἄνω πόλις, αἱ Ἀθηναί, πόλις ἐν γενικωτέρῳ ἔννοια αἱ Ἀθηναί καὶ ὁ Πειραιεύς· *ἀλίσκομαι* = κυριεύομαι, καταλαμβάνομαι· *πληρώσαντες*· ἔνν. πληρωμάτων = ἐξοπλίσαντες. — *κατήγον* = συνελάμβανον καὶ ἔφερον εἰς τὸν λιμένα των (ἵνα εἰσπράττωσι λιμ. τέλη) — *ναύκληρος* = ὁ κύριος τοῦ πλοίου. — *δεῦρο* = ἔδῳ εἰς Ἀθήνας. — *αὐτοῦ* = ἐκεῖ ἐν Ρόδῳ. — *ἐξαιρέω-ῶ*· εἰς τὴν ναυτ.

γλῶσσαν σημ. ἐκφορτίωνω.—**διὰ τοῦτον**· ἀναγκ. αἴτιον.—**ὅτι...**
λέγω—ὅτι ταῦτα, ἃ λέγω, εἶναι ἀληθῆ· ἢ εἰδ. πρότ. ἔξαρτ. ἔκ
 τοῦ νοουμένου **ἵνα εἶδῃτε—ἀναγνώσεται**· ὁ γραμματεὺς.—**τῶν**
παραγενομένων—τῶν παρευρεθέντων.—**τὴν πεντηκοστήν**· αὕτη
 ἦτο δασμός, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωνον (ἔν εἰς τὰ 50) τὰ εἰσαγό-
 μενα καὶ ἔξαγόμενα εἰς τὸν Πειραιᾶ ἔμπορεύματα καὶ τὸν ὁποῖον
ἄνοοντο (ἐνοικιάζον) παρὰ τοῦ δημοσίου οἱ πεντηκοστολόγοι,
 ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ Φυρκίνος οὗτος καὶ αὐτὸς ὁ Λεωκράτης.—**με-**
τέχων. μετχ ἐναντιωματική.

§ 20—22.

πρὸ τοῦ ἀναβαίνειν· μετεχειρίσθη τὸ ἀναβαίνειν ἐπειδὴ οἱ
 μάρτυρες ἀνέβαινον ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ ἐβεβαίουν τὴν ὑπὸ τοῦ
 γραμμ. ἀναγνωσθεῖσαν μαρτυρίαν των, ἦν καὶ ἠδύνατο νὰ ἀρ-
 νηθῶσιν ὀρκιζόμενοι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ· οἱ μὴ προσερχόμενοι μ.
 ἐτιμωροῦντο μὲ χιλιάδραχμον πρόστιμόν.—**γὰρ**—διασαφ.—**παρα-**
σκευάς—τὰς σκευωρίας τῶν κατηγορουμένων (τὰ μέσα ὅπως λέ-
 γεται σήμερον) τὰς δωροδοκίας, ὑποσχέσεις, ἀπειλὰς, πιέσεις κλπ.
ἐξαιτοῦμαι—ζητῶ ὡς ἰδίαν χάριν τὴν ἀθώωσιν· οἱ οἰκεῖοι καὶ
 φίλοι προσεπάθουν νὰ κάμψωσι τοὺς δικαστὰς καὶ μάρτυρας.
τῶν μαρτύρων· γεν. διααρ.—**ἀμνημονῶ**—προφασίζομαι ὅτι δὲν
 ἐνθυμοῦμαι.—**τὰς χάριτας**· τὰ χατίρια τοῦ Λεωκρ. καὶ τῶν φίλων
 του.—**ὑμῶν καὶ τῆς πόλεως**· β' ὄρ. συγκρίσεως εἰς τὸ **πλείονος**.
ἀποδίδωμι—δίδω τό ὀφειλόμενον· τὸ μαρτυρεῖν δηλ. ἦτο κα-
 θήκον.—**τὴν τάξιν ταύτην**· τὴν τοῦ μαρτυρεῖν.—**καὶ μὴ μι-**
μεῖσθαι—**τὰ ἱερά**—τὰ σπλάγχνα τοῦ ἱερείου.—**ἐξόμνημι**—ἀρ-
 νοῦμαι μεθ' ὄρκου.—**κλητεύω**—ζητῶ τὴν τιμωρίαν τῶν μὴ προσ-
 ελθόντων μαρτύρων· ὁ Λυκοῦργος προβλέπει τὴν μὴ προσέλευσιν
 τῶν μαρτύρων. **λέγει**· γραμματεῦ· κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν μαρτυριῶν
 ἢ ἄλλων ἐγγράφων οἱ ῥήτορες διέκοπιον τὸν λόγον των ἐπιλαμ-
 βανομένου τοῦ ὕδατος τῆς κλεψύδρας.—**ἐπειδὴ χρόνος ἐγένετο**
 —ἀφοῦ ἐπέρασε (ἀρκετὸς) καιρὸς, τρία περίπου ἔτη—**προστά-**
της· ὅπως ἐν Ἀθήναις οἱ μέτοικοι, οὕτω καὶ ἐν Μεγάροις ὑπε-
 χροοῦντο νὰ ἐκλέξουν πολίτην τινὰ ὡς ἀντιπρόσωπόν των (προ-
 στάτην) εἰς πάσας τὰς νομίμους δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς των ὑπο-
 θέσεις.—**ἐν χώρᾳ γειτόνων**.—**αἰῶδιος**—αἰώνιος.—**φυγὴν** (παρά-
 θεσις)—ἐξορίαν.

§ 36 - 38.

Ὁ Ὑπερείδης ἦτο ὀνομαστός ῥήτωρ, συνηλικιώτης, συμμαθητής καὶ σύντροφος πολιτικός τοῦ Λυκούργου φονευθεὶς ὑπὸ Ἀντιπάτρου. — *οὐ ἔδοξε* ἐπεξήγ. τοῦ ψηφίσματος. — ἡ σύνταξις ; *οὐ ἔδοξε καταβαίνειν τὴν βουλὴν τοὺς πεντακοσίους ἐν ὅπλοις, καὶ πράττειν...* — *τὴν βουλὴν τοὺς πεντ.* ὁμοιοπώτως πάντοτε παρ' ἀρχαίοις ἢ β. ἀπετέλει τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους· οἱ βουλευταὶ ἦσαν 500, ἕξ ἐκάστης φυλῆς 50, διὰ κλήρου κατ' ἔτος ἐκλεγόμενοι. — *χρηματιοῦσαν* (τελ. μετχ.)=ἵνα ἐνεργήσῃ. — *ἐν ὅπλοις*=ἐνοπλον—*δισκευασμένην*=ὥπλισμένην. Οἱ βουλευταὶ ἀπηλλάσσοντο τῆς στρατ. ὑποχρέωσης, ἢ ἀπόφασις δὲ τοῦ νὰ ἐκτελῶσι τὴν ὑπηρεσίαν των ἐνοπλοὶ δηλοῖ τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων. — *οἰτυχόντες*=οἱ συνήθεις. — *κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν*=ὅσον ἐξηγῆται ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

§ 39, 40.

ἐπιδεδημηκῶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις=ὅστις εἶχεν ἐπισκεφθῆ ταύτην κατὰ τὴν προτέραν τῆς εὐτυχίας. — *μισόδημος* ὀλιγαρχικός, ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας. — *οὕτως ὅστις*=τοσοῦτον ὥστε. — *ἀτακτος*=ὁ μὴ τεταγμ. ἐν τῷ στρατῷ. — *ἡ μὲν ἦτα καὶ τὸ γεγονός πάθος* πλεονασμὸς ῥητορικός. — *ὀρθή*=ἀνάστατος, σιὸ ποδάρι κοινῶς. — *τῷ δήμῳ* δοτ. χαριστική. — *ἐν τοῖς*. *καθεισκήκεσαν*=εἶχον καταντήσει εἰς τοὺς... Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐφύλαττον οἱ γεγονότες ὑπὲρ τὰ 50 ἔτη μέχρι τῶν 60, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι ἀπὸ 18—50 ἦσαν ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. — *ἦν*=ἦτο δυνατὸν νὰ. — *ἐπὶ τῶν θυρῶν* καὶ ὄχι ἐν τῇ γυναικονίτιδι ὡς ἦτο ἔθιμον. — *καπεπιτηχίας καὶ πυνθανομένας*, κ. λ. κατηγ. μετχ. *καταπιήσω*=ζαρώνω ἀπὸ φόβου. — *πυνθάνομαι*=ἐρωτῶ νὰ μάθω, πληροφοροῦμαι. — *ὑπὲρ*=περί. — *ὀρωμένας* ἐπεξήγησις εἰς τὰς προηγ. μετοχάς=νὰ ἀναστρέφονται δηλ. ἔξω (πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀνθρώπων ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν προτέραν ἀπομόνωσίν των) κατὰ τρόπον μὴ ἐμπρέποντα μήτε εἰς τὴν θέσιν των μήτε εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως (δηλ. εὐσχήμεως). — *ἀπειρηκότας*=ἐξησθηνημένους σωματικῶς. — *ταῖς ἡλικίαις* κατὰ τὸν πληθυντικὸν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν διαφόρων βαθμῶν ἡλικίας. — *ὄραν ἦν, ἰδεῖν ἦν* ἐπανάληψις μετ' ἐναλλαγῆς τοῦ χρόνου. — *ἐπὶ γήρως ὀδῶ*=ἐπὶ τῇ τοῦ γήρως ἐξόδῳ=εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. —

ὄδδος=οὐδός = κατώφλιον.— *περιφθειρομένους*=περιφερομένους πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν (τῆς ὑγείας των) φθοράν, οἰκτροῶς — *ἐμπεπορημένους* ἐπεξήγησις=νά φοροῦν δηλ. τὰ ἱμάτια διπλᾶ =διπλωμένα. *ἐμπορῶμαι* (πόρπη=περόνη, θηλυκωτήρι)=θηλυκώνομαι, φορῶ, κουμπώνομαι.

§ 41, 42.

ἀλγέ-ω=ᾠ=θλίβομαι, λυποῦμαι.— *ψηφισάμενον* ἔνν. γενέσθαι *ψηφίζομαι*=ἐγκρίνω, ἀποφασίζω διὰ ψηφοφορίας. Οἱ δοῦλοι ἐλευθερούμενοι κατετάσσοντο εἰς τοὺς μετοίκους ἔχοντες προστάτην τὸν πρότερον κύριον, οἱ μέτοικοι εἰς τὴν τάξιν τῶν πολιτῶν.— *ἄτιμος*=ὁ ἔστερημένος πολιτικῶν δικαιωμάτων.— *αὐτόχθων*=ἐντόπιος.— *χρῶμαι μεταβολῇ*=μεταβάλλομαι.— *ἀγαπῶ* μετὰ προτάσεως ἢ μετοχῆς ἢ δοτικῆς=ἄρκοῦμαι, εὐχαριστοῦμαι *αὐτῶν* ἀντὶ αὐτῆς.— *ἐπάρχω*=ἄρχω. *ἀγωνίζεσθαι*, *ἀγαπᾶν*, *ἐπάρχειν κινδυνεύειν* ἐκ τοῦ ὥστε.— *τὸν δῆμον*... *οὔτος*. ἀνακολουθία, ἀντὶ ὁ δῆμος... ὄν— τὰ ὄνόματα Ἄνδρου, Κέω κ. λ. περιφρονητικῶς.

§ 43, 44.

ὄπλα τίθεμαι=παρατάσσομαι πρὸς μάχην.— *τὸ σῶμα*=τὸν ἑαυτὸν του.— *τάξαι* ὑποκ. τοὺς στρατηγούς. *βουλόμενος* ὑποθ. μετχ. *ἀπολύσειεν ἄν*=ἀπόδοσις. *ἀπολύω*=ἀπαλλάσσω τῆς κατηγορίας.— *κληθεὶς βοηθήσειεν (ἄν)* (ὑποθ. λόγος) ἔνν. ὡς συνήγορος· *τὸν οὐδὲ τολμήσαντα* εἰς τὸ ἀπολύσειεν, διότι ὁ φήτωρ ἀποβλέπει εἰς τὴν γνώμην τῶν δικαστῶν.— *συμβάλλομαι*=συνεισφέρω. *οὐκ ἔστιν ἡγίς*... *οὐ*=δὲν ὑπάρχει καμμία ἡλικία ἢ ὁποία δέν, ἄρα πᾶσα ἡλικία.— *τὰ δένδρα* ἔκοψεν ἕξ ἀνάγκης διὰ χαρακώματα.— *τὰς θήκας*=τοὺς λίθους τῶν τάφων πρὸς ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν.— *τὰ ὄπλα*=τὰ ἀπὸ τῶν πολέμων ἀφιερωμένα τοῖς ναοῖς.— *ἐφ ὧν οὐδενός*=ἐπὶ οὐδενός ὅμως τούτων (τῶν ἔργων).

§ 45.

ὧν=τούτων, τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ *ἐν οἷς καιροῖς καὶ ἡλίκοις κινδύνοις* § 36.— *συνεξενεγκεῖν*=νά βοηθήσῃ νά σηκώσουν τὸς λάρνακας.— *μηδ' ἐλθεῖν*=οὔτε νά παρακολουθήσῃ.— *θανάτω ζημιῶσαι* ἐκ τοῦ

εἰκός ἐστιν. — ὡς γεγενημένων = ἔχοντες ὑπ' ὄψιν σας ὅτι ἔχουν
μείνη (ἄταφοι). — παριών = ἐν ᾧ διήρχετο πλησίον των. — ὀγδόω
ἔτει... προσαγορευών = ὅτε μετὰ 8 ἔτη ἔχαιρέτα τὴν πατρίδα
αὐτῶν (κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν Λεωκράτην).

§ 46—47.

περὶ ὧν τῶν πεσόντων ἐν Χαιρωνείᾳ. — ἀλλότριος = ἄσχε-
τος. — δημοσ. ἀγώνων = εἰς τὸ ἀλλοτρίους. εὐλογία = ἔπαινος. —
ἐπιτηδεύω = πράττω. — δίκαιόν ἐστι τὸν ἔπαινον μὴ παραλι-
πεῖν. — τὰς ψυχὰς ἀνήλωσαν = τὴν ζωὴν ἐθυσίασαν. γὰρ = δια-
σαφ. — μαχούμενοι μετχ. τελ. — προῖμαι = ἀφίνω, παραμελῶ. —
νομίζοντες μετχ. αἰτιολ. — τῶν λιθ. περιβόλων = γεν. συγκρι-
τικῆ. — περιορῶ = ἀδιαφορῶ, ἀνέχομαι. — πορθοῦμαι = λεηλατοῦ-
μαι. — εἰκότως = εὐλόγως οἱ Ἄθην. ἀπήντησαν τοῖς πολεμίοις ἐπὶ
τοῖς ὄρεισις τῆς Βοιωτ. διότι τὴν Ἀττικὴν ὡς φυσικὴν πατρίδα
των ἠγάπων περισσότερον παρὰ τὴν Βοιωτίαν. ἐπίκτητον γενομέ-
νην (διὰ συμμαχίας).

§ 48—49.

ποιητὸς πατήρ = θετὸς π. — προσηκούσας = ἀνηκούσας, σχε-
τιζομένας μὲ αὐτούς. — καταδεέστερον (ταῖς εὐνοίαις) διάκειν-
ται = ὀλιγώτερον τὰς ἀγαποῦν. — τοιαύταις γνώμαις χρησάμε-
νοι = ἂν καὶ εἶχον τοιαύτας γνώμας. — μετασχόντες = ἐναντ. μετχ.
— οὐχ ὁμοίως τῆς τύχης ἐκοινωνήσαν = δὲν ὑπῆρξαν ἕξισου εὐτυ-
χεῖς (ὅπως π. χ. οἱ νικηταὶ τοῦ Μαραθῶνος) — ἠττηθέντες, ἀπο-
θανόντες = μετχ. αἰτιολ. — ἀμύνω = μάχομαι ἀγωνίζομαι. — ταῖς
διανοαῖς = κατὰ τὰ φρονήματα, τὰς ψυχὰς — τοὺς μὴ πιτήξαν-
τας τὸν τῶν... φόβον = ἐκείνοι οἵτινες δὲν ἠσθάνθησαν τὸν φό-
βον τῶν ἐπερχομένων (ἐχθρῶν). — τῶν ἐπιόντων = γεν. ἀντικειμ.
φεύγοντες = προσπαθοῦντες νὰ ὀποφύγωσι.

§ 50, 51.

ἐδήλωσε ἀμεταβάτως = φανερὰ ἐγένετο, ἐφάνη. — τὸν βίον
μετήλλαξαν = ἀπέθανον. — τὰ τῆς Ἑλλάδος = ἡ Ἑλλάς. — συν-
ετάφη ἢ ἐν Χαιρωνείᾳ ἦτα ἐθεωρεῖτο ἐθνικὸν δυστύχημα
ἕκτοτε ἢ Ἑλλάς ἔχασε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς. — πολεμοῦντες,
προκινδυνεύοντες = κατηγ. μετχ. ἐκ τοῦ φανερόν ἐποίησαν —
στέφανος = τιμὴ, κόσμημα. — ἐπιτηδεύω = ἀσχολοῦμαι μετὰ τι-

λου.— *δι' α*—τὴν ἀρετὴν καὶ ἐλευθερίαν.— *ἀθλητὰς*=ἀνδριάν-
τας ἀθλητῶν.— *ἀνάκειμαι*=ἀνατέθειμαι. Τῶν ἀθλητῶν ἀνδρι-
άντες ἦσαν εἰς τὰ στάδια τῶν Πανελληνίων ἀγώνων. Ἐν Ἀθή-
ναις τῆς τιμῆς ταύτης εἶχον ἀξιοθῆ ὁ Σόλων, ὁ Ἄρμόδιος καὶ ὁ
Ἄριστογείτων (οἱ τυραννοκτόνοι) ὁ Κόνων, ὁ Ἰφικράτης καὶ ὁ
Τιμόθεος *οὐ ράδιον* ἔνν. ἐστί.— *στεφανίτας* τοὺς γυμνικούς
ἀγῶνας· οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν χορηματῖται. Ὁ στέφανος ἐν τοῖς
Ἵολυμπίοις ἦτο ἐκ κοτίνου, ἐν τοῖς Πυθίοις ἐκ δάφνης, ἐν τοῖς
Ἵοσμίοις ἐκ πίτυος καὶ ἐν τοῖς Νεμέοις ἐξ ὄρεοσελίου.— *εὐπε-
τῶς*=εὐκόλως

§ 75—76.

καίτοι ὑμεῖς=καὶ ὅμως σεῖς οἱ ἴδιοι.— *νομίζω*=ἔχω τι ὡς
ἔθιμον, συνηθίζω.— *περὶ τούτων*· δηλ. τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν
ἄμυναν τῆς πατρίδος καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀγω-
νιζομένων παλιτῶν.— *τῇ διανοίᾳ ἔχω*=σκέπτομαι.— *θεωρῶ*=
παρατηρῶ.— σύνταξις : *ἄξιον γὰρ ἐσσι*, (=ἄξιζει) *καίπερ πρὸς
εἰδότας διερχόμενον*, *ὅμως διελθεῖν*—*κατασκευάζω*=κανο-
νίζω.— *διέρχομαι*=διηγούμαι.— *ποιήσετε καὶ δόξετε* ἀπο-
δόσεις εἰς τὸν ὑποθ. λόγον.— *οἷς* νόμοις καὶ ἔθεσι.— *γὰρ* δια-
σαφ.— *ληξιαρχικὸν γραμματεῖον*· οἱ νέοι ἐν Ἀθήναις ἅμα εἰσερ-
χόμενοι εἰς τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν ἐνεφανίζοντο εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν τοῦ δήμου ἐνεγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν
(ληξιαρχικὸν γραμματεῖον) καὶ λαμβάνοντες παρὰ τοῦ δήμου δύο
δώρατα καὶ τὴν ἀσπίδα (ὄπλα τὰ ἱερά) ὠρκίζοντο εἰς τὸν ὑπὸ τὴν
Ἀκρόπολιν ναὸν τῆς Ἀγραύλου τὸν κατωτέρω ὄρκον τοῦ στρα-
τιώτου. Ἐπὶ δύο ἔτη ἠσκούντο εἰς τὰ ὄπλα καὶ περιεπόλουν τὴν
χώραν, ἀπὸ δὲ τοῦ 30 ἔθεωροῦντο στρατιῶται. Ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς
τῶν οἱ νέοι ἔθεωροῦντο ἐνήλικες. Ὅθεν ληξιαρχικὸς παράγεται
ἐκ τοῦ λῆξις (=κληῆρος, κληρονομία, οὐσία) καὶ ἄρχειν· ἔξην γὰρ
αὐτοῖς τὰ πατρῶα οἰκονομεῖν.— *ἀμείνω* τὴν πατρίδα.— *λείπω
τὴν τάξιν*= λιποτακτῶ.— *ἀμύνω τινί*=βοηθῶ τινα.— *εὐθύς*
(=εὐθύς ἐξ ἀρχῆς) εἰς τὸ *παρασκευασάμενος* (κατηγ. μετ.)=
ὅτι ἦτο ἔτοιμος (ἀποφασισμένος).— *οὐδὲν ποιήσῃν*=νὰ μὴ
πράξῃ τίποτε. *ἀνθ' ὧν*=διὰ τὴν ἐπιτορκίαν καὶ τὴν ἀρχῆθην κα-
κὴν πρόθεσιν.

§ 77—78.

Ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Λυκούργου ὑπάρχει μόνον τὸ ὄνομα (ὄρκος) αὐτὸς δὲ ὁ ὄρκος περιεσώθη ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ τοῦ Στοβαίου, παρεμβάλλομεν ὁμῶς τοῦτον χάριν τῶν μαθητῶν. — *παρασιάτης* = ὁ πλησίον ἱστάμενος. — *στοιχέω ᾧ* = τάσσομαι εἰς τὴν γραμμὴν. — *ἀμύνω* (ἀμετάβατον) = ἀγωνίζομαι, ἀμύνομαι. — *ἱερά* τὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καθιερωμένα. — *δσια* = τὰ ὑπὸ τῶν θείων νόμων. — *ἀρείων* = κρείττων = κραταιότερος. — *παραδέχομαι* = παραλαμβάνω. — *εὐηκοῶ* = ὑτακούω προθύμως. *κρίνοντες* = δικασταί. — *τοῖς ἰδρυσμένοις* = τοῖς κειμένοις. — *ἀναίρω* = καταλύω. — *πάτρια* = πατροπαράδοτα. — *ἵστορες* (ἕ. οἶδα) = μάρτυρες ἐνν. ἔστωσαν. — *Ἄγλαυρος* θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος ἔκοῦσα χάριν τῆς πόλεως κατὰ χρησμόν τὴν θυγατέρα τῆς Ἀλκίπην θυσιάσασα καὶ ἀξιοθεῖσα θείων τιμῶν. — *Ἐννάλιος* ἐπίθ. τοῦ Ἄρεως. — *Θαλλῶ* μία τῶν Ὀρῶν (ἐποχῶν τοῦ ἔτους). — *Αὐξῶ*, *Ἡγεμόνη* δύο ἐκ τῶν Χαρίτων. — *γε* = ἀληθῶς. — *καίτοι* = καὶ βεβαίως. — *πῶς*; ἢ ἐρώτησις ἀναφέρεται εἰς ὄλον τὸν ὄρκον. — *τίνα*; εἰς τὸ οὐ καταισχυνῶ. — *πῶς*; εἰς τὸ οὐδ' ἐγκαταλείψω. — *ποῦ*; εἰς τὸ ἀμυνῶ ὑπὲρ ἱερῶν κτλ. — *τίμι*; οὐ παραδώσω τὴν πατρ. — *λαβεῖν*. τὰ ὄπλα. — *προδοσίᾳ* δοτ. ὄργ. — *τὸ τούτου μέρος* = ὅσον ἐξηρητάτο ἀπὸ αὐτόν. — *ἄρα* = λοιπόν. — *ὄργιζόμενοι* κατηγ. μετχ. ἐκ τοῦ *φανεῖσθε*.

§ 79—82.

καὶ μὴν = πρὸς τούτοις προσθέτει σοβαρότερα. = *συνέχω* = σφῶζω. — *ταύτην* ἀντὶ τοῦτον (τὸν ὄρκον) καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ κατηγ. *πίστιν* = ἐγγύησιν' οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ δικασταί ὠρκίζοντο ὅτι θὰ εἶναι πιστοὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των. — *τῶν ἀδικημάτων* γεν. τῆς αἰτίας. — *ἐπισηκῆσας* ὑποθ. μετχ. — *ἀλλ' εἰ μὴ αὐτὸς* ἐνν. δίκην δώσει. — *δίκην δίδωμι* = τιμωροῦμαι. — *αὐτοῖς* = ἀλλήλοις. — *παρ' αὐτῶν εὐρόγτες* = κατ' ἴδιαν ἐφεύρεσιν. — *ἀτεχνῶς* = σαφῶς. — *ἐστὶν ἰδεῖν* (τίνα) = δύναται τις νὰ ἴδῃ. — *τῆς ἐλευθερίας* γεν. συγκρ. — *κρατήσας* ὑποθ. μετχ. ἢ ἀπόδοσις ἀκολουθεῖ κατὰ χρόνον μέλλοντα. — *ἀνάσσιον ποιῶ* = ἐρημῶν. — *προαιροῦμαι* = προτιμῶ. — *δεκατεύω* = ὑποχρεῶν τινὰ νὰ πληρῶνῃ τὸ δέκατον τῶν εἰσοδημάτων του. — *παντάπασιν* = ἀπολύτως. — *καταβληθέντα* = κρημισθέντα, ἐρει-

πωθέντα.—*ὑπόμνημα* = ἐνθύμιον.—*πρὸς τὸν κίνδυνον* = ἀπέναντι τοῦ κινδύνου.—*μάλιστα* εἰς τὸ εὐδοκίμησεν = διεκρίθη—*εὐκλεια* = δόξα.—*καταλυομένην* κατηγ. μετχ. ἐκ τοῦ *περιορᾶν*.

§ 83—87.

μικρὰ = ὀλίγα.— *διενηνόχασι* ὃ διαφέρω = ὑπερέχω.—*Πελοποννησίους* = ἔδοξε.— *γενομένης ἀφορίας* (γεν ἀπόλ.) αἰτιολ. μετχ — *ἐξαισιμημί τινα* = ἐκδιώκω τινά.— *ἀνελόντος* = εἰπόντος — *τῶν Δελφῶν* = τῶν κατοίκων τῶν Δελφῶν.— *δι' ἀπορρήτων* = μυστικῶς, κρυφά.— *χρησιήριον* = χρησμός.— *οὐκ ᾤχοντο καταλιπόντες...* — *ἔκδοτος* = προδιδόμενος.— *κατακλεισθέντες εἰς τὴν παιρίδα* — *όντες* ἐναντ. μετοχή.— *ἑτέρας μεταλλάξαι* = με ἄλλην νὰ ἀνταλλάξωσι.— *ὅπως ἂν* = ἵνα, ἂν δυναθῇ.— *ὑποδύνια κατὰ τὰς πύλας* = ἀφοῦ ἐξῆλθε κρυφίως διὰ τῶν πυλῶν.— *προσπεσόνια* = ἀφοῦ ὄρμησε.— *συλλέγειν, ἀποκτείνει* ἐκ τοῦ *φασί* — *παροξύνομαι* = ὀργίζομαι.— *σπάω-ᾶ* = σούρω.

§ 88—89.

Πρυτανεῖον τοῦτο ἦτο δημόσιον κατάστημα ὑπὸ τὸ βόρον τείχος τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τῇ ἀγορᾷ. Ἐν αὐτῷ ἐφυλάσσετε τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς ἐστίας, ἐξ οὗ ἀνῆπτον αἱ ἀποικίαι τὸ τοῦ ἰδίου των Πρυτανεῖου, ἐφιλοξενοῦντο οἱ ξένοι τῆς πόλεως καὶ εἰσιτοῦντο οἱ πρυτάνεις καὶ οἱ ἔξοχοι τῶν πολιτῶν οἱ ἀξιωθέντες τῆς τιμῆς ταύτης διὰ τὰς προσωπικὰς ἢ διὰ τὰς τῶν προγόνων των πρὸς τὴν πατρίδα εὐεργεσίας. Ἡ ἐν τῷ Πρ. σίτησις ἦτο μεγίστη τιμή, ἐδίδετο δὲ ἢ ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον ἢ ἰσοβίως (ἀείσιτοι). Πρυτανεῖον εἶχε πᾶσα Ἑλλ. πόλις, ἐθεωρεῖτο δὲ τοῦτο ὡς ἡ ἐστία τῆς πόλεως καὶ τὸ συμβολικὸν κέντρον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς· *ὄρατε* χάριν μεγ. ἐντυπώσεως.— *ἀνικαταλλάττομαι τί τινος* = ἀνταλλάσσω, δίδω καὶ παίρνω τι.— *μονώτατοι* = αὐτοὶ μόνοι ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους.— *ἐπώνυμος* ὃ δίδων τὸ ὄνομά του εἰς τι ἢ ὃ λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τινος Ἐννοεῖ τοὺς 10 ἐπωνύμους ἥρωας τῆς Ἀττ. ἀφ' ὧν ἔλαβον αἱ φυλαὶ ὕστερον τὰ ὀνόματα. Εἰς τούτους ὁ Λυκ. καταλέγει καὶ τὸν Κόδρον διὰ τὴν αὐτοθυσίαν του. Οἱ ἀνδριάντες τῶν ἐπωνύμων ἴσταντο παρὰ τὸ βουλευτήριον.— *ἐκληρονόμου* διότι ἡ χώρα φέρουσα τὸ ὄνομά των, ἐθεωρεῖτο κτῆμά των. *οὐδέ καλὸν* (ἐστὶ) = αἰσχρόν, ἀπρεπὲς εἶναι.— *τὴν αὐτὴν* (γῆν) ὑποκ. τοῦ καλύπτειν.

§ 94—95.

Ἡ ἐπιμέλεια τῶν θεῶν—ἡ θεία πρόνοια.—*ἐπισκοπῶ*—ἐπιβλέπω.—*ἀγαθὰ πάσχω*—εὐεργετοῦμαι—*σύνταξις*. *μέγιστον ἀσέβημά ἐσσι* (τὸ) *μὴ ὄνι ἀμαρτεῖν εἰς τούτους* (τοὺς γονεῖς) ἀλλὰ (καὶ τὸ) *ὄνι καταναλώσαι* (ἡμῶν) *τὸν αὐτὸν βίον εὐεργετοῦντας* (αὐτούς).—*μὴ ὄνι*—*ἀλλὰ* (καὶ)—οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ.—*μυθωδέστερον*—πολὺ μυθῶδες.—*πόλιν τινά*· τὴν Κατάνην.—*ἐγκαταλαμβανόμενον* (κατηγ. μετχ.)—περικυκλωνόμενον.—*ἀράμενον*· χροιν. μετχ.—*φέρειν*· ἐκ τοῦ λέγεται.—*οἶμαι*—φυσικά, ὡς νομίζω.

§ 96—99.

Τὸ θεῖον, ὄνι· ἀντὶ *ὄνι τὸ θεῖον*.—*τὸ χωρίον*—ἡ τοποθεσία. *ἀπαντας*· εἰς τὸ ἀπολέσθαι.—*ἔχοντας*· χρ. μετχ.—*τῶν νομίμων*—τῶν συνήθων τιμῶν.—*καίτοι σκέψασθε*—καὶ ὅμως παρατηρήσατε. Ἡ πρότασις *οὐ γὰρ ἀποσιτήσομαι* κ τ.λ. παρενθετική· Ὡς ἀντικ. τοῦ σκέψασθε ἐννοεῖται τὸ περιεχόμενον τῆς προτάσεως *ἐφ' οἷς*—*ἐφιλοτιμοῦντο*—(ἐκεῖνα), δι' ὅσα ὑπερηφανεύοντο.—*ἀποδέχοισθ' ἄν*—ἠθέλετε εὐχαριστηθῆ—*ποιοῦντες, ἀκούσαντες*· μετχ. κατηγ.—*γὰρ*· διασαφ.—*Εὐμόλοπος*· ἦτο βασιλεὺς τῆς Θράκης ἕγγονος τῆς Ἀθηναίας βασιλόπαιδος Ὀρειθυίας καὶ συγγενῆς τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἐρεχθέως. Ἦλθε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ πρόσκλησιν τῶν Ἐλευσινίων πολεμούντων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἐρεχθέως. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὁ Ἐρεχθεὺς εἶναι ἀντιπρ. τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ δὲ Εὐμ. τῆς Ἐλευσίνος καὶ τῆς λατρείας τοῦ Ποσειδ., ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξεν ἡ ἔνωσις τῆς Ἐλευσ. μετὰ τῶν Ἀθ. καὶ ἡ συγχώνευσις τῶν ἱερῶν ἀμφοτέρων.—*αὐτοῖς*· δοτ. ἀντιχαρ. (Ἐρεχθ. καὶ Πραξιθ.).—*ποιῶν*. μετχ. ὑποθ.—εἰ ποιοίη· ἀπόδοσις *λάβοι ἄν πρὸ τοῦ συμβαλεῖν*—πρὸ τῆς συγκρούσεως.

§ 105—107.

Κοινῇ καὶ ἰδίᾳ—καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ αὐτῶν βίῳ.—*λαβεῖν καὶ νικήσειν*—να λάβωσι καὶ ὅτι θὰ νικήσωσι. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὁ τελικὸν καὶ εἶδ. ἀπαρέμφ. (ἐν πλαγίῳ λόγῳ) διότι ὁ εὐθ. λ. (λάβετε καὶ θὰ νικήσητε) περιέχει πρότασιν ἐπιθυμίας καὶ κρίσεως.—*ἄφ' Ἡρακλέους*· ἐν Σπάρτῃ ἔβασίλευον δύο βασιλεῖς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἡρ., ὁ μὲν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγιδῶν, ὁ δὲ τῶν Εὐρυπλωντιδῶν.—*Τυρταῖον*· οὗτος ἦτο

Π. Φωτοπούλου, Λυκούργου Λόγος κατὰ Λεωκράτους, ἐκδ. Α., 4

ποιητής, ἔξ Ἀφίδνης δήμου τῆς Ἀττ. ἀκμίαςας κατὰ τὸν β' Μεσοσηνιακὸν πόλεμον (645 π. Χ.).—*συνετάξαντο*—ἐτακτοποίησαν. *ἐλεγεῖα*—ποιήματα — *παιδεύονται*—μορφώνονται.—*οὐδένα λόγον*—οὐδενίαν φροντίδα.—*ἐκστρατευόμενοι*—ἐν ἐκστρατείᾳ.—*καλεῖν* τὸς στρατιώτας (ἀντικ.).

§ 108—110.

Τούτων τῶν Τυρταίου ποιημάτων — *ἐπέβησαν*—ἐπάτησαν τὸν πόδα των (ἐν Μαραθῶνι). Τὸ ἐπιβαίνω ἐπὶ ἐχθρικῆς ἐφόδου. — *περιγίγνομαι τινος* = ὑπερερωῶ τινος — *ὁμοίως* τοῖς Ἀθηναίοις—*ἐπὶ τοῖς ὄρλοις*—ἐπὶ τῶν ὄροσῆμων τοῦ βίου, δηλ. τῶν τάφων. σύνταξις· *ἔστιν ἰδεῖν ἀληθῆ μαρτύρια τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀναγερω. ἐπὶ τοῖς ὄρλοις τοῦ βίου πρὸς* (ἐνώπιον) *ἀπαντας τοὺς Ἕλληνας.*—*ἐκείνοις*· δοτ. χαρ.—Ὁ Ἡρόδ. ἀντὶ τοῦ ἀγγελίον καὶ νομίμοις γράφει ἀγγέλλειν (= ἄγγελλε) καὶ *θήμασι* (= ῥήτραις=νόμοις).—*χρυσοφόρος*=ὁ φορῶν χρυσᾶ κοσμήματα.—*ἐστόρεσαν* (στορέννυμι)—κατέβαλον. Τῶν ὠραίων τούτων ἐπιγραμμάτων ποιητῆς λέγεται Σιμωνίδης ὁ Κεῖος.—*καὶ ὑμεῖς*· ὡς οἱ πρόγονοι.—*ἀποστερήσετε*=διότι ἡ ἀρετὴ αὐτῶν δὲν θὰ ἔχῃ πλέον^{ος} θαυμαστάς — *παρὰ τοῖς πολεμίοις εὐδοκιμεῖν*=ὅτι διεγείρουν τὸν θαυμασμὸν τῶν πολεμίων.—*ἐκεῖνα*· τὰ κατορθώματα.

§ 111—113.

Τοὺς τοιοῦτους=τοὺς προδότας.—*ἐκείνους*· πρόληψις ἀντί· τίνα τρόπον ἐκεῖνοι ἐλάμβανον.—*Φρυνίχου*· οὗτος στρατηγὸς ὢν τῶν Ἀθ. ἐν Σάμφ (412 π. Χ.) ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ συζητουμένης τότε καθόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου. Φοβούμενος δὲ τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ, ἐὰν ἐπανήρχετο εἰς Ἀθ. προσετέθη εἰς τὴν ὀλιγαρχ. μερίδα καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν σύστασιν τῆς ἐπὶ 4 μῆνας διαρκεσάσης ἀρχῆς τῶν τετρακοσίων, ἧς ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος μοχλός· διὸ καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς ἀντιθ. φρατριάς.—*οἰσύοις*· (οἶσνον καὶ οἰσῦα=ἡ ἰτέα, ἢ ἡ λυγαριά).^{ος} Ὅπου τὰ ἐργοστάσια τῶν Οἰσουργῶν (καλαθοπλόκων).—*εἰζογομαι*=φυλακίζομαι.—*προδιδόντα, εἰρχθέντας*· μετχ. κατηγ. ἐκ τοῦ *εὔρε*.—*εἰπόντιος Κρ.*=προτάσσει τοῦ Κρ. (ἀρχηγοῦ τῶν 30 ὕστερον)—*ἀποτεθέντων*=τεθέντων ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ χωριστά.—*κρίνω προδοσίας*=εἰσάγω εἰς δίκην διὰ προδοσίαν.

§ 115—116.

Περὶ τοῦ=ὑπὲρ τοῦ.—*ἀλίσκομαι*=καταδικάζομαι, συλλαμβάνομαι.—*αὐτοῖς*· χαριστ. δοτ.—*ἔπειτα*· ἐρώτησις μετ' ἀγανακτικῆς

σεως περιλαμβάνουσα ἀνακεφαλαίωσιν καὶ τὸ συμπέρασμα τῶν προειρημένων.—*μετῆλθον*—κατεδίωξαν, ἐτιμώρησαν.—*οὐδὲν*—οὐδόλως.—*μὴ δῆτα* τίθεται ἐπὶ εὐχῶν καὶ παρακλήσεων—μή, δι' ὄνομα τοῦ θεοῦ.

§ 128—129.

τοῖνυν—δέ.—*καὶ μὴ μοι ἀχθεσθῆτε* (προδιόρθωσις) διότι δὲν ἤκουον οἱ Ἄθ. εὐμενῶς ἐπαινουμένους τοὺς Λακεδ.—*εὐνομουμένης* γεν. ἀπόλ.—ἐὰν μία πόλις εἶναι καλῶς συντεταγμένη νομικῶς.—*λαβόντες* = ἐννοήσαντες. — *Χαλκίοικος* ἔκαλετο ἡ Ἄθηνᾶ ἢ διότι εἶχε χαλκοῦν οἶκον ἢ διότι φυγάδες Χαλκιδεῖς τὴν ἔκτισαν.—*ἀποικοδομῶ*—φράσσω διὰ τοίχου.—*ἀποσκευάζω*—ἀφαιρῶ.—*λιμός*—πείνα.—*ἐπίσημος*—φανερός.—*ἐκεῖ*, ἐν Λακεδ.—*γὰρ*—δηλ.—*διαρρηθῆν*—ῥητῶς.—*εἰς αὐτὸ τοῦτο*—ἐπάνω εἰς τοῦτο ἀκριβῶς.—*ὑπεύθυνον κινδύνῳ μετ' αἰσχύνης*—ὑποκειμένην εἰς κίνδυνον μετ' αἰσχύνης (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πόλεμον ἀπειλοῦντα θάνατον μετὰ δόξης).

§ 130—132.

Φιλοψυχῶ—ἀγαπῶ τὴν ζωὴν, εἶμαι δειλός.—*πρὸς τοὺς*—ἀπέναντι τῶν.—*τῶν φευγόντων*· β' ὄρος συγκρίσεως.—*πορίζομαι*· μέσ. πορίζω ἑαυτῷ.—*τὰ τῆς φύσεως*...—τοὺς φυσικοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκειότητος καὶ συγγενείας.—*διείληπται* = θεωροῦνται.—*πέφυκε πρὸς τάχος*—εἶναι ἐκ φύσεως προωρισμένα πρὸς ταχύτητα. — *νεοτιὰ* = φωλεὰ πτηνοῦ. — *ἄλλη*—ἀλλαχοῦ, ἐν ἄλλῃ νεοτιᾷ· ἢ ἔννοια : καὶ τὸ ἄγριον πτηνὸν δὲν ἐγκαταλείπει τὴν φωλεάν του.—*ἄλλη*· ἀντικ. τοῦ ἐντεκεῖν (ἐντίκτω).

§ 133—134.

Τῶν ἀνδροφόνων· γεν. συγκρ.—*φεύγω φόνον*—κατηγοροῦμαι διὰ φόνον· *οἱ φεύγοντες φόνου*· οἱ φονεῖς ἠδύναντο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου νὰ μεταβῶσιν ἐκουσίως εἰς ἔξοριαν.—*ἀξιῶσουσιν*· αὐτήν.—*καίτοι*—καὶ λοιπὸν.—*ἀδικουμένων*· Ροδίων καὶ Μεγαρέων.—*ἐγκαταλιπὼν*· ἐπεξήγ. τοῦ *ὅπερ ἐπεχείρησε*.

§ 141—142.

Οἱ κατηγορούμενοι συνήθως ἀνεβίβαζον εἰς τὸ δικαστήριον πλὴν τῶν συνηγόρων τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των καὶ διὰ τῶν δακρύων τούτων προσεπάθουν τὰ κινήσωσι τὸν ἕλεον τῶν δικαστῶν. Ὁ Λυκοῦργος ὅμως ἀντιστρέφων τὴν συνήθειαν λέγει ὅτι προκειμένου περὶ προδοσίας ἔπρεπε τοῦναντίον οἱ δικασταὶ νὰ

δικάζωσι παρακαθίσαντες πλησίον των τὰς γυναῖκας των καὶ τὰ τέχνα των, ἵνα βλέποντες ταῦτα καὶ ἀναμιμνησκόμενοι τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεξαν, εἶναι εἰς τὰς ἀποφάσεις των αὐστηρότεροι, Τῆς τοιαύτης ἀντιστροφῆς τὰ παραδείγματα εἶναι σπάνια) — *ἀλλ' οὐν γε* = ἀλλὰ τοῦλάχιστον. — *οὕτως* δηλ. παρακαθισαμένου παιδὸς καὶ γυναῖκας. — *γνώσις* = ἀπόφασις. — *ἐστίν* τὸ παρακαθισ. παῖδας καὶ γυναῖκας δικάζειν. — *σχέτιον* = οἰκτρον, ἔλειπνόν. — *ἴσον* = ἴσα δικαιώματα. — *μεθέξων* τελ. μετχ. ἐκ τοῦ ἤκει. — *τοῦ μὴ καταλυθῆναι* γεν. τοῦ σκοποῦ = ἵνα μὴ καταλυθῶσι.

§ 143—147.

ἀντίκα μάλα = εὐθύς μετ' ὀλίγον. — *τίνων*; ἀντικ. — *οἷς* = ἔκεινους μετὰ τῶν ὁποίων. — *παράνοια* = παραφροσύνη. — *μηλόβοτος* (μῆλα = μικρὰ βοσκήματα καὶ βόσκω) λέγεται χώρα χρησιμεύουσα ὡς βοσκὴ ποιμνίων, ἄρα ἔρημος. — *καταβαίνω* ἐκ τοῦ βήματος. — *παρασχόμενος* = ἀφοῦ σὰς παρουσιάσω.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ὁ ἐπίλογος εἶναι κατεσκευασμένος καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. — *μηνύω* = καταγγέλλω. — *πάντα ταῦτα* = πάσας ταύτας τὰς ἐν τῷ ψηφίσματι ἀναφερομένας διατάξεις. — *πὰρὰ τοῖς πράξασιν* = ἐπιβαρύνουν τοὺς πράξαντας. — *ἐπεξέρχομαι* = τιμωρῶ. — *κρύβδην* = κρυφίως. — *ψηφιζόμενος* = μετχ. ἐναντι. — *διάνοια* = σκέψις. — *οἷς* = ἀδικήμασι. — *τοκεὺς* = ὁ γονεὺς. — *ἀφανίζων, ἀποστερῶν* μετχ. αἰτιολ. — *μνημεῖα* = ἀνδριάντας.

§ 148—150.

τῶν κατὰ προαίρεσιν γεν. αἰτίας = διὰ τὰ προαιρετικά. — *προέσθαι* (προίεμαι) = νὰ ἀφήσῃ. — *χάριν θέμενος* = χαρισάμενος. — *ἀποδίδωμι τὸν ἀγῶνα* = φέρω εἰς πέρας τὸν δικ. ἀγῶνα. — *ἔξω τοῦ πράγματος* = ἔξω τῆς ὑποθέσεως. — *καδίσκοιν* οὗτοι ἦσαν δύο χάλκιναι ὑδρῖαι, εἰς ἃς ἐρρίπτοντο αἱ ψῆφοι περὶ τῶν δικαζομένων. Ὁ μὲν εἰς καδίσκος ἐκαλεῖτο κύριος ἢ πρότερος καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ ἀπολύων ἢ (ὁ καδίσκος προδοσίας) ὁ ἀθροωτικός, εἰς αὐτὸν δὲ ἐρρίπτοντο αἱ ψῆφοι ὑπὲρ ἀναστάσεως. Ὁ δὲ ἕτερος ἐκαλεῖτο ἄκυρος ἢ ὕστερος καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ ἀπολλύς ἢ (καδίσκος σωτηρίας) ὁ καταδικαστικός, εἰς αὐτὸν δὲ ἐρρίπτοντο αἱ ψῆφοι ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ εὐδαιμονίας. Ὁ δικαστὴς ἐλάμβανε μίαν ψῆφον κογχύλιον, ἣν ἐρριπτε κατὰ βούλησιν εἰς τὸν ἕτερον τῶν καδίσκων. Ὑπῆρχε καὶ ἄλλος τρόπος ψηφοφορίας, καθ' ὃν οἱ δικασταὶ ἐλάμβανον δύο ψήφους μίαν τετραπλημένην (ψῆφος καθαιροῦσα, καταδικαστικὴ) καὶ μίαν πλήρη (ψῆφος ἀπολύουσα, ἀθροωτικὴ), ὃν ἐκάτερον ἐρριπτον εἰς ἑκάτερον τῶν καδίσκων, ὧν ὁ μὲν κύριος ἦτο χάλκινος, ὁ δὲ ἄκυρος ξύλινος καὶ τοῦτο ἐγένετο πρὸς ἔξασφάλισιν τοῦ μυστικοῦ τῆς ψηφοφορίας. — *ἀνάστασις* = ἀναστάσις, ὄλεθρος. — *προδιδόναι, διαφυλάττειν καὶ σώζειν* ὁ ιοκ. ἡμᾶς. — *ὑμῶν* ἀντικ. τοῦ ἵκετεύειν καὶ δεῖσθαι. — *νεώρια* = ναύσταθμοί. — *τὰ κατηγορημένα* = τὸ κατηγορητήριον. — *ἔλεος* = οἶκος, εὐσπλαγχνία. Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΑΝ. Δ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Ζ' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου Ἀρρένων

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΙ ΔΥΟ
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ
ΜΕΤΑ
ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ
Χρήσιν τῶν μαθητῶν τῆς Δ' τάξεως τῶν Γυμνασίων
καὶ Πρακτικῶν Λυκείων κατὰ τὸ νέον
ἀναλυτικὸν πρόγραμμα.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Δ. Ν. ΤΖΑΚΑ, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΙΑΣ
81Α ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 81Α
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1937

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ἐκδοτῶν.

Τύποις ΑΘ. Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
•Οδὸς Λένα—Στοᾶ Σιμοπούλου

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΒΡΕΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Ἰσοκράτης ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ ἔτος 436 π. Χ. ὀλίγον πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ζήσας διὰ μέσου σπουδαιοτάτων γεγονότων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ὁ πατήρ του Θεόδωρος ἦτο πλούσιος αὐλοποιὸς καὶ ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ του, ὃ ὁποῖος εἶχε προικισθῆ ὑπὸ τῆς φύσεως δι' ἑξαιρέτων ψυχικῶν χαρισμάτων. Ὑπῆρξε μαθητὴς τῶν σοφιστῶν Πρωταγόρου, Προδίκου, Γοργίου καὶ τοῦ φιλοσόφου Σωκράτους, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς διανοίας του, κυρίως ὅμως ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὸν Σωκράτη παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε πλείστας ἀρετάς.

Ὁ Ἰσοκράτης εὗρεθεις ἄνευ χρημάτων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔβην ἀναγκάσθη νὰ ζήσῃ ἐκ τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας. Κατ' ἀρχὰς ἔγινε λογογράφος, ἔγραφε δηλ. ὡς ὁ Λυσίας, λόγους δικανικοὺς ἐπ' ἀμοιβῇ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Λυσίας ὑπερεῖχε αὐτοῦ καὶ προετιμᾶτο, ἀντελήφθη δὲ ὅτι ἦτο δι' ἄλλο ἔργον καταλληλότερος, ἱδρυσεν ἀργότερον ἐν Ἀθήναις Σχολὴν ῥητορικῆς, ἡ ὁποία λόγῳ τῆς εὐρύτητος τοῦ προγράμματος ταχέως ἀπέβη τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἰσοκράτης ἐδίδασκε ὄχι μόνον τὴν ῥητορικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν θεωρῶν τὴν ῥητορικὴν μέσον πρὸς μόρφωσιν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐκφράσεως ὠφελίμων καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν. Ἡ φιλοσοφία ὅμως τοῦ Ἰσοκράτους δὲν εἶναι ἔρευνα μεταφυσικὴ ἀλλὰ καλλιέργεια ὅλου τοῦ πνεύματος διὰ παντοίων γνώσεων, ἐνίσχυσις τοῦ χαρακτῆρος, σχηματισμὸς ὀρθῆς κρίσεως, καὶ ἀνάπτυξις τελειοτάτη τοῦ ὑψίστου τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν τῆς γλώσσης. Εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἰσοκράτους προσῆλθον πλείστοι νέοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ ξένοι· τούτων πολλοὶ μετὰ ταῦτα διέ-

πρεσαν ὡς πολιτικοί, ἱστορικοί, ποιηταὶ καὶ ἰδίᾳ ῥήτορες. Τοιούτους δὲ καρπὸς ἔφερεν ἢ διδασκαλία αὐτοῦ, ὥστε ὁ Κικέρων λέγει ὅτι ἡ σχολὴ τοῦ Ἰσοκράτους ὑπῆρξεν ὁ Δούρειος ἵππος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηλθον οἱ ἥρωες τῆς ἑλληνικῆς ῥητορικῆς. Ὁ Λυκούργος, ὁ Ἰσαῖος, ὁ Ὑπεριδῆς καὶ ἄλλοι ὑπῆρξαν μαθηταὶ αὐτοῦ. Ξένοι ἠγεμόνες ἀντήμειβον αὐτὸν ἀδρῶς διὰ τοὺς ἐγκωμιστικoὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἔστειλλε πρὸς αὐτούς, ἐκ δὲ τῆς διδασκαλίας του ἀπέκτησε μέγαν πλοῦτον.

Ὁ Ἰσοκράτης διὰ φυσικὴν ἀτολίαν καὶ ἰσχυροφωνίαν δὲν ἐξεφώνει λόγους· ἔνεκα τούτου καὶ τοῦ μετριοπαθοῦς χαρακτήρος του δὲν ἔδρασε καὶ πολιτικῶς· ἐν τούτοις συνέγραψε λόγους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκθέτει τὰς πολιτικὰς του ἰδέας. Κατέχεται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς καταπαύσεως τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐριδῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν κατὰ τῶν βαρβάρων. Βλέπων τὴν δύναμιν τοῦ Φιλίππου διαρκῶς ἀύξανομένην, καὶ θεωρῶν τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας ὡς δυνάμενον νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του, συνάπτει μετ' αὐτοῦ σχέσεις, τοῦ ἀπευθύνει συμβουλὰς, τοῦ ὑποδεικνύει τοὺς λόγους καὶ ζητεῖ νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ συμφιλιώσῃ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ὁ Ἰσοκράτης ἔζησε 98 ἔτη, ἀπέθανε δὲ τῷ 338 π. Χ. μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ἐκ μεγάλης θλίψεως διὰ τὴν ἥτταν καὶ ταπεινώσιν τῆς πατρίδος του.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ παρὰ τὸ Κυνόσαργες ἀναγνωρίζοντες τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας του· ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου του ἐτέθη σειρὴν ὡς σύμβολον τῆς εὐγλωττίας του.

Β'. ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Τοῦ Ἰσοκράτους σφύζονται 21 λόγοι, τῶν ὁποίων ἕξ εἶναι δικανικοὶ οἱ δὲ λοιποὶ πανηγυρικοὶ, παραινετικοὶ καὶ διδασκαλικοὶ. Σφύζονται δὲ καὶ ἑννέα ἐπιστολαὶ αὐτοῦ, ἡ δὲ ῥητορικὴ τέχνη τὴν ὁποίαν συνέγραψεν ἀπωλέσθη.

Ὁ Ἰσοκράτης τὰς ὑποθέσεις τῶν λόγων ἐκλέγει σπουδαίας καὶ μεγαλοπρεπεῖς, εἰς τὴν σύνταξιν δ' αὐτῶν ἠσχολεῖτο μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας, ὥστε ἡ τεχνικὴ τελειότης αὐτῶν εἶναι ἀπαράμιλλος διὰ τὸ εὐχρον τῶν λέξεων καὶ φράσεων, διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἁσαμωδίας καὶ διὰ τὸ στρογγύλον τῶν περιόδων, ἥτοι

τὴν τοιαύτην σύνδεσιν τῆς περιόδου, ὥστε ὁ ἀκροατὴς προαισθάνεται τὸ τέλος πρὸ τῆς λήξεως αὐτῆς· μεταχειρίζεται δὲ ὠρισμένα ῥητορικά σχήματα, ἅτινα κείμενα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις οὐχὶ τῆς ἐννοίας, ἀλλὰ τῆς εὐρυθμίας καὶ τῆς εὐφωνίας, ἀποτελοῦσι μὲν λαμπρὸν καὶ κανονικὸν τὸν λόγον, ἀλλὰ στερούμενον δυνάμεως καὶ ζωῆς. Οἱ παλαιοὶ ᾤνόμασαν τὸ ὕφος τοῦ Ἰσοκράτους γλαφυρὸν καὶ θεατρικόν· καὶ ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι ἔχει θερμοτότητα αἰσθήματος, ἀλλ' ὄχι καὶ σφοδρότητα πάθους, ἥτις μεταδίδεται διὰ τῆς δεινότητος.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του αἱ δύο ἐγράφησαν πρὸς Φίλιππον. Ἡ πρώτη ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 339 π.Χ. ὅτε ὁ Φίλιππος ἐπολέμει κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Τριβαλλῶν συριστῶν νὰ μὴ ἐκτίθῃται εἰς κινδύνους· συγχρόνως ὅμως εὕρισκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακινήσῃ αὐτὸν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν φιλίαν καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ δευτέρα ἐγράφη ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην (338 π.Χ.). Διὰ ταύτης συριστῶν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἀναλάβῃ τὴν κατὰ τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας κοινὴν δρᾶσιν ὑπενθυμίζει μὲ εὐστροφίαν εἰς αὐτὸν ὅτι σκοπὸς τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος ἦτο ἡ ἐθνικὴ των ἑνωσις, ἡ ὁποία ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης.

I

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄.

A΄.

Οἶδα μὲν, ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς 1
ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν, ἄλλως τε κἂν μὴ κελευ-
σθεῖς ἐπιχειρῆ τις τοῦτο ποιεῖν. ἐγὼ δ' εἰ μὲν μὴ καὶ πρό-
τερον ἐτύγχανόν σοι παρηνεκῶς μετὰ πολλῆς εὐνοίας, ἐξ ὧν
ἔδόκει μοι τὰ πρόποντα μάλιστα ἂν σαυτῷ πράττειν, ἴσως
οὐδ' ἂν νῦν ἐπεχείρουν ἀποφαίνεσθαι περὶ τῶν σοι συμβεβη-
κότων, ἐπειδὴ δὲ προειλόμην φροντίζειν τῶν σῶν πραγμά- 2
των καὶ τῆς πόλεως ἕνεκα τῆς ἑμαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλ-
λήνων, αἰσχυνομένην ἂν, εἰ περὶ μὲν τῶν ἡττον ἀναγκαίων
φαινοίμην σοι συμβεβουλευκῶς, ὑπὲρ δὲ τῶν μᾶλλον κατε-
πειγόντων μηδένα λόγον ποιοίμην, καὶ ταῦτ' εἰδὼς ἐκεῖνα
μὲν ὑπὲρ δόξης ὄντα, ταῦτα δ' ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας, ἧς
ἐλιγωρεῖν ἅπασιν ἔδοξας τοῖς ἀκούσασι τὰς περὶ σοῦ ῥηθεί-
σας βλασφημίας.

B'.

- 3 Οὐδείς γάρ ἔστιν, ὅστις οὐ κατέγνω προπεπέστερόν σε κινδυνεύειν ἢ βασιλικώτερον καὶ μᾶλλον σοι μέλειν τῶν περὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπαίνων ἢ τῶν ἔλων πραγμάτων. ἔστι δ' ὁμοίως αἰσχρὸν περιστάντων τε τῶν πολεμίων μὴ διαφέροντα γενέσθαι τῶν ἄλλων, μηδεμιᾶς τε συμπεσοῦσης ἀνάγκης αὐτὸν ἐμβαλεῖν εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας, ἐν οἷς κατορθώσας μὲν οὐδὲν ἂν ἦσθα μέγα διαπεπραγμένος, τελευτήσας δὲ τὸν βίον ἄπασαν ἂν τὴν ὑπάρχουσαν εὐδαιμονίαν συνανεῖλες. χρή δὲ μὴ καλὰς ἀπάσας ὑπολαμβάνειν τὰς ἐν τοῖς πολέμοις τελευτάς, ἀλλὰ τὰς μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων καὶ τῶν παιδῶν ἐπαίνων ἀξίας, τὰς δὲ ταῦτά τε πάντα βλαπτούσας καὶ τὰς πράξεις τὰς πρότερον κατωρθωμένας καταρρυσταίνουσας αἰσχρὰς νομίζειν καὶ φεύγειν ὡς αἰτίας πολλῆς ἀδοξίας γιγνομένας.
- 4

Γ'.

- 5 Ἐγούμαι δέ σοι συμφέρειν μιμεῖσθαι τὰς πόλεις, ὄν τρόπον διοικοῦσι τὰ περὶ τοὺς πολέμους. ἄπασαι γάρ, ὅταν στρατόπεδον ἐκπέμπωσιν, εἰώθασι τὸ κοινὸν καὶ τὸ βουλευσόμενον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναι· διὸ δὴ συμβαίνει μὴ μιᾶς ἀτυχίας συμπεσοῦσης ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλὰ πολλὰς ὑποφέρειν δύνασθαι συμφορὰς καὶ πάλιν ἑαυτὰς ἐκ τούτων ἀναλαμβάνειν. ὁ καὶ οὐδεὶς σκοπεῖν καὶ μὴδὲν μείζον ἀγαθὸν τῆς σωτηρίας ὑπολαμβάνειν, ἵνα καὶ τὰς νίκας τὰς συμβαινούσας κατὰ τρόπον διοικῆς καὶ τὰς ἀτυχίας τὰς συμπιπτούσας ἐπανορθοῦν δύνῃ. ἴδοις δ' ἂν καὶ Λακεδαιμονίους περὶ τῆς τῶν βασιλέων σω-
- 6

τηρίας πολλήν ἐπιμέλειαν ποιουμένους καὶ τοὺς ἐνδοξοτά-
τους τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθιστάντας, οἷς αἴσχιόν
ἔστιν ἐκείνους τελευτήσαντας περιδεῖν ἢ τὰς ἀσπίδας ἀπο-
βαλεῖν.

Ἄλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνά σε λέληθεν, ἃ Ξέρξης τε τῷ κα- 7
ταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας βουληθέντι καὶ Κύρῳ τῷ τῆς
βασιλείας ἀμφισβητήσαντι συνέπεσεν. ὁ μὲν γὰρ τηλικαύταις
ἤτταις καὶ συμφοραῖς περιπεσών, ἡλίκας οὐδεὶς οἶδεν ἄλλοις
γενομένας διὰ τὸ περιποιῆσαι τὴν αὐτοῦ ψυχὴν τὴν τε βασι-
λείαν κατέσχε καὶ τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ παρέδωκε καὶ τὴν Ἀ-
σίαν οὕτω διέφυκῃ, ὥστε μὴδὲν ἤττον αὐτὴν εἶναι φοδερὰν
τοῖς Ἕλλησιν ἢ πρότερον. Κύρος δὲ νικήσας ἅπασαν τὴν βασι- 8
λέως δύναμιν καὶ κρατήσας τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν αὐτοῦ
προπέτειαν οὐ μόνον ἑαυτὸν ἀπεστέρησε τηλικαύτης δυνα-
στείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας εἰς τὰς ἐσχάτας
συμφορὰς κατέστησεν. ἔχοιμι δ' ἂν παμπληθεῖς εἰπεῖν, οἱ
μεγάλων στρατοπέδων ἡγεμόνες γενόμενοι διὰ τὸ προδια-
φθαρῆναι πολλὰς μυριάδας αὐτοῖς συναπώλεσαν.

Δ'.

Ὦν ἐνθυμούμενον χρὴ μὴ τιμᾶν τὴν ἀνδρείαν τὴν μετ' 9
ἀνόίας ἀλογίστου καὶ φιλοτιμίας ἀκαίρου γιγνομένην, μὴδὲ
πολλῶν κινδύνων ἰδίων ὑπαρχόντων ταῖς μοναρχίαις ἐτέρους
ἀδόξους καὶ στρατιωτικοὺς αὐτῷ προσεξευρίσκειν, μὴδ' ἀμιλλ-
ᾶσθαι τοῖς ἢ εἰς δυστυχοῦς ἀπαλλαγῆναι βουλομένοις ἢ
μισθοφορᾶς ἕνεκα μείζονος εἰκῆ τοὺς κινδύνους προαιρουμέ-
νοις, μὴδ' ἐπιθυμεῖν τοιαύτης δόξης, ἧς πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλ- 10
λῆνων καὶ τῶν βαρβάρων τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τῆς τηλικαύ-
της τὸ μέγεθος, ἣν μόνος ἂν τῶν νῦν ὄντων κτήσασθαι δυνα-
θεῖης· μὴδ' ἀγαπᾶν λίαν τὰς τοιαύτας ἀρετάς, ὧν καὶ τοῖς

φαύλοις μέτεστιν, ἀλλ' ἐκείνας, ὧν οὐδεὶς ἂν πονηρὸς κοινῶν ἠέσειεν· μηδὲ ποιεῖσθαι πολέμους ἀδόξους καὶ χαλεπούς, ἐξὸν ἐντίμους καὶ ῥαδίους, μηδ' ἐξ ὧν τοὺς μὲν οἰκαιοτάτους εἰς λύπας καὶ φροντίδας καταστήσεις, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἐν ἑλπίσι μεγάλας ποιήσεις, οἷας καὶ νῦν αὐτοῖς παρέσχες· ἀλλὰ τῶν μὲν βαρβάρων, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαρκέσει σοι κρατεῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσασθαι τὴν σαυτοῦ χώραν, τὸν δὲ βασιλέα τὸν νῦν μέγαν προσαγορευόμενον καταλύειν ἐπιχειρήσεις, ἵνα τῆμ τε σαυτοῦ δόξαν μείζω ποιήσης καὶ τοῖς Ἑλλησιν ὑποδείξης, πρὸς ὃν χρὴ πολεμεῖν.

Ε΄.

12 Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐπειρησάμην ἐπιστεῖλαι σοι ταῦτα· πρὸ τῆς στρατείας, ἵν', εἰ μὲν ἐπεισθης, μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες, εἰ δ' ἠπίστησας, μὴ συμβουλευεῖν ἐδόκουν ταῦτά τοις ἤδη διὰ τὸ πάθος ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένοις, ἀλλὰ τὸ συμβεβηκὸς ἐμαρτύρει τοὺς λόγους ὀρθῶς ἔχειν τοὺς ὑπ' ἐμοῦ περὶ αὐτῶν εἰρημένους.

ΣΤ΄.

13 Πολλὰ δ' ἔχων εἰπεῖν διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν· παύσομαι λέγων· οἶμαι γὰρ καὶ σὲ καὶ τῶν ἐταίρων τοὺς σπουδαιοτάτους ῥαδίως, ὅπόσ' ἂν θούλησθε, προσθήσειν τοῖς εἰρημένοις. πρὸς δὲ τούτοις φοβοῦμαι τὴν ἀκαιρίαν· καὶ γὰρ νῦν κατὰ μικρὸν προϊὼν ἔλαθον ἑμαυτὸν οὐκ εἰς ἐπιστολῆς συμμετρίαν, ἀλλ' εἰς λόγου μῆκος ἐξοκειλάς.

Z'.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων οὐ παρα· 14
λειπτέον ἐστὶ τὰ περὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πειρατέον παρα-
καλέσαι σε πρὸς τὴν οἰκειότητα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς· οἶμαι
γὰρ πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγγέλλοντας καὶ λέγοντας οὐ μό-
νον τὰ δυσχερέστατα τῶν περὶ σοῦ παρ' ἡμῖν εἰρημένων,
ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν προστιθέντας· οἷς οὐκ εἰκὸς προσέχειν 15
τὸν νοῦν. καὶ γὰρ ἂν ἄτοπον ποιούης, εἰ τὸν μὲν δῆμον τὸν
ἡμέτερον ψέγεις ὅτι βραδίως πείθεται τοῖς διαβάλλουσι,
αὐτὸς δὲ φαίνοιο πιστεύων τοῖς τὴν τέχνην ταύτην ἔχουσι
καὶ μὴ γινώσκουσιν, ὥς, ὅσῳ περ ἂν τὴν πόλιν εὐαγωγότε-
ραν ὑπὸ τῶν τυχόντων οὔσαν ἀποφαίνωσι, τοσούτῳ μᾶλλον
σοι συμφερόντως ἔχουσιν αὐτὴν ἐπιδεικνύουσιν. εἰ γὰρ οἱ
μηδὲν ἀγαθὸν οἶοί τ' ὄντες ποιῆσαι διαπράττονται τοῖς λό-
γοις ὅ τι ἂν βουλευθῶσιν, ἧ που σέ γε προσήκει τὸν πλεῖστ'¹⁶
ἂν ἔργῳ δυνάμενον εὐεργετῆσαι μηδενὸς ἀποτυχεῖν παρ'
ἡμῶν.

H'.

Ἦγοῦμαι δὲ δεῖν πρὸς μὲν τοὺς πικρῶς τῆς πόλεως 16
ἡμῶν κατηγοροῦντας ἐκείνους ἀντιτάττεσθαι, τοὺς πάντα τε
ταῦτ' εἶναι λέγοντας καὶ τοὺς μήτε μείζον μήτ' ἔλαττον αὐ-
τὴν ἠδίκηκένοι φάσκοντας· ἐγὼ δ' οὐδὲν ἂν εἴποιμι τοιοῦ-
τον· αἰσχυθεῖην γὰρ ἂν, εἰ τῶν ἄλλων μηδὲ τοὺς θεοὺς ἀνα-
μαρτήτους εἶναι νομιζόντων αὐτὸς τολμῶν λέγειν, ὥς οὐ-
δὲν πρόποθ' ἢ πόλις ἡμῶν πεπλημμέληκεν· οὐ μὴν ἀλλ' ἐκεῖν' 17
ἔχω περὶ αὐτῆς εἰπεῖν, ὅτι χρησιμώτεραν οὐκ ἂν εὔροις ταύ-

της οὔτε τοῖς Ἕλλησιν οὔτε τοῖς σοῖς πράγμασιν· ᾧ μάλι-
18 στα προσεκτέον τὸν νοῦν ἐστίν. οὐ γὰρ μόνον συναγωνιζο-
μένη γίγνεται ἂν αἰτία σοι πολλῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ φιλι-
κῶς ἔχειν δοκοῦσα μόνον τοὺς τε γὰρ ὑπὸ σοὶ νῦν ὄντας
ῥᾶον ἂν κατέχοις, εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν ἀποστροφὴν, τῶν τε
βαρβάρων, οὓς βουλευθεῖς θάπτον ἂν καταστρέψαιο. καίτοι
πῶς οὐ χρὴ προθύμως ὀρέγεσθαι τῆς τοιαύτης εὐνοίας, δι'
ἣν οὐ μόνον τὴν ὑπάρχουσαν ἀρχὴν ἀσφαλῶς κατέξεις, ἀλλὰ
καὶ πολλὴν ἐτέραν ἀκινδύνως προσκτήσει ;

19 Θαυμάζω δ' ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων τὰ μὲν τῶν
ξενιτευομένων στρατόπεδα μισθοῦνται καὶ χρήματα πολλὰ
δαπανῶσι, συνειδότες, ὅτι πλείους ἠδίκηκε τῶν πιστευσάντων
αὐτοῖς ἢ σέσωκε, τὴν δὲ πόλιν τὴν τηλικαύτην δύναμιν κε-
κτημένην μὴ πειρῶνται θεραπεύειν, ἢ καὶ μίαν ἐκάστην τῶν
πόλεων καὶ σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα πολλάκις ἤδη σέσωκεν.

20 ἐνθυμοῦ δ', ὅτι πολλοῖς καλῶς βεβουλευῆσθαι δοκεῖς, ὅτι δι-
καίως κέχρησαι Θετταλοῖς καὶ συμφερόντως ἐκείνοις, ἀνδρά-
σιν οὐκ εὐμεταχειρίστοις, ἀλλὰ μεγαλοψύχοις καὶ στάσεως
μεστοῖς. χρὴ τοίνυν καὶ περὶ ἡμᾶς πειρᾶσθαι γίνεσθαι σε
τοιούτου, ἐπιστάμενον, ὅτι τὴν μὲν χώραν Θετταλοί, τὴν δὲ
δύναμιν ἡμεῖς ὁμορόν σοι τυγχάνομεν ἔχοντες· ἣν ἐκ παν-

21 τὸς τρόπου ζῆται προσαγαγέσθαι. πολὺ γὰρ κάλλιον ἐστί
τὰς εὐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἰρεῖν ἢ τὰ τείχη. τὰ μὲν γὰρ
τοιαῦτα τῶν ἔργων οὐ μόνον ἔχει φθόνον, ἀλλὰ καὶ
τῶν τοιούτων τὴν αἰτίαν τοῖς στρατοπέδοις ἀνατιθέασιν· ἣν
δὲ τὰς αἰκειότητος καὶ τὰς εὐνοίας κτήσασθαι δυναθῆς,
ἅπαντες τὴν σὴν διάνοιαν ἐπαινέσονται.

Θ'.

22 Δικαίως δ' ἂν μοι πιστεύοις, οἷς εἶρηκα περὶ τῆς πό-
λεως φανήσομαι γὰρ οὔτε κολακεύειν αὐτὴν ἐν τοῖς λό-

γοις εἰθισμένος, ἀλλὰ πλείστα πάντων ἐπιτετιμηκῶς, οὐτ' εὖ παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς εἰκῆ δοκιμάζουσι φερόμενος, ἀλλ' ἀγνοούμενος ὑπ' αὐτῶν καὶ φθονούμενος ὥσπερ σὺ πλὴν τοσοῦτον διαφέρομεν, ὅτι πρὸς σέ μὲν διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οὕτως ἔχουσι, πρὸς δ' ἐμέ, διότι προσποιῶμαι τὸ βέλτιον αὐτῶν φρονεῖν καὶ πλείους ὄρωσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι βουλομένους ἢ σφίσι αὐτοῖς. ἢβουλόμην ²³ δ' ἂν ἡμῖν ὁμοίως βράδιον εἶναι τὴν δόξαν, ἣν ἔχομεν παρ' αὐτοῖς, διαφεύγειν. νῦν δὲ σὺ μὲν οὐ χαλεπῶς, ἦν βουληθῆς, αὐτὴν διαλύσεις, ἐμοὶ δ' ἀνάγκη καὶ διὰ τὸ γῆρας καὶ δι' ἄλλα πολλὰ στέργειν τοῖς παροῦσιν.

Οὐκ οἶδ', ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν, πλὴν τοσοῦτον, ὅτι ²⁴ καλὸν ἐστὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ὑπάρχουσαν ὑμῖν παρακαταθέσθαι τῇ τῶν Ἑλλήνων εὐνοίᾳ.

II

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β΄.

A΄.

Ἐγὼ διελέχθην μὲν καὶ πρὸς Ἀντίπατρον περὶ τε τῶν 1
τῆ πόλει καὶ τῶν σοὶ συμφερόντων ἐξαρκούντως, ὡς ἑμαυτὸν
ἔπειθον, ἠβουλήθη δὲ καὶ πρὸς σὲ γράψαι, περὶ ὧν μοι δο-
κεῖ πρακτέον εἶναι μετὰ τὴν εἰρήνην, παραπλήσια μὲν τοῖς
ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένοις, πολὺ δ' ἐκείνων συντομώτερα.

B΄.

Κατ' ἐκείνον μὲν γὰρ τὸν χρόνον συνεβούλευον, ὡς χρῆ, 2
διαλλάξαντά σε τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαι-
μονίων καὶ τὴν Θηβαίων καὶ τὴν Ἀργείων, εἰς ὁμόνοιαν κα-
ταστήσαι τοὺς Ἕλληνας, ἡγούμενος, ἂν τὰς προεστώσας πό-
λεις πείσης οὕτω φρονεῖν, ταχέως καὶ τὰς ἄλλας ἐπακολου-
θήσει· τότε μὲν οὖν ἄλλος ἦν καιρὸς, νῦν δὲ συμβέβηκε μη-
κέτι δεῖν πείθειν· διὰ γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον ἠναγ-
κασμένοι πάντες εἰσὶν εὖ φρονεῖν καὶ τούτων ἐπιθυμεῖν, ὧν
ὕπονοοῦσί σε βούλεσθαι πράττειν καὶ λέγειν, ὡς δεῖ παυσα-
μένους τῆς μανίας καὶ τῆς πλεονεξίας, ἣν ἐποιοῦντο πρὸς
ἀλλήλους, εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν.

Γ΄.

Καὶ πολὺ πυνθάνονται παρ' ἐμοῦ, πότερον ἐγὼ σοὶ πα- 3
ρήνεσα ποιεῖσθαι τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἢ
σοῦ διανοηθέντος συνεῖπον· ἐγὼ δ' οὐκ εἰδέναι μὲν φημι τὸ
σαφές, οὐ γὰρ συγγεγενῆσθαι σοὶ πρότερον, οὐ μὴν ἀλλ' οἴε-
σθαι σὲ μὲν ἐγνωκέναι περὶ τούτων, ἐμὲ δὲ συνειρηκέναι ταῖς

σαις ἐπιθυμίαις, ταῦτα δ' ἀκούοντες ἐδέοντό μου πάντες παρακελεύεσθαι σοι καὶ προτρέπειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τούτων μένειν, ὡς οὐδέποτε ἂν γενομένων οὔτε καλλιόνων ἔργων οὔτ' ὠφελιμωτέρων τοῖς Ἑλλησιν οὔτ' ἐν καιρῷ μᾶλλον πραχθησομένων.

Δ'.

- 4 Εἰ μὲν οὖν εἶχον τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἢ περ πρότερον, καὶ μὴ παντάπασιν ἦν ἀπειρηκῶς, οὐκ ἂν δι' ἐπιστολῆς διελεγόμεν, ἀλλὰ παρὼν αὐτὸς παρῶξινον ἂν σε καὶ παρεκάλουν ἐπὶ τὰς πράξεις ταύτας· νῦν δ' ὡς δύναμαι παρακελεύομαι σοι μὴ καταμελῆσαι τούτων, πρὶν ἂν τέλος ἐπιθῆς αὐτοῖς. ἔστι δὲ πρὸς μὲν ἄλλο τι τῶν ὄντων ἀπλήστως ἔχειν οὐ καλόν, αἱ γὰρ μετριότητες παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκίμοις, δόξης δὲ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπιθυμεῖν καὶ μηδέποτε ἐμπλάσθαι προσήκει τοῖς πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκοῦσιν· ὅπερ σοὶ συμβέβηκεν.
- 5 Ἡγοῦ δὲ τόθ' ἔξιν ἀνυπέρβλητον αὐτὴν καὶ τῶν σοὶ πεπραγμένων ἀξίαν, ὅταν τοὺς μὲν βαρβάρους ἀναγκάσης εἰλωτεύειν τοῖς Ἑλλησι πλὴν τῶν σοὶ συναγωνισαμένων, τὸν δὲ βασιλέα τὸν νῦν μέγαν προσαγορευόμενον ποιήσης τοῦτο πράττειν, ὅ τι ἂν οὐ προστάττης. οὐδὲν γὰρ ἔσται λοιπὸν ἔτι πλὴν θεῶν γενέσθαι. ταῦτα δὲ κατεργάσασθαι πολὺ βῆδόν ἐστιν ἐκ τῶν παρόντων ἢ προελθεῖν ἐπὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν, ἣν νῦν ἔχεις, ἐκ τῆς βασιλείας τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ὑπαρξάσης.
- 6 Χάριν δ' ἔχω τῷ γήρῳ ταύτην μόνην, ὅτι προήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον, ὥσθ' ἂ νέος ὢν διενεοῦμην καὶ γράφειν ἐπεχειροῦν ἔν τε τῷ πανηγυρικῷ λόγῳ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι, ταῦτα νῦν τὰ μὲν ἤδη γιγνόμενα διὰ τῶν σῶν ἐφορῶ πράξεων, τὰ δ' ἐλπίζω γενήσεσθαι.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ

Α'.

§ 1—2.

Οἶδα=(γνωρίζω) καὶ *εἶωθα*=(συνηθίζω)· εἶναι παρακείμενοι μὲ σημασίαν ἐνεστώτος.—*πλείω*· α' ὄρος τῆς συγκρίσεως καὶ ἡ τοῖς. . . . ὁ β' ὄρος.—*χάριν ἔχω τινι*=ὀφείλω χάριν, εὐγνωμονῶ τινα.—*ἄλλως τε καὶ*=καὶ μάλιστα.—*μὴ κελευσθεῖς*=χωρὶς νὰ παρακληθῆ, ἀπρόσκλητος.—*τοῦτο*· ἔνν. τὸ συμβουλεύειν.—*πρότερον*· ἐν τῷ λόγῳ πρὸς *Φίλιππον*, τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Ἰσοκρ. μετὰ τὴν εἰρήνην (346 π. X.) τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰσχίνην καὶ Δημοσοθένην· ἐν τούτῳ ἐγκωμιάζων τὸν Φίλιπ· συμβουλεύει αὐτόν, ἀφοῦ συμφιλίωσεν ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τὰς μεγάλας, νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν.—*παρηνεκῶς*· κατηγ. μετχ. ἔξαορ. ἀπὸ τὸ *ἐτύγχανον*.—*ἐξ ὧν*=περὶ ὧν.—*πράττειν ἄν*=ὅτι ἠδύνασο νὰ πράττῃς.—*οὐδ' ἄν ἐπεχειροῦν*· ἢ ἀπόδοσις τῆς ὑποθέσεως *εἰ μὴ ἐτύγχανον*.—*ἀποφαίνομαι*=ἐκφέρω γνώμην, — *προσιλόμην*· μ. ἀορ. β' ὄρ. *προαιροῦμαι*=προτιμῶ.—*τῶν σῶν πραγμάτων* (ἀντικ. τοῦ φροντίζειν)=διὰ σέ.—*εἰ φαινόμην*—*αἰσχυνθείην ἄν*· (ὑποθ. λόγος) τί σημαίνει;—*συμβεβουλευκῶς* (κατηγ. μετχ.).—*περὶ τῶν ἥτιον ἀναγκαίων*=περὶ τῶν ὀλιγότερον ἀναγκαίων, δηλ. τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας.—*ποιόμην*· εἰ ποιοίμην.—*καὶ ταῦτα*=καὶ μάλιστα (αἰσχυνθείην ἄν).—*εἰδώς*· ἔνσντ. μετχ.—*ὄντα* κατηγ. μετχ. ἐκ τοῦ *εἰδώς*.—*ὀλιγορῶ τινος*=ἀδιαφορῶ,

ἄψηφῶ διά τι.—**βλασφημία**=κακή διάδοσις· τοιαῦται διαδόσεις ἐκυκλοφόρουσαν ἐν Ἀθήναις ἐκ μέρους τῶν ἀντιπάλων τοῦ Φιλ. ὅτι δηλ. ἀπέθανεν ἢ ἐφρονεύθη ἐν Σκυθία.

Β'.

§ 3—4

Οὐδείς ἔστιν, ὅστις=κανείς δὲν εἶναι.=πάντες.—**καταγινώσκω τινός**=κατηγορῶ τινα.—**προπειῶς**=ἀπερισκέπτως.—**κινδυνεύω**=ἐκτίθεμαι εἰς κίνδυνον.—**ἢ βασιλικώτερον**=παρὰ ὅπως ἀρμόζει εἰς βασιλέα.—**μέλειν σοι μᾶλλον**=ὅτι περισσότερον ἐνδιαφέρεσαι.—**τῶν ὄλων πραγμάτων**=περὶ τῆς ζωῆς σου.—**αἰσχρὸν**=ἀξιοκατάκριτον.—**περιστάντων** καὶ **συμπεσοῦσης**· μετοχαὶ χρόν. γεν. ἀπόλυτοι.—**περίσταμαι**=περικυκλώνω.—**διαφέρων γίγνομαι τινος**=γίνομαι ἀνώτερός τινος.—**συμπίπτει**=παρουσιάζεται.—**κατορθώσας**· μετοχ. ὑποθ. ἢ ἀπόδοσις ἦσθα ἂν. . . —**διαπράττομαι**=κατορθώνω.—**τελευτήσας**· ὑποθ. μετοχή· ποία ἢ ἀπόδοσις ; —**συναναίρω**=καταστρέφω, ἀφανίζω μαζί.—**καλή**=ἐνδοξος.—**ὑπολαμβάνω**=νομίζω, θεωρῶ.—**τὰς βλαπτούσας, κατωρθωμένας, καταρρυπαινούσας**· μετοχ. ἀναφορ.—**καταρρυπαίνω**=κηλιδώνω, μολύνω, — **νομίζειν, φεύγειν** ἐκ τοῦ χρή.—ὡς (κατὰ τὴν γνώμην μου). — **γιγνομένας**· αἰτιολ. μετοχή.

Γ'.

§ 5—6

μιμεῖσθαι τὰς πόλεις, ὃν τρόπον διοικοῦσι=μιμεῖσθαι τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ πόλεις διοικοῦσι—**αἱ πόλεις** (αἱ δημοκρατούμεναι)· **διοικοῦσι τὰ περὶ τοὺς πολέμους**=διευθίνουν τὰ πολεμικὰ ζητήματα—**στρατόπεδον ἐκπέμπω**=ἐκστρατεύω, διεξάγω πόλεμον—**τὸ κοινόν**=αἱ δημόσιαι ἀρχαί—**τὸ βουλευσόμενον**=οἱ βουλευταί—**ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων**=περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως (τῆς ἐκ τοῦ διεξαγομένου πολέμου δημιουργουμένης)—**εἰς ἀσφάλειαν καθίστημι**=ἔξασφαλίζω· οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ βουλευταί ἦσαν ἀστράτευτοι παρ' Ἀθηναίους, ἐκτός ἐὰν ἤθελον

μόνοι των νὰ ἐκστρατεύωσιν.—διὸ δὴ συμβαίνει μὴ . . . τὴν δύναμιν αὐτῶν. φυσικὴ σειρὰ τῶν λέξεων· διὸ δὴ συμβαίνει καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν μὴ ἀνηρῆσθαι μιᾶς ἀτυχίας συμπεσοῦσης. ἀτυχία=ἦττα—δύνασθαι (ἐκ τοῦ συμβαίνει). ὑποφέρειν καὶ ἀναλαμβάνειν· ἐκ τοῦ δύνασθαι—ἐκ τούτων· ἐνν. τῶν συμφορῶν—ἐαυτὰς ἀναλαμβάνειν=νὰ ἀνακτῶσι τὰς δυνάμεις των—σκοπῶ=ἔχω ὑπ' ὄψιν μου—μειζον· α' ὄρος τῆς συγκρίσεως—τῆς σωτηρίας β' ὄρος· (γεν. συγκριτικὴ)—κατὰ τρόπον διοικῶ=ἐκμεταλλεύομαι κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον (ὅπως πρέπει)—ποιοῦμαι ἐπιμέλειαν=φροντίζω πολὺ—ποιουμένους καὶ καθιστάντας· κατηγορημ. μετοχὰ ἐκ τοῦ ἴδοις ἄν—οἷς (φύλαξι) αἴσχιόν ἐστι=διὰ τοὺς ὀλοίους εἶναι περισσότερον ἀτιμωτικόν· οὗτοι εἶναι οἱ 300 ἵππεῖς σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως—περιορῶ=παραβλέπω, ἀνέχομαι—ἐκείνους· ἐνν· τοὺς βασιλεῖς—ἀποβάλλω=ὄριπτο· μεγάλη ἀτίμωσις ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἢ ἀπόρριψις τῆς ἀσπίδος ἐν τῇ μάχῃ (ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς).

§ 7—8.

λανθάνω τινὰ=διαφεύγω τὴν προσοχὴν τινος—ἂ Ξέρξη τε καὶ Κύρω συνέπεσε (συνέβησαν)—ἀμφισβητῶ τῆς βασιλείας=ἐγειρῶ ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς βασιλείας—τηλικούτος=τόσον μεγάλος. ἦττας καὶ συμφορὰς ὑπέστη ὁ Ξέρξης κατὰ τὰς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος—διὰ τὸ περιποιῆσαι· ἀναγκ. αἴτιον· περιποιῶ=σφάζω—ἢ ψυχὴ=ἢ ζωὴ—κατέχω τι=κρατῶ τι, διατηρῶ—μηδὲν ἦτιον ἢ πρότερον=καθόλου ὀλιγώτερον ἀπὸ πρότερον· χάρις εἰς τὴν διοικητικὴν ἱκανότητα τοῦ Ξέρξου τὸ κράτος του διατηρήθη ἀκμαῖον καὶ μετὰ τὰς συμφορὰς τὰς ἐν Ἑλλάδι—νικῆσας—κρατήσας· ἐναντ. μετοχὰ—προπέτεια=ἀπερίσκεπτος ὁρμὴ· τοιαύτην ἔδειξεν εἰς τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην—συνακολουθήσαντας=τοὺς συνεχιστρατεύσαντας (Ἑλληνας μισθοφόρους)—ἐσχάτας συμφορὰς· ἐννοεῖ τὴν περιπέτειαν τῶν Μυρίων εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.—δυναστεία=ἐξουσία—ἔχοιμι δ' ἂν εἰπεῖν·=θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀναφέρω· ἔχω (μετ' ἀπαρειφ.)=δύναμαι—γενόμενοι· ἐναντ. μετοχ.—διὰ τὸ προδιαφθαρῆναι (αὐτούς). ἀναγκ. αἴτιον—προδιαφθείρομαι=καταστρέφομαι προῶρως.

Δ'.

§ 9, 10, 11.

ἐνθυμοῦμαι¹ τινος = ἔχω τι ὑπ' ὄψιν μου. — ἄνοια ἀλόγιστος = (πλεονασμός) ἀπερισκεψία, ἐπιπολαιότης. — φιλοτιμία = φιλοδοξία. — ἴδιος = ἰδιαιτέρος. — προσεξευρίσκω = ἐπινοῶ προσέτι. — μισθοφορὰ = μισθός. — εἰκῆ = (ἐπίρ.) ἀσκόπως. — κίνδυνος = ἀγών. — τοιαύτης δόξης δηλ. ἥτις δόξα προέρχεται ἀπὸ πολεμικοὺς κινδύνους. — ἀμιλλῶμαι τινι = διαγωνίζομαι μέ τινα. — ἧς τυγχάνουσι = τὴν ὁποίαν ἀποκτῶσι. — σύνταξις. ἦν δυνηθείης ἂν κινήσασθαι μόνος τῶν νῦν ὄντων τῶν νῦν ὄντων = τῶν συγχρόνων (γεν. διαίρ). — χρεὴ μὴ τιμᾶν, μηδὲ προσεξευρίσκειν, μηδ' ἀμιλλᾶσθαι, μηδ' ἐπιθυμεῖν, μηδ' ἀγαπᾶν, μηδὲ ποιεῖσθαι σέ (ὑποκ.). — ἀρετὴ = (ἐνταῦθα) ἐπίδειξις ἀνδρείας. — φαῦλος = ταπεινός. — κοινωνῶ τινος = μέτεστί μοι τινος = μετέχω τινός. — ἐξόν σοι ποιεῖσθαι ἐντίμους καὶ ῥαδίους² ἐξόν = ἐνῶ εἶνε δυνατόν (αἷτ. ἀπόλυτος). — ῥαδίους = ἀκινδύνους, εὐκόλους. — ποιῶ ἐν ἐλπίσι τινὰ = παρέχω ἐλπίδα εἰς τινα. — τῶν βαρβάρων³ ἕκ τοῦ κρατεῖν⁴ ἔνν. τοὺς Σκύθας πρὸς αὐτῶν νῦν πολεμεῖ ὁ Φίλιππος. — ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαρκέσει σοι = τόσον μόνον νὰ μένης εὐχαριστημένος (μέλλ. ἀντὶ προστακτικῆς ἐξαρκεῖτω σοι). — μέγας ὄνομάζετο ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν.

Ε'.

§ 12.

πρὸ (περὶ) πολλοῦ ποιοῦμαι = θεωρῶ σπουδαῖον, ἀξιόλογον. — ἐπισιτέλλω τινί τι = συμβουλεύω τινὰ δι' ἐπιστολῆς περὶ τινος. — ταῦτα = τ' ἄνωτέρω. — σιρατείας = δηλ. τῆς κατὰ τῶν Τριβαλῶν καὶ Σκυθῶν, καθ' ἣν ἐκινδύνευσε⁵ διεδόθη δὲ ὑπὸ τῶν ἑσθρῶν του εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι ἀπέθανεν. — ἀπιστέω-ῶ = παρακούω. — πάθος = ἀτύχημα. — τοῖς ἐγνωσμένοις = τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐννοήσει. — μαρτυρῶ τι. = ἐπιβεβαιώνω τι.

ΣΤ΄.

§ 13.

ἔχων ἔναντ. μετχ. — *διὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος* (ἀναγκ. αἰτιον) = ἔνεκα τῆς φύσεως τοῦ ζητήματος. — *λέγων* κατηγ. μετοχ. ἔκ τοῦ *παύσομαι* — *ἐταῖροι* ἐλέγοντο οὐ εὐγενεῖς Μακεδόνες οἱ ἀποτελοῦντες τὸ συμβούλιον τοῦ βασιλέως. — *ἀκαιρία* = ἀδιακρισία, περιττολογία. — *κατὰ μικρὸν* = ὀλίγον κατ' ὀλίγον. — *ἔλαθον ἑμαυτὸν* = δὲν ἀντελήφθην. — *συμμετρία* = ἡ κανονικὴ ἀναλογία. — *ἔξοκείλας εἰς λόγου μῆκος* = ἐμάκρυνα τὸν λόγον παρασυρθείς. — *ἔξοκέλλω* = πίπτω ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν (ἐπὶ πλοίου) ἢ σύνταξις· *ἔλαθον ἑμαυτὸν οὐ* (προελθὼν) *εἰς συμμετρίαν ἐπιστολῆς, ἀλλ' ἔξοκείλας εἰς λόγου μῆκος.* — *προελθὼν* — *ἔξοκείλας* μετοχ. κατηγ. ἔκ τοῦ *ἔλαθον*. — *λόγον* ἔνν. ὀητορικοῦ.

Ζ΄.

§ 14, 15.

Οὐ μὴν ἀλλὰ = ἀλλ' ὅμως. — *καίπερ τούτων οὕτως ἔχόντων* = ἂν καὶ ταῦτα ἔχουν τοιοῦτοτρόπως, δηλ. ἐμακρολόγησα καὶ ἔγινα ἀδιάκριτος (ἐνοχλητικός). — *παραλειπτέον* = δεῖ παραλίπειν. — *πόλεως* ἔνν. τῶν Ἀθηνῶν, — *πειρατέον* = δεῖ πειραθῆναι. — *παρακαλῶ* = παρακινῶ, προτρέπω. — *οἰκειότης* = φιλία. — *χρῆσις* = στενὴ σχέσις. — *τοὺς ἀπαγγέλλοντας καὶ λέγοντας* ἀναφ. μετχ. — *ἀπαγγέλλω* = καταγγέλλω ἔνν. τοὺς ἐν Ἀθήναις μακεδονίζοντας. — *δυσχερὲς* = δυσάρεστον. — *παρ' ἡμῖν* τοῖς Ἀθηναίοις. — *παρ' αὐτῶν* = ἐξ ἰδίων. — *εἰκὸς* (ἔστιν) = εἶναι λογικόν. — *προσέχειν τὸν νοῦν* (σὲ ὑποκ.) (οἷς ἀντικ.) — *ἀτοπον* = παρὰδοξον. — *δῆμος* = λαός. — *ψέγω* = κατηγορῶ. — *τοῖς διαβάλλουσι* (ἀναφ. μετοχ.) σέ. — *τὴν τέχνην* = τοῦ διαβάλλειν. — *εὐάγωγος* = ὁ παρασυρόμενος εὐκόλως. — *ἀτοπον ποιίης ἂν* (ἀπόδοσις τοῦ ὑποθ. λόγου) *εἰ... ψέγοις μὲν, εἰ φαίνοιο δέ, καὶ εἰ μὴ γινώσκουις* (ὑποθέσεις) τί σημαίνει ὁ ὑποθετικὸς λόγος; — *πιστεύων* μετχ. κατηγ. ἔκ τοῦ *φαίνοιο* — *ὡς (ὄτι)...* ἐπιδει-

κνύουσιν' ἔξαοτ. ἐκ τοῦ γινώσκεις.—οὔσαν—ἔχουσαν μετχ. κατηγορ. ἢ μὲν ἐκ τοῦ ἀποφαίνωσι, ἢ δὲ ἐκ τοῦ ἐπιδεικνύουσιν—ἀποφαίνω=παρουσιάζω.—συμπερόντως ἔχω τινί=εὐρίσκομαι εἰς κατάστασιν συμφέρουσαν εἰς τινα.—οἶός τ' εἰμι=δύναμαι.—διαπράττομαί τι=κατορθώνω τι.—σύνταξις· εἰ γὰρ διαπράττονται τοῖς λόγοις ὅτι ἂν βουληθῶσι οἱ μὴδὲν ἀγαθόν οἱοί τ' ὄντες (οἱ δημαγωγοί) ποιῆσαι, προσήκει μὴδενὸς ἀποτυχεῖν σε τὸν δυνάμενον ἂν ἔργω πλεῖστα εὐεργετῆσαι (τὴν πόλιν).—ἢ που=ὡς βεβαίως φρονῶ.—προσῆκει... (ἢ ἀπόδοσις)· εἰ διαπράττονται (ἢ ὑπόθ.)—μὴδενὸς ἀποτυγχάνω=τὰ πάντα ἐπιτυγχάνω.

Η'.

§ 16, 17, 18.

πικρῶς=σκληρῶς, — σύνταξις. ἠγοῦμαι δεῖν ἀντιτάττεσθαι ἐκείνους (ἀντικ.). — τοὺς λέγοντας καὶ φάσκοντας· ἀναφ. μετχ. ἐπεξήγησις εἰς τὸ ἐκείνους.—φάσκω=ἰσχυρίζομαι.—μῆτε μεῖζον μῆτ' ἔλαττον=οὔτε πολὺ οὔτε ὀλίγον=καθόλου.—αὐτήν (ὑποκ. τοῦ ἠδικηκέναι) ἔνν. ἢ πόλις ἡμῶν.—αὐτὸς=ἐγὼ.—πλημμελέω-ῶ=σφάλλω, κάμνω σφάλματα.—ταύτης· γεν. συγκρ. χρησιμωτέραν τοῖς Ἑλλήσι, τοῖς σοῖς πράγμασι (εἰς τὸ κράτος σου).—ᾧ· ἀντὶ τούτῳ.—συναγωνιζομένη—δοκοῦσα μετχ. ὑπόθ.—γίγναι· ἂν (ἢ ἀπόδ.). — συναγωνίζομαι=συμπολεμῶ.—ὑπὸ σοί=ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν σου (βάρβαροι καὶ Ἑλληνες).—ἀποστροφῆ=καταφύγιον, μέσον σωτηρίας.—θᾶτιον=ταχύτερον.—καίτοι=καὶ πραγματικῶς.—ὀρέγομαί τινος=ποθῶ τι.—εὐνοια=φιλία.—προσκήσει. β' ἔνικ. πρόσ, μέσ. μέλλοντος.—

§ 19, 20, 21.

Θαυμάζω δ' ὅσοι .. ἐχόντων· φ. σειρά τῶν λέξεων : Θαυμάζω τούτων τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων (γεν. διαιρετ.), ὅσοι μισθοῦνται... καὶ δαπανῶσι.—θαυμάζω τινός=ἐκπλήττομαι, παραξενεύομαι μὲ τὴν νοσοτροπίαν τινός—οἱ τὰς δυνάμεις ἔχοντες=οἱ ἄρχοντες, οἱ κυβερνῶντες (τὰς Ἑλλήν. πόλεις)—τὰ στρατό-

πεδα τῶν ξενιτευομένων=τὰ μισθοφορικὰ στρατεύματα—*συ-
νειδότες*: μετχ. ἐναντ' *σύνοιδα*=γνωρίζω καλῶς—*ἀδικῶ*=βλά-
πτω.—*ἢ σέσωκε*: β' ὄρ. συγκρίσεως: ὁ α' *πλείους ἢ δίκηκε*
(ὑποκ. τὰ στρατόπεδα)—*θεραπεύω*=περιποιοῦμαι, διατηρῶ φι-
λίαν—*τὴν πόλιν* τῶν Ἀθηναίων.—*ἢ καὶ μίαν.....σέσωκεν* Αἱ
Ἀθηναῖοι ἔσωσαν τοὺς Θηβαίους ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ
τοὺς Εὐβοεῖς ἀπὸ τοὺς Θηβαίους καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς
Πέρσας.—*ὅτι δικαίως κέχρησαι Θεσσιαλοῖς*=διότι καλῶς ἔχεις
συμπεριφερθῆ πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς: ὁ Φίλιππος τῷ 352 π. Χ.
ἔξεδίωξε τοὺς τυράννους τῶν Φερῶν Πυθόλαον καὶ Λυκόφρονα
καὶ ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς, οἵτινες καὶ ἔγιναν
φίλοι του.—*μεσιὸς σιάσεως*=ὁ εὐρισκόμενος εἰς διαρκεῖς ἐμφυ-
λίους ταραχάς.—*ἄμορον* (τὴν χώραν)=γειτονικὴν—*ἄμορον* (τὴν
δύναμιν)=ὁμοίαν, ἴσην.—*ἔχοντες*: κατηγ. μετχ. ἐκ τοῦ *τυγχάνο-
μεν*.—*ἦν* ἔνν. δύναμιν—*προσάγομαί τι*=προσελκῶ τι μετ' ὁ
μέρος μου.—*τὰς εὐνοίας αἰρῶ*=κατακτῶ τὴν φιλίαν.—*τὰ τοιαῦτα*
δηλ. τὸ αἰρεῖν τὰ τεῖχη.—*ἔργον*=κατόρθωμα.—*φθόνον ἔχω*=
προκαλῶ φθόνον.—*ἀνατίθηναι τὴν αἰτίαν*=ἀποδίδω τὴν κατη-
γορίαν.—*ἦν δυνηθῆς* (ὑπόθ.) *ἐπαινέσονται* (ἀπόδ.) τί σημαίνει
ὁ ὑποθ. λόγος;—*διάνοια*=σύνεσις, πολιτικὴ ἱκανότης.

Θ'.

§ 22, 23.

πιστεύω τινί=ἔχω ἐμπιστοσύνην εἰς τινά.—*εἰθισμένος, ἐπιτε-
τιμηκῶς, φερόμενος, ἀγνοούμενος, φθονούμενος*: κατηγορ.
μετοχαὶ ἐκ τοῦ φανήσομαι.—*πάντων*: τῶν ὀητόρων.—*ἐπιτιμῶ*
=κατακρίνω, ἐλέγχω.—*δοκιμάζω εἰκῆ*=ἀλογίστως, ἐπιπολαίως
ἔξετάζω.—*δοκιμάζουσι* ἔνν. τοὺς ἀντιμαχεδονίζοντας.—*εὖ φέ-
ρομαι παρά τινι*=εἶμαι συμπαθῆς εἰς τινά.—*ἀγνοοῦμαι*=κακῶς
κρίνομαι, παρεξηγοῦμαι.—*ὅτι*=διότι.—*διὰ τὴν δύναμιν καὶ
εὐδαιμονίαν*: ἀναγκ. αἰτίον.—*οὕτως ἔχω*=τοιουτοτρόπως διά-
κειμαι.—*προσποιοῦμαι*=φαίνομαι, παρουσιάζομαι.—*φρονῶ*=
σκέπτομαι.—*διαλέγομαί τινι*=φοιτῶ παρά τινι.—*βουλομένους*
ἐκ τοῦ *ὄρωσι*. εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἰσοκράτους ἐφοίτων πολλοί.
—*ἢ σφίσιν αὐτοῖς*=παρὰ εἰς τὰς ἰδικάς των (σχολὰς τῶν σοφι-
στῶν).—*δόξα*=γνώμη.—*οὐ χαλεπῶς*=εὐκόλως.— *αὐτὴν δια-*

λύσεις: διὰ τῆς συμφιλιώσεως μὲ τὴν πόλιν.—*ἀνάγκη* ἐστί.—*διὰ τὸ γῆρας*: ἀναγκ. αἷτιον.—*στέργω τοῖς παροῦσιν*—μένω εὐχαριστημένως μὲ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Γ΄,

§ 24.

ὅ,τι δεῖ λέγειν πλείω=(πλ. ἔρωτ. πρότασις) διατὶ πρέπει νὰ λέγω περισσότερα.—*πλὴν τοσοῦτον*=παρὰ τοῦτο μόνον τὸ ἐλάχιστον.—*ὅτι καλὸν ἐστι..... παρακαταθέσθαι....* ἔπεξήγησις τοῦ *τοσοῦτον*.—*παρακατατίθεμαί τί τινι*=παραδίδω πρὸς φύλαξίν τι, ἐμπιστεύομαί τι εἰς τίνα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Α΄.

§ 1.

διαλέγομαι = ἐπικοινωνῶ, συνομιλῶ. — *Ἀντίπατρος* ὁ ἔμπιστος στρατηγὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ εἰς τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. — *τῇ πόλει* τῶν Ἀθηναίων. — *ἐξαρκούντως* = ἄρκετὰ καλά. — *ὡς ἔμαυτὸν ἔπειθον* = κατὰ τὴν πεποιθήσιν μου. — *πρακτέον εἶναι* = πρέπει σὺ νὰ πράξεις. — *μετὰ τὴν εἰρήνην* ἔνν. τὴν Φιλοκράτειον εἰρήνην 346 π. Χ. — *ἐν τῷ λόγῳ* Ἐπιστολὴ Α΄ α΄ 1 σημειώσεις.

Β΄.

§ 2.

κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κατ' ὃν ἔγραφεν ὁ Ἴσοκρ. τὸν «πρὸς Φίλιππον» λόγον. — *διαλλάξαντα* χρόν. μετχ. — *διαλάττω* = συμφιλιώνω. — *κατασιῆσαι* ἔκ τοῦ *χρή*. — *εἰς ὁμόνοιαν καθίστημι τινα* = ἐπιφέρω ὁμόνοιαν εἰς τινα. — *ἡγούμενος* μετχ. αἰτιολ. ὑποκ. ἐγώ. — *προεσιῶσαι πόλεις* = αἱ ἄρχουσαι πόλεις, αἱ σημαντικώτεραι. — *ἐπακολουθήσειν* ἔκ τοῦ *ἡγούμενος* εἶναι ἀποδοσις εἰς τὴν ὑπόθεσιν *ἀν πείσης* (τὸ προσδοκώμενον). — *οὕτω φρονεῖν* ἔνν. δεῖν διαλλάττεσθαι ἀλλήλαις. — *καιρὸς* = περίστασις. — *μηκέτι δεῖν* = νὰ μὴ εἶναι ἀνάγκη. — *πεῖθειν* (σὲ ὑποκ.) (τὰς πόλεις ἀντικ.) = νὰ προσπαθῆς νὰ πείθῃς (τὰς πόλεις). — *γάρ* διασαφ. — *διὰ τὸν ἀγῶνα* ἀναγκ. αἷτιον ἔνν. ἢ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχῃ 338 π. Χ. κατ' ἣν ἐνικήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. — *ὦν*. κατ' ἔλξιν πρὸς τὸ *τούτων* ἀντὶ ἅ. — *ὑπονοῶ* = φαντάζομαι, ὑποπτεύω. — *ὡς δεῖ τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν* ἐπεξήγησις τοῦ *ὦν*. — *ἡ μανία* = τὸ πάθος, — *πλεονεξία* = πόθος

πρός επικράτησιν.—*ἦν ἐποιούντο πρὸς ἀλλήλους*—τὴν ὁποίαν ἔξεδήλωνον μεταξύ των.—*ἐξενεγκεῖν* ἄορ. β' ῥ. ἐκφέρω=φέρω ἔξω.

Γ'.

§ 3.

πυνθάνομαι=ζητῶ νὰ μάθω, πληροφοροῦμαι. — *πότερον* = ποῖον ἐκ τῶν δύο.—*παραινῶ*=συμβουλευῶ, προτρέπω.—*ποιοῦμαι στρατεῖαν*=ἐκστρατεύω.—*σοῦ διανοηθέντος*=χρον. μετχ.—*συνεῖπον*=ἄορ. β' ῥ. *συναγορεύω*=συμφωνῶ, ἐγκρίνω.—*φημί*=ἰσχυρίζομαι.—*σαφῆς*=ἀκριβής.—*συγγίγνομαι τινι*=συναντῶ, ἐπικοινωνῶ μετὰ τινος.—*οὐ μὴν ἀλλὰ*=ἀλλ' ὅμως.—*οἴεσθαι* (ὑποκ. ἐγὼ) ἐκ τοῦ *φημί*.—*ἐγνώκεναι σε περὶ τούτων*=ὅτι ἔχεις λόβει σὺ ἀποφάσεις περὶ τούτων.—*συνειρηκέναι ταῖς σαῖς ἐπιθυμίαις*=ὅτι ἔχω συμφωνήσει μὲ τοὺς πόθους σου.—*παρακελεύομαι τινι*=προτρέπω, παρακινῶ τινά.—*μένω ἐπὶ τῶν αὐτῶν*=μένω σταθερὸς εἰς τι.—*ὡς οὐδέποτε ἂν γενομένων*=διότι κατὰ τὴν γνώμην των οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν.—*καλλίονα ἔργα*=ἐνδοξότερα ἔργα.—*ἐν καιρῷ μάλλον*=εἰς πλεον κατάλληλον στιγμήν.

§ 4.

εἰ μὲν εἶχον, καὶ εἰ μὴ ἦν... (ὑποθέσεις). *οὐκ ἂν διελεγόμην, ἀλλὰ παρώξυνον ἂν, καὶ παρεκάλουν ἂν* (ἀποδόσεις) ποῖον εἶδος ὑποθετικοῦ λόγου εἶναι καὶ τί σημαίνει;—*δύναμιν* ἔνν. σωματικὴν—*παντάπασιν*=τελειῶς.—*ἀπειρηκῶς* (τοῦ ἀπαγορεύω)=ἐξηντλημένος (ἐκ τοῦ γήρατος).—*παρῶν αὐτὸς*=ἀφοῦ ἠρχόμην ὁ ἴδιος εἰς συνάντησίν σου.—*παρώξυνον ἂν σε*=θὰ σέ παρεκίνουν.—*παρακαλῶ*=*παροξύνω*—*καταμελῶ τινος*=*παραμελῶ* τι.—*πρὶν ἂν ἐπιθῆς αὐτοῖς τέλος*=παρὰ ἀφοῦ τὰ φέρῃς εἰς πέρας.—(τὸ) *ἀπλήστως ἔχειν* (τινά), *ἔστιν οὐ καλὸν*=σχῆμα λιτότητος, ἀντὶ *κακὸν ἢ αἰσχροῦν*. *ἀπλήστως ἔχω πρὸς τι*=εἶμαι ἀπληστος, ἀκόρεστος πρὸς τι.—*αἱ μετριότητες*=οἱ μετριόφρονες.—*εὐδοκίμῶ*=ἔχω ὑπόληψιν, εἶμαι συμπαθής.

παρὰ τοῖς πολλοῖς—εἰς τὸν πολὺν κόσμον.—*ἐμπίπλαμαι*—*χορταίνω*.—*ὅπερ*· τὸ πολὺ διαφέρειν τῶν ἄλλων.

§ 5, 6

ἀνυπέρβλητον αὐτήν—ἀσύγκριτον τὴν δόξαν (τὴν καλὴν καὶ μεγάλην)—*σοί*· ποιητ. αἷτιον. εἰς τὸ *τῶν πεπραγμένων*—*εἰλωτεύω*—εἶμαι εἰλωτῶς—δοῦλος· εἰλωτες ἐλέγοντο οἱ δοῦλοι ἐν Σπάρτῃ.—*πλὴν τῶν σοὶ συναγωνισαμένων*. ἐνν· βαρβάρων συμπολεμιστῶν σου.—*ποιήσης*—κάμης, ὑποχρέωσης—*οὐδὲν ἔσται λοιπὸν*—τίποτε δὲν ὑπολείπεται—*πλὴν θεὸν γενέσθαι* (σε)—παρὰ νὰ γίνῃς οὐ θεὸς—*ταῦτα*· δηλ· ἡ ὑποταγὴ τῶν βαρβάρων—*κατεργάζομαι* = κατορθώνω—*ἐκ τῶν παρόντων* = κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν.—*προέρχομαι ἐπὶ τι* = φθάνω εἰς τι—*ἐκ τῆς βασιλείας τῆς*· ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ὑπαρξάσης—λαμβάνων ὡς παράδειγμα τὴν βασιλείαν τὴν ὁποίαν ἔξ ἀρχῆς παρέλαβες· ὁ Ἰσοκράτης ἐννοεῖ τὸν Ἡρακλέα, ὅστις ἔθεωρεῖτο ἀρχηγὸς τοῦ βασιλικοῦ Μακεδονικοῦ οἴκου· οὗτος, κατὰ τὸν μῦθον, ἀφοῦ συνεφιλώσε τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις κατέλυσε τὰς δυναστείας τῶν βαρβάρων λαῶν Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.—*προήγαγε εἰς τοῦτό μου τὸν βίον*—μὲ ἀφῆκε νὰ ζήσω μέχρι σήμερον.—*ἐν τῷ πανηγυρικῷ* συμβουλευεῖ τοὺς Ἕλληνας νὰ παύσουν τὰς μεταξὺ των ἔριδας καὶ νὰ ὁμονοήσουν, διότι ὁ κίνδυνος ἐκ μέρους τῶν βαρβάρων εἶναι μέγας. Πρὸς δὲ συμβουλευεῖ νὰ ἐνωθοῦν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῶν βαρβάρων.—*καὶ τῷ πρὸς σέ πεμφθέντι*· ἐννοεῖ τὸν «πρὸς Φίλιππον» λόγον του. (Ἐπιστολὴ Α' α' π. 1 σημειώσεις).—*ἐφορῶ*—βλέπω, παρατηρῶ.

Τ Ε Λ Ο Σ

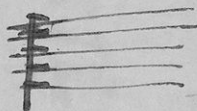

024000027908

1200/96

I H

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

1. Ἐκλογαὶ ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ ἐκ τῆς Ποικίλης Ἱστορίας τοῦ Αἰλιανοῦ, διὰ τὴν Γ'. τάξιν τῶν Γυμνασίων, καὶ Πρακτικῶν Λυκείων.
2. Ἐκλογαὶ ἐκ τῶν Γ' καὶ Δ' βιβλίων τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος διὰ τὴν Δ'. τάξιν τῶν Γυμνασίων, Πρακτικῶν Λυκείων καὶ Β'. τῶν Ἡμιγυμνασίων.
3. Ἡροδότου ἐκλογαὶ διὰ τὴν Ε'. τάξιν τῶν Γυμνασίων καὶ Πρακτικῶν Λυκείων.
4. Λυκούργου κατὰ Δεωκράτους ἐκλογαὶ διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν τῶν Γυμνασίων καὶ Πρακτικῶν Λυκείων.
5. Ἰσοκράτους Α' καὶ Β' ἐπιστολαὶ πρὸς Φίλιππον διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν τῶν Γυμνασίων καὶ Πρακτικῶν Λυκείων.

Τιμᾶται Δρχ. 25.—